

**UCHWAŁA NR 188/XXXIII/17
RADY GMINY GRAJEWO**

z dnia 18 października 2017 r.

**w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
gminy Grajewo**

Na podstawie art. 18 ust. 2, pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446, poz. 1579 i poz. 1948, z 2017 r. poz. 730 i poz. 935) oraz art. 12 ust. 1 i art. 27 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1073 i poz. 1566), realizując Uchwałę Nr 126/XXIII/16 Rady Gminy Grajewo z dnia 28 października 2016 r. o przystąpieniu do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo uchwała się, co następuje:

**Rozdział 1.
Przepisy ogólne**

§ 1. 1. Uchwała się zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo zatwierdzonego Uchwałą Nr 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28 października 2009 r., zmienionego Uchwałą Rady Gminy Nr 105/XIX/12 z dnia 30 października 2012 r. i Uchwałą Nr 203/XXXIII/14 z dnia 14 kwietnia 2014 r.

2. Przedmiotem zmiany studium jest wyznaczenie terenów udokumentowanych złóż kruszywa naturalnego położonych na gruntach wsi Wierzbowo i Wojewodzin z przeznaczeniem ich pod powierzchnią eksploatację oraz określenie ustaleń studium wynikających ze zmian granic administracyjnych gminy Grajewo.

3. Zmiana studium, o którym mowa w ust. 1, obejmuje tereny wyznaczone granicami na rysunkach stanowiących załączniki Nr 1, Nr 2 i Nr 3 do niniejszej uchwały.

§ 2. Integralnymi częściami niniejszej uchwały są:

1) rysunki zmiany studium:

- a) „Uwarunkowania” w skali 1:20000, stanowiący załącznik Nr 1,
- b) „Uwarunkowania - Środowisko przyrodnicze” - Mapka Nr 2 w skali 1:100000, stanowiący załącznik Nr 2,
- c) „Kierunki” w skali 1:20000, stanowiący załącznik Nr 3,

2) określenie sposobu rozpatrzenia uwag do projektu zmiany studium, stanowiący załącznik Nr 4,

3) tekst jednolity Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo wraz z ujednoliconymi rysunkami, stanowiący załącznik Nr 5.

**Rozdział 2.
USTALENIA**

§ 3. 1. W tekście Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo – Część I - Uwarunkowania, stanowiącym załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28 października 2009 r. z późn. zm., wprowadza się następujące zmiany:

1) w rozdz. I Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu:

- a) czwarty akapit otrzymuje brzmienie: „Gmina Grajewo należy do większych powierzchniowo gmin w regionie zajmując powierzchnię 30813 ha, co stanowi 1,5 % powierzchni województwa podlaskiego.”;
- b) siedemnasty akapit otrzymuje brzmienie: „Wśród zasobów naturalnych wymienić trzeba udokumentowane złoża surowców mineralnych (Danówek, Popowo, Szymany, Toczyłowo, Łosewo, Elżbiecin, Wierzbowo, Wojewodzin) oraz zasoby wód płynących (Elk, Binduga, Kanał Rudzki, Kanał Kapicki, Kanał Łęk) i wód podziemnych (GZWP nr 217 „Dolina rzeki Biebrza”).”;

2) w rozdz. VIII Stan prawny gruntów pierwszy akapit otrzymuje brzmienie: „Z analizy struktury użytkowania gruntów gminy Grajewo wynika, że na ogólną powierzchnię 30.813 ha:”

- 3) w rozdz. XI Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych, w pkt 1 Udokumentowane złoża kopalin, w ppkt 1.1 Kruszywo naturalne dodaje się dwa akapity w brzmieniu:
- a) „Złoże „Wierzbowo” o powierzchni 2,6 ha, położone na północny-wschód od zabudowy wsi Wierzbowo (dz. nr 740/2 i cz. dz. nr 379 w obrębie Wierzbowo) o udokumentowanych w kategorii C₁ zasobach kruszywa naturalnego w ilości 420 tys. ton. Miąższość serii złożowej waha się od 4,5 m do 7,5 m. Kopalina znajdzie zastosowanie w drogownictwie i budownictwie,
  - b) Złoże „Wojewodzin” o powierzchni 1,46 ha leży na wschód od kolonijnej zabudowy wsi Wojewodzin (dz. nr 218 w obrębie Wojewodzin), w sąsiedztwie złóż „Elźbiecin”. Miąższość serii złożowej waha się od 9,0 m do 17,7 m, a zasoby geologiczne w kategorii C₁ wynoszą 236.550 ton (Decyzja Starosty Grajewskiego, znak WR.6528.2.2016 z dnia 23.06.2016 r.).”;
- 4) w rozdz. XIII Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami, w pkt 1.1.4 Drogi gminne dodaje się tekst w brzmieniu: „Dla terenów włączonych w granice administracyjne gminy Grajewo na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy (Dz.U. z 2013 roku poz. 869) ustala się funkcję dróg gminnych:
- Nr 103349 B od drogi krajowej nr 65 przez miejscowość Koszarówka i Danówek do drogi powiatowej nr 1797 B,
  - Nr 142554 B w obrębie Uścianki od drogi gminnej nr 103320 B do granicy gminy Grajewo”;
- 5) w rozdz. XIV Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ósmy wyróżnik otrzymuje brzmienie: „ochrona powierzchni ziemi, w tym racjonalna gospodarka zasobami złóż surowców mineralnych („Szymany”, „Toczyłowo”, „Popowo”, „Danówek”, „Elźbiecin”, „Wierzbowo”, „Wojewodzin”).”

2. W tekście Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo – Część II – Kierunki zagospodarowania przestrzennego, stanowiącym załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28 października 2009 r. z późn. zm., wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w rozdz. I Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów:
- a) w pkt 2 Funkcje gminy, w ppkt 2.2 Pozarolnicza działalność gospodarcza, w Kierunkach rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej szósty wyróżnik otrzymuje brzmienie: „Wykorzystanie miejscowych zasobów surowców mineralnych w wyniku zagospodarowania złóż kruszywa naturalnego we wsiach: Danówek, Dybła, Elźbiecin, Grozimy, Łosewo, Mareckie, Popowo, Szymany, Toczyłowo, Wierzbowo, Wojewodzin oraz złóż gliny w Konopkach”,
  - b) w pkt 4 Funkcje terenów, w ppkt 4.5.2 Tereny produkcyjno – usługowe, czwarty akapit otrzymuje brzmienie: „W oparciu o wykorzystanie miejscowych zasobów surowców mineralnych nastąpi przyrost powierzchni terenów eksploatacji kruszywa naturalnego, głównie we wsiach z udokumentowanymi złożami kopalin m.in. w Popowie, Mareckich, Wierzbowie i Wojewodzinie”,
  - c) w pkt 5 Struktura funkcjonalno – przestrzenna, w ppkt 5.1 Strefa rolnicza, w ppkt 5.1.2 Podstrefa IB, Kierunki i zasady rozwoju obszaru IB, czwarty wyróżnik otrzymuje brzmienie: „Wykorzystanie udokumentowanych złóż surowców mineralnych na potrzeby gospodarcze (Łosewo, Mareckie, Toczyłowo, Wierzbowo, Wojewodzin)”;
- 2) w rozdz. IX Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne; dodaje się tekst w brzmieniu: „Gmina zamierza sporządzić zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uchwalonego Uchwałą Nr 98/XVIII/12 Rady Gminy Grajewo z dnia 7. 09. 2012 r . w części dotyczącej wyznaczenia terenów udokumentowanego złoża kruszywa naturalnego w obrębie gruntów wsi Wierzbowo z przeznaczeniem pod powierzchnioną eksploatację. Zmiana planu powinna określić:
- przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów z zaleceniem uwzględnienia:
  - powierzchniowej eksploatacji kruszywa naturalnego,

- ograniczeń wynikających z położenia w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanej elektrowni wiatrowej,
- warunków eksploatacji kopaliny,
- zachowania pasów ochronnych od sąsiednich terenów nienależących do inwestora, - ochrony środowiska,
- zasady obsługi komunikacyjnej”;

3) w rozdz. XII Obiekty wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji, szósty wyróżnik otrzymuje brzmienie: „tereny eksploatacyjne kopalni (Danówek, Popowo, Łosewo, Wierzbowo, Wojewodzin)”;

4) w rozdz. XVII Uzasadnienie zawierające objaśnienia przyjętych rozwiązań oraz synteza ustaleń studium, w akapicie dotyczącym głównych kierunków rozwoju przestrzennego gminy Grajewo piąty wyróżnik otrzymuje brzmienie: „Racjonalne wykorzystanie miejscowych zasobów surowców mineralnych poprzez wyznaczenie terenów eksploatacji kruszywa naturalnego, głównie we wsiach: Popowo, Mareckie, Wierzbowo, Wojewodzin”.

3. Pozostałe ustalenia dotyczące uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie uległy zmianie i nie przestają być aktualne na dzień ich sporządzenia.

§ 4. Na ujednoliconych rysunkach Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo w skali 1:20000 wprowadza się zmiany, o których mowa w § 1.

Rozdział 3. PRZEPISY KOŃCOWE

§ 5. W części objętej niniejszą uchwałą traci moc Uchwała Nr 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28 października 2009 r., zmieniona Uchwałą Rady Gminy Nr 105/XIX/12 z dnia 30 października 2012 r. i Uchwałą Nr 203/XXXIII/14 z dnia 14 kwietnia 2014 r.

§ 6. Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 7. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

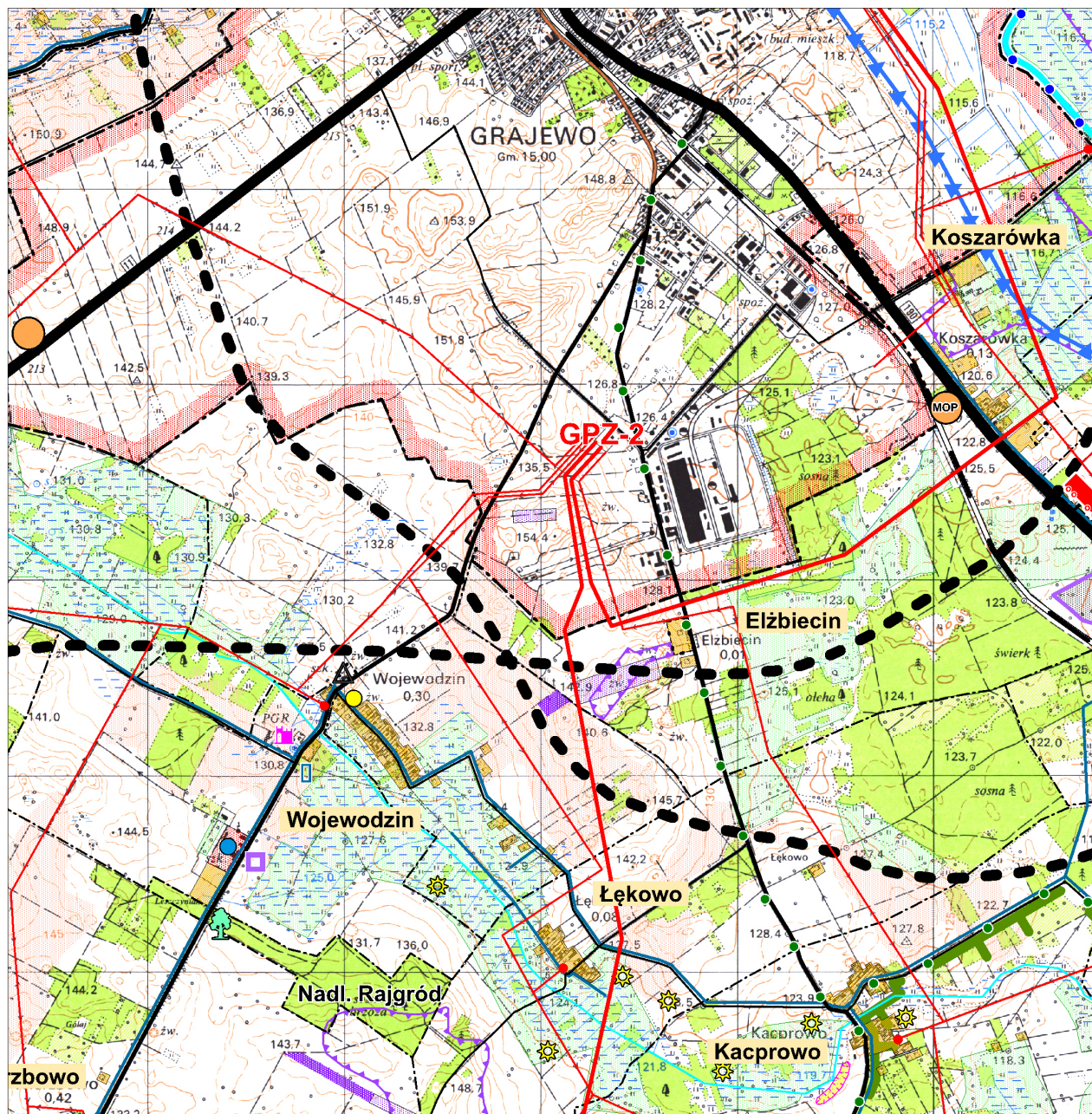
Jan Dąbrowski

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 188/XXXIII/17
Rady Gminy Grajewo
z dnia 18 października 2017 r.

**RYSUNEK ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GRAJEWO**

UWARUNKOWANIA

SKALA 1:20 000

LEGENDA

- Granice gminy
- Drogi gminne
- Tereny udokumentowanych złóż kopalin

Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr 188/XXXIII/17
Rady Gminy Grajewo
z dnia 18 października 2017 r.

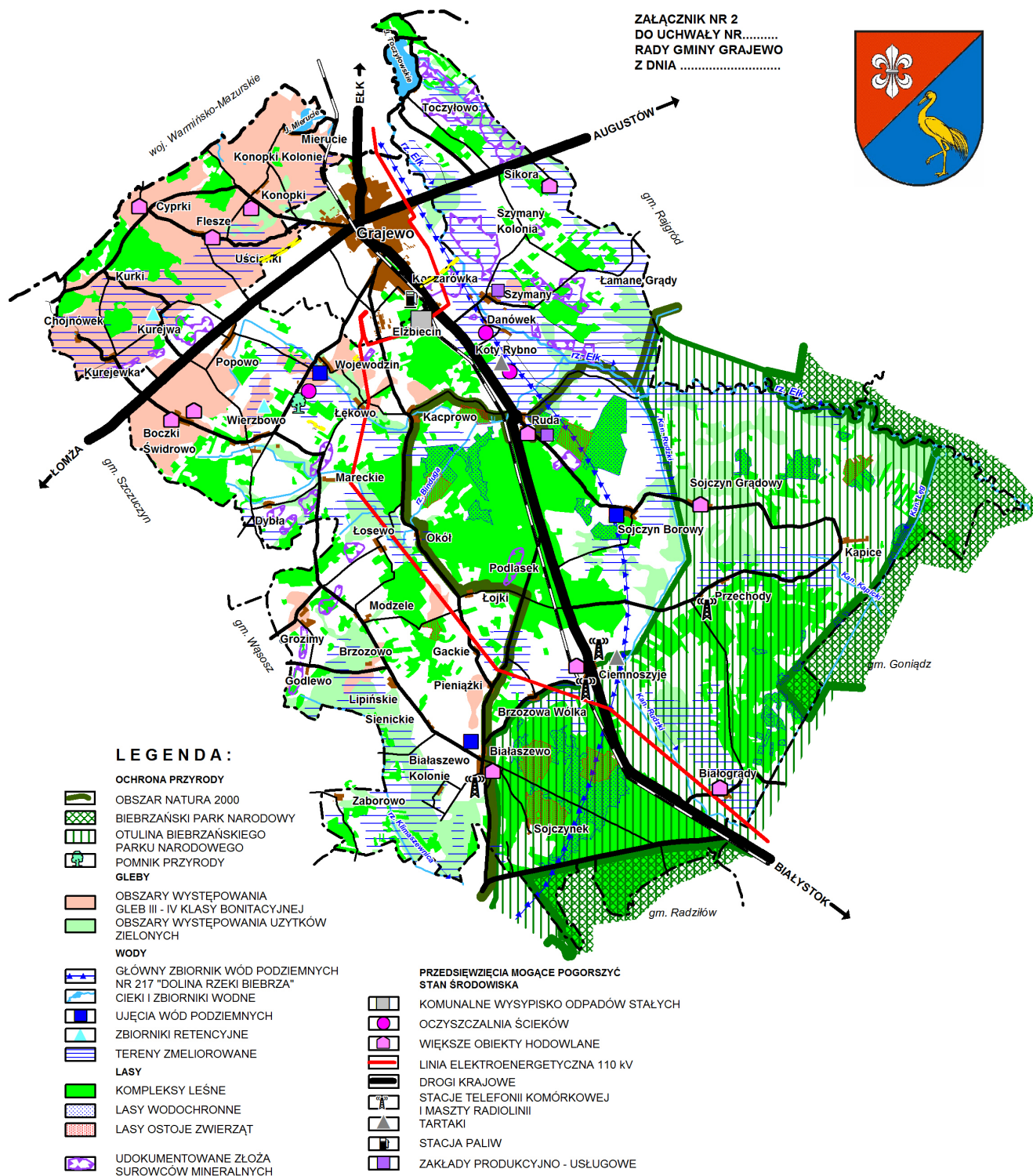

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO

UWARUNKOWANIA - ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Skala 1 : 100 000

ZAŁĄCZNIK NR 2
DO UCHWAŁY NR.....
RADY GMINY GRAJEWO
Z DNIA .....

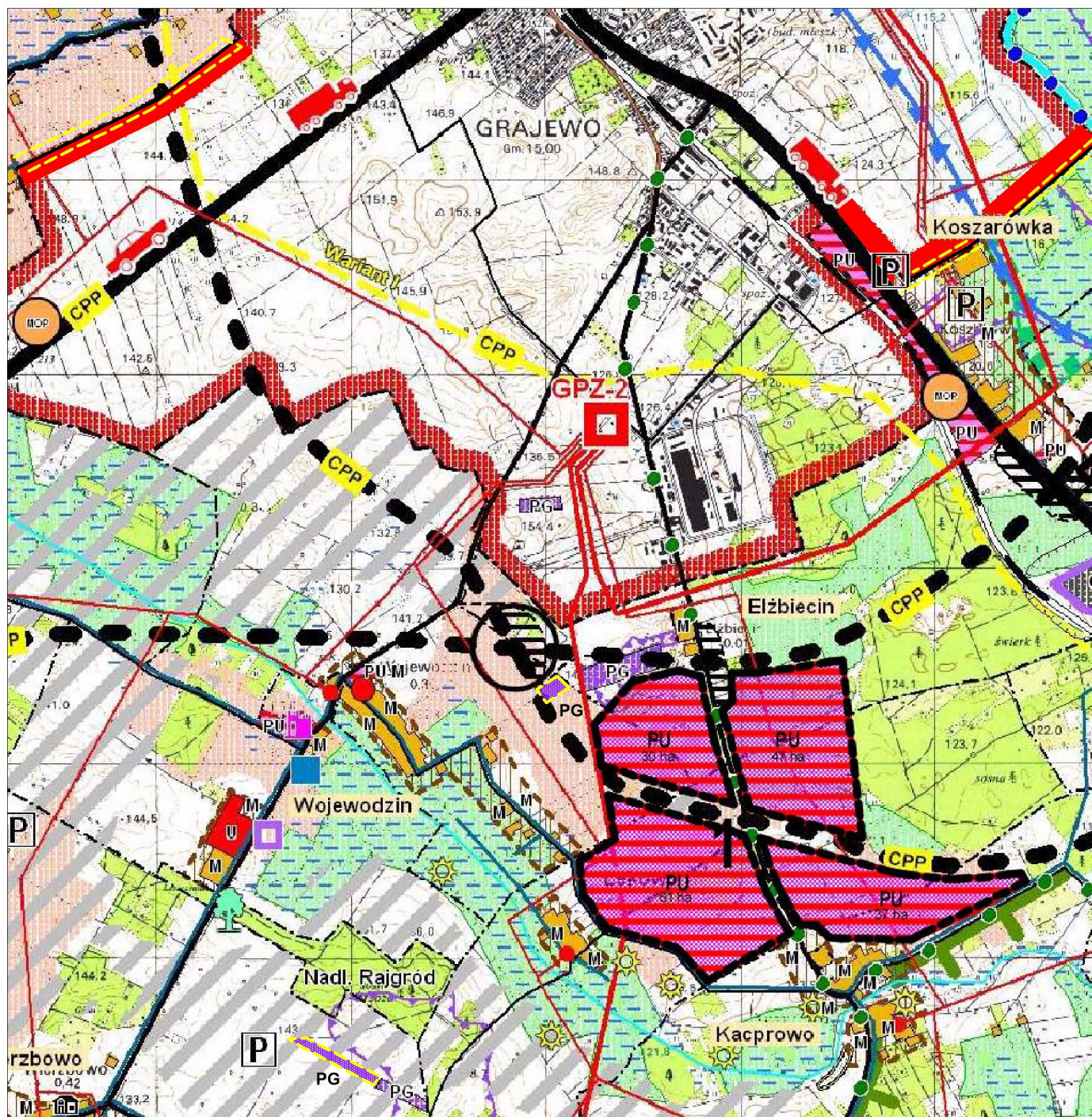
Załącznik Nr 3 do Uchwały Nr 188/XXXIII/17
Rady Gminy Grajewo
z dnia 18 października 2017 r.

RYСУNEK ZMIANY STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO

KIERUNKI

SKALA 1:20 000

LEGENDA

--- Granice terenów objętych zmianą studium

— Drogi gminne

Tereny udokumentowanych złóż kopalin
przeznaczone pod powierzchnią eksploatację

— Odcinki granic gminy po zmianie

Załącznik Nr 4 do Uchwały Nr 188/XXXIII/17
Rady Gminy Grajewo
z dnia 18 października 2017 r.

**Sposób rozpatrzenia uwag wniesionych do projektu zmiany studium uwarunkowań i kierunków
zagospodarowania przestrzennego, gmina Grajewo**

Na podstawie art. 12 ust.1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073) stwierdza się, że do projektu zmiany studium nie wniesiono uwag.

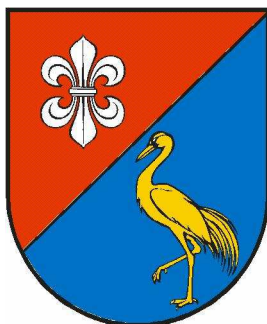
Przewodniczący Rady

Jan Dąbrowski

Załącznik Nr 5 do Uchwały Nr 188/XXXIII/17
Rady Gminy Grajewo
z dnia 18 października 2017 r.

WÓJT GMINY GRAJEWO

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GRAJEWO**

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

TEKST JEDNOLITY

**ZAŁĄCZNIK NR 5
DO UCHWAŁY NR
RADY GMINY GRAJEWO
Z DNIA 2017 R.**

GRAJEWO 2017

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
Grajewo (Uchwała Nr 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28.10.2009r.

zespół autorski:

Główny projektant:

mgr Andrzej Lewandowski - członek Okręgowej Izby Urbanistów
w Warszawie, WA – 260

Projektanci:

mgr inż. arch. Elżbieta Tyszka - członek Okręgowej Izby
Urbanistów w Warszawie, WA - 219

mgr inż. Hanna Konarzewska

inż. Krystyna Fronczek

inż. Tadeusz Borowski

mgr inż. Jerzy Przybyłowicz

tech. bud. Jadwiga Ptaszyńska

zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
gminy Grajewo (Uchwała Nr   Rady Gminy Grajewo z dnia   2017 r.

zespół autorski:

mgr Andrzej Lewandowski – upr. urb. nr 1671

mgr Zbigniew Bargielski

(zmiany zaznaczono kolorem czerwonym)

WSTĘP

1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawę prawną zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo zatwierdzonego Uchwałą Rady Gminy Grajewo Nr 118/XXVIII/2000 r. z dnia 20 grudnia 2000 r. stanowią:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm),
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233),
- Uchwała Nr 94/XX/04 Rady Gminy Grajewo z dnia 2 czerwca 2004 roku w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

2. PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo określająca politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 10, ust. 1 i 2 ustawy w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

- a) dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- b) stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony,
- c) stanu środowiska, w tym rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- d) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- e) warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia,
- f) zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,
- g) potrzeb i możliwości rozwoju gminy,
- h) stanu prawnego gruntów,
- i) występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
- j) występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych,
- k) występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- l) występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- m) stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- n) zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W studium określa się w szczególności:

- a) kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów,
- b) kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym wyłączone spod zabudowy,

- c) obszary i zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,
- d) obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- e) kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
- f) obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym,
- g) obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów,
- h) obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o pow. sprzedaży powyżej 2000 m³ oraz obszary przestrzeni publicznej,
- i) obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne,
- j) kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
- k) obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych,
- l) obiekty i obszary, dla których wyznacza się w złożu filar ochronny,
- m) obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej,
- n) obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji,
- o) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- p) inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.

Projekt studium zawiera:

- część określającą uwarunkowania, o których mowa w art. 10 ust. 1 ustawy, przedstawioną w formie tekstowej i graficznej,
- część tekstową zawierającą ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, o których mowa w art. 19 ust. 2 ustawy,
- rysunek przedstawiający w formie graficznej ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, a także granice obszarów, o których mowa w art. 10 ust.2 ustawy,
- uzasadnienie zawierające objaśnienie przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń projektu zmiany studium.

Projekt zmiany studium sporządzony został na kopiach mapy topograficznej w skali 1: 20 000 z wykorzystaniem mapy topograficznej w skali 1:25 000, pochodzących z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego.

Przy opracowaniu rysunków zmiany studium wykorzystano licencjonowany program komputerowy MAPINFO.

3. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWÓ

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo zatwierdzone Uchwałą Rady Gminy Grajewo Nr 118/XXVIII/2000 r. z dnia 20 grudnia 2000 r. jest obowiązującym dokumentem polityki przestrzennej gminy.

Studium zostało opracowane w latach 1998 - 2000 zgodnie z zakresem i trybem określonym w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 roku (Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139).

Konieczność zmiany Studium wynika z:

- zmiany przepisów prawnych w zakresie planowania przestrzennego w wyniku wejścia w życie nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 roku i wymogów nowej ustawy (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
- zmian innych ustaw i rozporządzeń, w tym ustawy prawo ochrony środowiska, ustawy o ochronie przyrody, ustawy o lasach, ustawy prawo geologiczne i górnicze, ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- wniosków instytucji, przedsiębiorstw i organizacji społecznych, Wójta Gminy oraz osób fizycznych, zgłoszonych do zmiany studium w okresie poprzedzającym opracowanie jego aktualizacji,
- przystąpienia Gminy do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miejscowości Popowo i Toczyłowo, których przewidywane rozwiązania funkcjonalno – przestrzenne będą niezgodne z obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo ma charakter aktualizacji sporządzonej kompleksowo dla całego jej obszaru, uwzględniającej aspekty prawne, społeczno – gospodarcze, ekologiczne i przestrzenne rozwoju gminy.

Zmiana studium opracowana jest zgodnie z zakresem i trybem określonym w obowiązującej ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 23 marca 2003 roku (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.).

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

I. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU	9
II. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY	11
III. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	12
IV. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	21
V. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKANCÓW	23
VI. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	32
VII. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	33
VIII. STAN PRAWNY GRUNTÓW	35
IX. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	36
X. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	44
XI. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	44
XII. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	47
XIII. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA, GOSPODARKI WODNO – ŚCIEKOWEJ, ENERGETYKI I GOSPODARKI ODPADAMI	48
XIV. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	58
XV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA, POWIATU, MIASTA I GMINY GRAJEW O RAZ WNIOSKÓW INSTYTUCJI, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH LUDNOŚCI ZGŁOSZONYCH DO ZMIANY STUDIUM	59

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE

I. MAPKI TEMATYCZNE W SKALI 1:100 000

1. POŁOŻENIE GMINY
2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE
3. OSADNICTWO
4. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA
5. TURYSTYKA
6. ROLNICTWO
7. ŚRODOWISKO KULTUROWE
8. KOMUNIKACJA
9. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

II. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO – UWARUNKOWANIA MAPA W SKALI 1:20 000

I. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU

Gmina Grajewo położona jest w północno-zachodniej części województwa podlaskiego i graniczy: od północnego - zachodu z gminą Prostki (województwo warmińsko-mazurskie), od północnego - wschodu z gminą Rajgród, od wschodu z gminą Goniądz, od południa z gminą Radziłów, od południowego - zachodu z gminami Wąsosz i Szczuczyn.

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi krajowe krzyżujące się w Grajewie: nr 61 Warszawa – Łomża – Augustów i nr 65 granica państwa – Gołdap – Białystok – Bobrowniki oraz linia kolejowa PKP Białystok – Elk ze stacją kolejową w Grajewie.

Siedzibą Gminy jest miasto Grajewo położone w północnej części obszaru stanowiące odrębną jednostkę administracyjną. W granicach administracyjnych gminy Grajewo znajduje się 51 miejscowości zorganizowanych w 49 sołectwach.

Gmina Grajewo należy do większych powierzchniowo gmin w regionie zajmując powierzchnię 30 813 ha, co stanowi 1,5 % ogólnej powierzchni województwa podlaskiego.

W strukturze użytkowania gruntów użytki rolne zajmują 18 896 ha (61,3 % ogólnej powierzchni), z czego prawie połowa przypada na użytki zielone (28,4 %). Lasy i grunty leśne występują na powierzchni 9 783 ha, tj. 31,7 %, nieco powyżej średniej w województwie podlaskim. Pozostałą powierzchnię stanowią tereny zabudowane i zurbanizowane - 817 ha, nieużytki - 773 ha, tereny pod wodami - 328 ha i inne - 32 ha.

W 2006 roku obszar gminy zamieszkiwało 6 272 osób, które stanowiły zaledwie 0,5 % populacji w regionie. Gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosiła 20 osób na km² i była niższa niż w terenach wiejskich w województwie podlaskim (26 osób). Przeciętna wielkość wsi w końcu 2006 roku wynosiła 123 osoby.

Jak wynika z danych z roku 2006 liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 438 osób, z czego 211 stanowiły kobiety.

Główną funkcją gminy jest rolnictwo z uzupełniającymi funkcjami w zakresie usług, leśnictwa oraz turystyki i wypoczynku. Funkcje usługowe na poziomie gminnym pełni miasto Grajewo ze wspomaganiami podgminnych ośrodków w Białaszewie i Rudzie. Województwo pełni rolę jednostki osadniczej z funkcjami ponadlokalnymi w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego, a Danówek w zakresie szkolnictwa gimnazjalnego.

W strukturze agrarnej przeważają gospodarstwa rolne o powierzchni 10 - 20 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi około 14 ha. W produkcji rolnej dominują uprawy zbóż i ziemniaków. Ze względu na dużą ilość łąk i pastwisk gmina specjalizuje się w produkcji mleka, mięsa wołowego i wieprzowego.

Funkcję uzupełniającą stanowią szeroko rozumiane usługi na rzecz ludności i gospodarki gminy, wśród której wyróżnić należy usługi w zakresie oświaty, handlu, kultury i sportu. Funkcję turystyczną – wypoczynkową posiada Toczyłowo. Przez gminę przebiegają szlaki turystyczne: piesze, rowerowe, samochodowe i wodne.

Udział funkcji produkcyjnej jest mały i ogranicza się do działalności 38 zakładów usługowych i produkcyjno - usługowych świadczących usługi w zakresie budownictwa, transportu, usług leśnych i innych. Na obszarze gminy nie ma dużych zakładów produkcyjnych oraz firm z udziałem kapitału zagranicznego.

Gmina dysponuje dużymi walorami przyrodniczymi, na które składają się żyzne gleby położone przede wszystkim w części zachodniej, duże kompleksy leśne występujące w części środkowej i południowej, znaczne powierzchnie użytków zielonych rozmieszczone głównie w części północnej i wschodniej gminy, a przede wszystkim obszary ochrony przyrody.

Wschodnia część gminy znajduje się w granicach Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny o łącznej powierzchni 13 255 ha (43,0 % gminy) oraz obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 20006 Ostoja Biebrzańska.

W gminie znajduje się jeden pomnik przyrody – aleja drzew wzdłuż drogi powiatowej Wierzbowo – Wojewodzin.

Na terenie gminy występują obiekty dziedzictwa kulturowego wpisane do rejestru zabytków: cmentarz w Białaszewie, dwór i park podworski w Kurejwie, cmentarze wojenne w Lipińskich i Rudzie oraz obiekty objęte gminną ewidencją zabytków.

Północno – wschodnia część gminy znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 217 „Dolina rzeki Biebrzy”.

Wśród zasobów naturalnych wymienić trzeba udokumentowane złoża surowców mineralnych (Danówek, Popowo, Szymany, Toczyłowo, Łosewo, Elźbiecin, Wierzbowo, Wojewodzin) oraz zasoby wód płynących (Elk, Binduga, Kanał Rudzki, Kanał Kapicki, Kanał Łęk) i wód podziemnych (GZWP nr 217 „Dolina rzeki Biebrzy”).

Wszystkie miejscowości gminy posiadają wodociągi oparte o dwa ujęcia i stacje uzdatniania wody zlokalizowane w Białaszewie i Wojewodzinie wspomagane przez pompownie wody w Popowie, Sojczyńskim Borowym i Szymanach. Trzy wsie: Białogrądy, Elźbiecin i Zaborowo podłączone są do wodociągów z sąsiednich gmin.

W sieć kanalizacyjną z własnymi oczyszczalniami ścieków wyposażony jest jedynie zespół szkół zawodowych w Wojewodzinie i gimnazjum publiczne w Danówku.

Zaopatrzenie w energię elektryczną odbywa się poprzez linię wysokiego napięcia 110 kV z GPZ-1 Grajewo oraz sieć linii elektroenergetycznych 15 kV i niskich napięć wraz ze stacjami transformatorowymi 15/0,4 kV.

Na terenie gminy brak jest sieci gazu przewodowego oraz zbiorczych systemów ogrzewania.

Gospodarka odpadami oparta jest o komunalne wysypisko odpadów stałych w Koszarówce użytkowane wspólnie z miastem oraz własny system zbiórki i transportu śmieci.

Podstawowym narzędziem realizowania polityki przestrzennej gminy Grajewo obok sporządzonych po 1994 roku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego są decyzje o warunkach zabudowy oraz decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Wydanie decyzji

warunkowane jest sąsiedztwem istniejącej zabudowy, dostępem do drogi i infrastruktury technicznej oraz nie wymaga zmiany przeznaczenia gruntów na cele nierolne i nieleśne.

W latach 2003 – 2007 Wójt Gminy wydał łącznie 260 decyzji, z czego 233 to decyzje o warunkach zabudowy i 27 decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Zdecydowaną większość stanowiły decyzje o warunkach zabudowy dotyczące realizacji budynków mieszkalnych, inwentarskich i gospodarczych oraz zbiorników na gnojowicę i gnojówkę oraz płyt gnojnych w zabudowie zagrodowej. Kulminacja decyzji nastąpiła w 2006 roku i związana była z dotacjami unijnymi w rolnictwie.

W rozmieszczeniu przestrzennym najwięcej decyzji o warunkach zabudowy wydano dla mieszkańców wsi Szymany – 18, Białaszewo i Ciemnoszyje – po 12, Cyprki – 11 oraz Popowa i Sojczyzna Borowego – po 10. Dla kilku wsi: Dybła, Elżbiecin, Pieniążki, Podlasek, Sienickie i Sojczyn Grądowy nie została wydana żadna decyzja.

Decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego dotyczyły przede wszystkim realizacji sieci wodociągowej i linii elektroenergetycznych i w mniejszym stopniu budynków straży pożarnej, stacji bazowych telefonii komórkowej, sali gimnastycznej, urządzeń wodnych, kładki przez rzekę. W ujęciu przestrzennym najwięcej decyzji tego rodzaju wydano w Ciemnoszyjach i Koszarówce – po 4 oraz w Kacprowie i Toczyłowie – po 3. Wykaz wydanych decyzji znajduje się na końcu tekstu.

II. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

Przez ład przestrzenny należy rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno – estetyczne. W krajobrazie uporządkowanym naturalne formy zielone (środowisko naturalne) łączą się z formami pochodzenia antropogenicznego (środowisko zbudowane), tworząc ład przestrzenny. Wśród zadań gminy określonych w ustawach o samorządzie terytorialnym i o planowaniu przestrzennym, troska o ład przestrzenny jest wymieniona na pierwszym miejscu.

Oceniając stan ładu przestrzennego w gminie Grajewo należy uznać go jako poprawny nie odbiegający od przeciętnego w regionie. Poza pojedynczymi przypadkami nie stwierdzono rażących dysharmonii w otaczającym krajobrazie. Dotyczą one między innymi skali, formy architektonicznej i kolorystyki zabudowy. We wsi Toczyłowo w strefie przybrzeżnej jeziora występuje chaotyczna zabudowa o charakterze rekreacyjnym. Powszechnym zjawiskiem jest występowanie zabudowy w złym stanie technicznym i estetycznym w otoczeniu nieuporządkowanych obejść gospodarskich.

Dużym problemem są niezagospodarowane pustostany po zlikwidowanych szkołach, zlewniach mleka, sklepach i innych obiektach użyteczności publicznej.

Wizja terenowa wykazała istnienie na terenie gminy wielu niezrekultywowanych terenów poeksploatacyjnych obniżających walory krajobrazowe. Największe zaniedbania o charakterze estetyczno – krajobrazowym dotyczą gospodarki odpadami, w tym funkcjonowania komunalne-

go wysypiska odpadów stałych w Koszarówce. Żle eksploatowane wysypisko śmieci spowodowało degradację walorów środowiska przyrodniczego w obrębie obiektu i jego otoczeniu. Powszechne jest zjawisko wyrzucania przez rolników do lasów, przydrożnych rowów i zagłębień odpadów powstających w gospodarstwach rolnych.

III. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1.1 Położenie geograficzne

W podziale fizyczno –geograficznym Polski według J. Kondrackiego gmina Grajewo położona jest na granicy trzech mezoregionów: Pojezierza Łęckiego wchodzącego w skład makroregionu Pojezierza Wschodnio – Bałtyckiego oraz Wysoczyzny Kolneńskiej i Kotliny Biebrzańskiej będących częściami makroregionu Niziny Podlaskiej.

1.2 Rzeźba terenu

Przez teren gminy na linii Guty – Kurejewka – Kurejwa – Uścianki – Grajewo przebiega granica zasięgu ostatniego zlodowacenia bałtyckiego.

Główną formą morfologiczną powstałą w okresie starszego zlodowacenia środkowopolskiego jest wysoczyzna polodowcowa wyniesiona na wysokość 120 – 145 m n.p.m. W części północnej wysoczyzna charakteryzuje się płaską lub lekko falistą rzeźbą o spadkach do 5 %, a w obrębie stoków nawet do 15 %. Lokalne urozmaicenia monotonnej powierzchni tworzą nieliczne zdenudowane wzgórza moren czołowych o wysokościach względnych rzędu 4 – 8 m.

W części południowej i zachodniej wysoczyzna staje się bardziej zróżnicowana pod względem hipsometrycznym, osiągając wysokość 125 – 160 m n.p.m. Powierzchnię urozmaicają liczne pagórki moren martwego lodu i pagórki kemowe (okolice wsi Dybła) oraz doliny wód roztopowych o przebiegu równoleżnikowym łagodnie nachylone w kierunku Kotliny Biebrzańskiej.

Formą rzeźby terenu związaną z działalnością lądolodu i wód lodowcowych w okresie zlodowacenia bałtyckiego jest wysoczyzna morenowa pagórkowata położona na wysokościach 125 – 167 m n.p.m. w północno-zachodniej części gminy. Cechą charakterystyczną krajobrazu są liczne zagłębienia wytopiskowe, w znacznej części bezodpływowe oraz rozcięcia erozyjne w postaci głęboko wciętych i podmokłych rynien. W jej obrębie w pobliżu wsi Cyparki i Kurki znajduje się rozległe pole kemowe z drobnymi formami pagórków.

We wschodniej części gminy rozciąga się rozległe pole sandrowe genetycznie związane z odpływem wód lodowcowych. Jest to płaska powierzchnia ze spadkiem do 5 %, lekko nachylona ku dolinie Biebrzy. W obrębie sandru wyróżnia się trzy poziomy sandrowe położone na różnych wysokościach. Obszar stożka sandrowego wzbogacają formy wydumowe, obniżenia po-wytopiskowe i równiny torfowe.

Do form eolicznych należą wydmy i obniżenia deflacyjne powstałe na rozległych powierzchniach piaszczystych. Wydmy występują nieregularnie w postaci wałów o wysokości 2 – 10 m i długości miejscami do 10 km, głównie w obrębie najniższego poziomu sandrowego i często wchodzi na obszar równin torfowych we wschodniej części gminy. Na południe od wsi Ruda szerokim wachlarzem rozciągają się pola piasków przewianych.

W miejscach wytapiania się lodu powstały obniżenia wytopiskowe występujące na obszarze równin sandrowych i na wysoczyźnie. Wielkość i kształt obniżeń jest bardzo zróżnicowany. Poprzez gęstą sieć rowów melioracyjnych wciągnięte są w stały odpływ.

Do większych form wklęsłych należą równiny torfowe tworzące rozległe i płytkie obniżenia o płaskich dnach z reguły podmokłych i zabagnionych.

W północno – wschodniej części gminy w okolicach wsi Danówek powierzchnię wysoczyzny podcina dolina rzeki Ełk tworząc malowniczy krajobraz. Zasięg doliny jest trudny do wydzielenia z uwagi na fakt wykorzystanie przez rzekę rozległych obszarów obniżeń wytopiskowych i równin torfowych, przez które przepływa.

1.3 Budowa geologiczna

Pod względem budowy geologicznej obszar znajduje się w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnio – europejskiej w granicach wyniesienia mazursko – suwalskiego.

Bezpośrednie podłoże osadów czwartorzędowych zbudowane jest z utworów trzeciorzędowych reprezentowanych na wschodzie przez oligoceńskie piaski kwarcowo – glaukonitowe oraz mułki i iły oraz w części zachodniej przez miocene piaski z wkładkami węgla brunatnego, żwiru kwarcowego i mułków.

Osady czwartorzędowe o przybliżonej miąższości około 150 m związane genetycznie ze wszystkimi zlodowaceniami składają się z glin zwałowych, przewarstwionych piaskami i żwirami sedymentacji wodno – lodowcowej, bądź łąkami akumulacji zastoiskowej.

Do grupy utworów starszych pochodzących ze zlodowacenia środkowo – polskiego należą występujące dużymi płatami gliny piaszczyste i piaski gliniaste w rejonie wsi Boczki – Świdrowo i Wojewodzin oraz w formie wysp w okolicach wsi Sojczyn Gradowy i Kapice. W sąsiedztwie glin w obrębie wsi: Elżbiecin, Popowo, Wierzbowo, Dybła, Godlewo i Łosewo pojawiają się osady akumulacji wodnolodowcowej i lodowcowej w postaci piasków i żwirów. Wzgórza moren czołowych i moren martwego lodu tworzą bezładnie wymieszane piaski i żwiry oraz pospółka. W budowie pagórków kemowych uczestniczą warstwowane drobne i średnie piaski.

Do utworów związanych ze zlodowaceniem bałtyckim należą utwory akumulacji lodowcowej wykształcone jako gliny piaszczyste występujące w północno – zachodniej części gminy w obrębie wsi Flesze, Kurejwa, Kurejewka, Konopki i Uścianki. We wschodniej części zalegają wodnolodowcowe osady piaszczysto - żwirowe tworzące pola sandrowe nadbudowane miejscami formami wydmyowymi pochodzenia eolicznego (piaski drobne i zapyłone).

Na obszarze pojeziornym w okolicach Grajewa stwierdzono występowanie utworów akumulacji jeziornej (piaski drobne i średnie).

Najmłodsze osady holoceniowe reprezentowane są przez utwory aluwialno – deluwialne budujące dna dolin (piaski z domieszką humusu) oraz utwory akumulacji bagiennej i jeziornej dolin i rzek, obniżen bezodpływowych oraz równin torfowych (namuły, torfy, mułki).

1.4 Pokrywa glebowa i rolnicza przestrzeń produkcyjna

Najwyższe walory w skali gminy posiadają gleby brunatne w kompleksie pszennym dobrym i pszenno-żytnim w klasach bonitacyjnych IIIa-IIIb. Charakteryzują się one znaczną zasobnością w składniki pokarmowe, dobrymi stosunkami wodno-powietrznymi, dobrą strukturą i są łatwe do uprawy. Przy prawidłowym gospodarowaniu pozwalają uzyskiwać wysokie plony wszystkich gatunków uprawnych. Większe kompleksy tych gleb występują w północno-zachodniej części gminy w rejonie wsi: Boczek - Świdrowo, Chojnowek, Flesze, Konopki, Kurejwa, Kurejewka, Mierucie, Uścianki oraz wyspowo w okolicach Wojewodzina.

Drugą kategorię tworzą gleby brunatne w kompleksach zbożowo-pastewnych mocnych i pszennych wadliwych w klasach IIIb-IV, których wartość bonitacyjną okresowo obniża nadmierne uwilgotnienie, bądź przesuszenie. Występują w bezpośrednim sąsiedztwie gleb najlepszych wypełniając liczne zagłębienia terenowe i obniżenia pojezierne.

Średnio korzystne warunki do uprawy stwarzają gleby brunatne w kompleksie żytnio-ziemniaczanym dobrym i żytnio-ziemniaczane słabe oraz gleby brunatne i czarne ziemie zbożowo-pastewne. Klasyfikowane są do IVa - IVb klasy bonitacyjnej. Gleby te są mniej zasobne w składniki pokarmowe i bardziej wrażliwe na przesuszanie. Nadają się głównie pod uprawy żyta, ziemniaków i mniej wymagające odmiany pszenicy. Rejony występowania powyższych gleb predysponowane są do wysokotowarowej produkcji roślinnej. Zajmują znaczne powierzchnie na południe od Grajewa, w rejonie wsi: Białaszewo, Boczek Świdrowo, Koty Rybno, Kurejwa, Szymany i Wojewodzin.

Obszar gleb mało korzystnych do produkcji rolnej z udziałem gleb brunatnych żytnio-ziemniaczanych słabych lub czarnych ziem zbożowo-pastewnych słabych w V klasie bonitacyjnej występuje w dużym rozprzestrzenieniu na terenie całej gminy w okolicach wsi: Białaszewo, Boczek Świdrowo, Cyprki, Dybła, Gackie, Grozimy, Kacprowo, Koty Rybno, Kurejwa, Łosowo, Modzele, na południe od Grajewa, Pieniążki, Popowo, Siennickie, Sojczyn Borowy, Sojczyn Gradowy, Szymany, Toczyłowo, Wierzbowo i Wojewodzin. Kategorie tych gleb charakteryzują się małą zawartością składników pokarmowych, niezbyt korzystnymi warunkami powietrzno-wodnymi, bo kresowym niedoborem lub nadmiarem wilgoci. Podniesienie stopnia ich kultury jest bardzo trudne i wymaga melioracji oraz stosowania znacznych ilości nawozów. Przydatne są jedynie pod uprawę żyta, ziemniaków i łubinu żółtego.

Mało korzystne do produkcji rolnej są również gleby brunatne wylugowane w kompleksie żytnio-łubinowym w V-VI klasie bonitacyjnej. Gleby te są bardzo przepuszczalne i ubogie pokarmowo. Brak jest tutaj praktycznych możliwości podniesienia ich wartości rolniczej. Nadają się głównie pod uprawę żyta i łubinu. W warunkach gospodarki drobnotowarowej uprawa gleb jest nieopłacalna i w pierwszej kolejności winny być przeznaczane na cele nierolnicze.

cze. Skupiska tych gleb występują w dwóch zasadniczych obszarach części południowej (Ciemnoszyje, Białogrądy, Białaszewo, Łojki, Łosewo, Okół, Sojczynek) i wschodniej gminy (Dąnówka, Koszarówka, Przechody, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądkowy, Grądkowy, Szymany, Toczyłowo).

W dolinie Elku, wzdłuż Kanału Rudzkiego oraz w mniejszych dolinkach i zagłębieniach terenu zalegają gleby murszowe, torfowo-mułowe i torfowo-mułowe. W zależności od stopnia melioracji zalicza się je do III-IV klasy bonitacyjnej i 2 kompleksu użytków zielonych średnich, bądź V-VI klasie użytków zielonych o słabej przydatności rolniczej. Kompleksy gleb o dobrej przydatności odznaczają się korzystnymi warunkami wodno-pokarmowymi dla roślin. Tereny te predysponowane są do wysokotowarowej produkcji paszy. Zajmują powierzchnię zmeliorowanych łąk w dolinach rzecznych i obniżeń terenowych.

Użytki zielone słabe położone są na bardzo lekkich glebach murszowych lub torfowych w V i VI klasie bonitacyjnej. Na ogół wymagają poprawy stosunków wodnych. Pasze z nich uzyskiwane są gorszej jakości, a plony niższe. Mogą one jednak zaspokajać potrzeby gospodarstw w skali lokalnej. Celowe jest pozostawienie ich w dotychczasowym użytkowaniu ze względu na specyfikę gleb hydrogenicznych oraz rolę jaką odgrywają w funkcjonowaniu biologicznym ekosystemów łąkowo-pastwiskowych.

Gmina Grajewo pod względem waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej charakteryzuje się ogólnym wskaźnikiem - 45,2 pkt., w tym: jakość gleb – 31,1 pkt., agroklimat – 7,8 pkt., rzeźba terenu – 3,8 pkt., warunki wodne – 2,5 pkt. Odpowiednio: powiat grajewski – 49,6 pkt. (35,3 pkt., 7,9 pkt., 3,8 pkt. 2,6 pkt.), województwo podlaskie – 55,0 pkt. (41,0 pkt. 7,5 pkt. 3,7 pkt. 2,8 pkt.).

Rejon ten o średniej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej i wysokiej intensywności produkcji rolnej odznacza się dobrze rozwiniętą hodowlą bydła mlecznego i tuczu trzody chlewnej. Posiada dobrze zagospodarowane użytki rolne i dobrze rozwiniętą produkcję upraw przemysłowych, w szczególności: ziemniaków i rzepaku i dlatego też jest zapleczem surowcowym dla istniejącego w tym rejonie przemysłu rolno – spożywczego.

Gminę cechuje dość wysoki stopień zmeliorowania użytków rolnych w porównaniu do powiatu grajewskiego i całego województwa. Na ogólną powierzchnię 6.344 ha użytków rolnych wymagających melioracji, zmeliorowano 4.500 ha, czyli 70,9 %, w powiecie 74,3 %, w województwie 59,2 %. Wyższy stopień zmeliorowania wynoszący 72,4% stanowią grunty orne: Na 1.488 ha wymagających melioracji, zmeliorowano 1.077 ha. Natomiast na ogólną powierzchnię 4.856 ha użytków zielonych wymagających melioracji, zmeliorowano 3.423 ha, co stanowi 70,5 %.

1.5 Stosunki wodne

Obszar gminy w całości położony jest w zlewni rzeki Biebrzy i jest odwadniany głównie przez jej prawobrzeżny dopływ - rzekę Elk ze starym korytem o długości 11,8 km i uregulowanym odcinkiem, do którego uchodzi rzeczka Binduga (Dybła). Poniżej zabudowy kolonijnej Modzelówka do Elku uchodzi od północy Kanał Kuwaski wypływający z Jeziora Rajgrodzkiego. Nieco niżej wody martwej rzeki przejął Kanał Rudzki o długości 12,3 km

i zmienił jej bieg na kierunek południkowy. Kolejne połączenie rzeki Elk z Biebrzą stanowi Kanał Łęg prowadzący wody wzdłuż wschodniej granicy gminy. Poniżej wsi Białogrądy oba kanały łączą się i wpływają do Biebrzy. Na południe od wsi Kapice bierze swój początek Kanał Kapicki przecinający poprzecznie Kanał Łęg i wpływający do odnogi Elk – Dybły.

Południowo – zachodnią część obszaru odwadnia Klimaszewnica (Klimasówka) płynąca w szerokim obniżeniu od wsi Modzele po Białaszewo i dalej do Biebrzy.

Cieki naturalne i rowy melioracyjne na terenie gminy posiadają łączną długość 358,9 km, z czego na rzeki przypada 37,1 km oraz na kanały 28,4 km.

W północno- zachodniej części gminy, na krawędzi Pojezierza Elckiego znajduje się Jezioro Toczyłowo o powierzchni 101,8 ha i objętości zbiornika ok. 4,9 tys. km³ oraz Jezioro Mierucie o powierzchni 31,2 ha i objętości ok. 1,6 tys. m³. Ponadto występują mniejsze zbiorniki wodne, pełniące rolę przeciwpożarową w Wierzbowie o pow. 1,25 ha i objętości zbiornika ok. 19 tys. m³, Kurejwie o powierzchni 1,2 ha i objętości ok. 18 tys. m³, Popowie o powierzchni 0,2 ha i objętości ok. 3 tys. m³, Fleszach Różańskich, Boczkach Świdrowo i Chojnowku oraz inne niewielkie oczka wodne wypełniające liczne zagłębienia bezodpływowe.

1.6 Leśna przestrzeń produkcyjna

Gmina Grajewo należy do gmin charakteryzujących się stosunkowo wysokim wskaźnikiem lesistości wynoszącym około 29 %. Wśród ogólnej powierzchni lasów 9 175 ha, lasy państwowe zajmują 6180 ha, tj. 70,6 % ogólnej ich powierzchni. Pozostałe lasy stanowią własność prywatną.

W strukturze siedliskowej dominuje bór mieszany świeży, bór świeży oraz las mieszany świeży i ols. Siedliska borowe występują na ubogich glebach piaszczystych. W drzewostanie dominuje sosna z domieszką brzozy, grabu i świerku. Siedliska lasowe wykształciły się na zasobniejszych glebach gliniastych w północno – zachodniej części gminy. W drzewostanie wyróżnia się przede wszystkim sosna, dąb i świerk z domieszką grabu oraz brzoza i lipa.

Stosunkowo znaczne powierzchnie w środkowej części gminy zajmują siedliska olsowe występujące na podmokłych glebach bagiennych. W olsie rosną przeważnie olcha z domieszką świerku, osiki i brzozy.

W strukturze gatunkowej w lasach prywatnych dominuje sosna, która zajmuje około 60 % powierzchni, pozostałe gatunki to brzoza 35 % i olsza 5 %. W grupie lasów państwowych struktura drzew przedstawia się podobnie: 50 % to sosna i 50 % to gatunki liściaste: brzoza, olsza oraz w domieszce dąb, grab i osika.

Znaczenie gospodarcze lasów jest niewielkie. Na powyższy stan mają wpływ przede wszystkim: młoda struktura drzewostanów, małe zróżnicowanie gatunków oraz niska odporność siedliskowa. Funkcje produkcyjne polegają na pozyskiwaniu drewna z zachowaniem odnawialności, pozyskiwaniu nieдрzewnych użytków z lasu, prowadzeniu gospodarki łowieckiej oraz rozwijaniu turystyki.

Znaczne powierzchnie leśne położone są w granicach obszarów prawnie chronionych, gdzie gospodarka leśna podporządkowana jest względem ekologicznym i ogranicza się do pojedynczych wycinek oraz prac pielęgnacyjnych.

Małe jest również znaczenie turystyczno - wypoczynkowe. Najbardziej predysponowane do tych celów są zwarte kompleksy leśne położone w środkowej i południowej części gminy. Występujące tutaj bory świeże z drzewostanem sosnowym w wieku 40 - 60 lat tworzą swoisty klimat, sprzyjający pobytowi ludzi i regenerujący ich zdrowie. Obszary leśne podnoszą również atrakcyjność krajobrazową.

Specyfika środowiska przyrodniczego sprawia, że największe znaczenie posiada ekologiczna funkcja lasów (wodochronna oraz ostoi zwierząt podlegających ochronie gatunkowej). Funkcje ekologiczne (ochronne) zapewniają stabilizację stosunków wodnych, ochronę gleb przed erozją, kształtują klimat, tworzą warunki do zachowania potencjału biologicznego gatunków i ekosystemów, zachowując różnorodność i złożoność krajobrazu. Lasy ochronne występują głównie w okolicach wsi Ruda oraz w pasie pomiędzy wsiami Białaszewo i Białogrądy.

1.7 Roślinność łąkowo – bagienna i zadrzewienia

W strukturze użytkowania gruntów użytki zielone oraz nieużytki zajmują znaczna powierzchnię gminy, zwłaszcza w jej wschodniej części.

Zbiorowiska roślinności łąkowo – pastwiskowej oraz bagiennej występują w formie:

- trwałych użytków zielonych w dolinach rzek i są to głównie zmeliorowane łąki i pastwiska na glebach murszowo – torfowych i murszowo – mineralnych,
- pastwisk na wilgotnych gruntach mineralnych w lokalnych obniżeniach położonych na terenach płaskich,
- nieużytki rolnicze w zabagnionych obniżeniach bezodpływowych oraz w Kotlinie Biebrzańskiej, porośnięte zróżnicowanymi zespołami roślinności bagiennej.

Wśród szerokiej gamy naturalnych zbiorowisk roślinnych wymienić należy: torfowiska przejściowe i trzęsawiska (*Caricion lasiocarpae*, *Caricetum appropinquatae*), szuwały właściwe (*Phragmites*) i szuwały trawiasto - ziołoroślowe (*Sparganio-Glycerion*) zbiorowiska mszysto - turzycowe (*Caricion fuscae*), turzycowiska (*Magnocaricion*), mechowiska (*Caricion asiocarpae*), mszary (*Oxycocco-Sphagnetum*), murawy zalewane (*Alopecurion*), zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion caeruleae*) i wilgotne łąki użytkowane ekstensywnie (*Polygono bistortae* - *Trollietum europaei*, *Angelico* - *Cirsietum oleracei*, *Cirsietum rivularis*), ziołorośla łąkowe (*Filipendulion*), łąki świeże (*Arrhenatherion*), murawy (*Agropyro* - *Rumicion crispi*) i suche murawy piaszkowe *Koelerio-Corynephoretea* oraz bliźniczkowe *Nardo* - *Callunetea*, zarośla brzozy niskiej (*Betulo* - *Salicetum repens*).

Na terenach przekształconych w wyniku działalności ludzkiej występują zbiorowiska łąk zmeliorowanych i zagospodarowane (*Molinio* - *Arrhenatheretea*), zbiorowiska pól uprawnych, a także zbiorowiska ruderalne towarzyszące zabudowie.

Ważną rolę w krajobrazie i ekosystemie gminy pełnią liczne zakrzaczenia i zadrzewienia występujące wzdłuż linii brzegowych cieków i zbiorników wodnych, wśród łąk i pól, wzdłuż dróg oraz na terenach zabudowanych.

1.8 Warunki klimatyczne

Z punktu widzenia warunków klimatycznych gmina Grajewo położona jest w mezoklimacie nizinnej wysoczyzny polodowcowej charakteryzując się niewielkimi kontrastami w zakresie warunków topoklimatycznych.

Dla stacji meteorologicznej w Biebrzy średnia temperatura powietrza w ciągu roku wynosi 6,5,° C, przy średniej temperaturze miesiąca najchłodniejszego –stycznia wynoszącej -4,2° C i temperatury lipca wynoszącej 17,0°C.

Na terenie dominują wiatry z kierunków zachodnich - 28,8 %, a najrzadziej występują wiatry z sektora północnego – 15,3 %. W okresie jesienno – zimowym przeważają wiatry z kierunku południowo – zachodniego, a w pozostałych miesiącach z północnego – zachodu i zachodu. Średnia prędkość wiatru wynosi 3,8 m/s, z maksimum w miesiącach zimowych. W przebiegu miesięcznym prędkości wiatrów maksymalne wartości występują w okresie listopad-styczeń, natomiast minimalne w miesiącach letnich (czerwiec-sierpień).

Średnia roczna ilość opadu atmosferycznego wynosi 577 mm, przy czym najwyższe miesięczne sumy opadów występują w czerwcu i lipcu (74 mm i 73 mm), natomiast najniższe w lutym i styczniu (24 mm i 31 mm). Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio przez okres około 65 dni w roku, lecz nie utrzymuje się stale ze względu na częste odwilże. Należy dodać, że rejon Biebrzy należy do najbardziej ubogich w opady atmosferyczne regionów województwa podlaskiego.

Średnioroczna wilgotność powietrza wynosi 84%, zaś zachmurzenie terenu wynosi około 6,5 stopnia pokrycia nieba w skali 10-stopniowej. Z uwagi na sąsiedztwo rozległych terenów bagiennych częstym zjawiskiem jest mgła i zamglenia.

2. STAN SANITARNY ŚRODOWISKA

2.1 Zanieczyszczenie wód powierzchniowych

Rzeka Elk należy do najbardziej zanieczyszczonych dopływów Biebrzy. Na stan sanitarny wód rzutują głównie wysokie stężenia biogennych związków fosforu i azotu. Rzeka wpływając w granice gminy niesie wody już znacznie zanieczyszczone. Źródłem tych zanieczyszczeń jest gospodarka komunalna i przemysł w Elku i Grajewie oraz zakład mleczarski w Prostkach.

Ścieki charakteryzują się zwiększonym ładunkiem zanieczyszczeń organicznych i bakteriologicznych oraz detergentów. Pomimo pracy oczyszczalni ścieków jakość wód nie zmienia się aż do ujścia do Biebrzy, choć w stosunku do wzrostu ilości ścieków relatywnie nastąpił mniejszy przyrost ładunków BZT₅. Procesom samooczyszczania nie sprzyja uregulowane koryto Kanału Rudzkiego. Zanieczyszczenie sanitarne Elku na całej długości utrzymuje się w granicach III klasy czystości.

Wody Jeziora Toczyłowo znajdują się w III klasie czystości, pomimo braku większych punktowych źródeł zanieczyszczeń. Jezioro jest zbiornikiem bogatym w związki biogenne związki azotowe, fosforany, które dopływają do wód poprzez spływy powierzchniowe z otaczających łąk i pól lub bezpośrednio z osad wiejskich położonych nad jego brzegami. Stwierdzono natomiast bardzo dobrą jakość sanitarną wód - I klasa czystości.

Na pozostałych ciekach i zbiornikach wodnych nie prowadzi się badań kontrolnych jakości wody.

2.2 Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Na terenie gminy nie występują zakłady produkcyjne i usługowe wprowadzające do środowiska znaczne ilości zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Głównymi źródłami emisji są: instalacje energetyczne położone poza obszarem gminy, w Grajewie:

- ciepłownia miejska oraz kotłownie zakładu płyt wiórowych oraz inne lokalne kotłownie zakładowe w Grajewie,
- źródła technologiczne zakładów przemysłowych, w szczególności zakładu płyt wiórowych,
- komunikacja samochodowa własna i tranzytowa oraz komunikacja kolejowa,
- stacje paliw w Koszarówce i Białaszewie,
- oczyszczalnia ścieków i kotłownia przy zespole szkół rolniczych w Wojewodzinie,
- paleniska domowe zlokalizowane na terenie całej gminy,
- komunalne wysypisko śmieci w Koszarówce,
- obiekty inwentarskie.

W ostatnich latach utrwaliła się stała tendencja do obniżania emisji oraz zwiększania redukcji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych. Na stan ten wpływ mają:

- ograniczenie ilości spalanych paliw w wyniku działań oszczędnościowych,
- poprawa jakości spalanych paliw (niższa zawartość siarki i popiołu),
- poprawa skuteczności urządzeń odpylających w wyniku stosowania 2 i 3 - stopniowych instalacji,
- restrukturyzacja lokalnych systemów grzewczych polegająca na eliminacji tradycyjnych kotłowni węglowych na rzecz instalacji olejowo-gazowych.

Wykonane w 2001 roku pomiary emisji gazów i pyłów na terenie miasta Grajewa na ulicy Konstytucji 3 Maja pozwalają ocenić stan higieny atmosfery na terenie gminy.

Opad pyłu w granicach miasta wynosił $58 \text{ g/m}^2/\text{rok}$ i wykazywał tendencję spadkową. W poszczególnych strefach Grajewa zawierał się od $41 \text{ g/m}^2/\text{rok}$ - tereny rolne do $89 \text{ g/m}^2/\text{rok}$ w dzielnicy przemysłowej.

Średnioroczne pomiary pyłu zawieszonego obserwowane wykazywały poziom $6,5 \text{ mg/m}$, stężenie dwutlenku azotu $11,1 \text{ mg/m}^3$, a stężenie dwutlenku siarki $1,5 \text{ mg/m}^3$. We wszystkich badanych przypadkach wartości pomiarów kształtowały się znacznie poniżej dopuszczalnych wartości.

2.3 Zanieczyszczenia gleb

Badania gleby w punkcie pomiarowym w Danówku wykazały, że profil glebowy nie wykazuje zanieczyszczenia metalami ciężkimi, siarką i wielocyklicznymi węglowodorami aromatycznymi. Jedynie w przypadku kadmu stwierdzono podwyższoną zawartość tego pierwiastka.

2.4 Klimat akustyczny

Do najważniejszych czynników mających wpływ na klimat akustyczny gminy zaliczyć trzeba komunikację drogową, ze szczególnym udziałem w niej ruchu pojazdów ciężarowych i autobusowych.

Największym źródłem hałasu drogowego jest ruch samochodowy odbywający się na drodze krajowej nr 61 Warszawa – Łomża - Augustów. Ruch samochodowy ma charakter przede wszystkim tranzytu krajowego i międzynarodowego z dużym udziałem transportu ciężkiego (23,1 % ogółu). Według pomiarów Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku Delegatura w Łomży przeprowadzonych w maju 1988 roku na ulicy Kopernika w Grajewie na ogólną ilość 406 pojazdów przejeżdżających w ciągu godziny przypadają 94 samochody ciężarowe. Powodowało to, że poziom hałasu przekraczał dopuszczalne normy i wynosi 72,4 dB(A). Maksymalne natężenie hałasu komunikacyjnego dochodziło do 95,6 dB(A), przy minimalnych wartościach rzędu 46,6 dB(A).

Nieco niższe wartości natężenia ruchu samochodowego i hałasu ulicznego zanotowano w punkcie pomiarowym we wsi Bogusze położonej przy drodze krajowej nr 65 Białystok – Ełk, na której odnotowano natężenie w wielkości 322 pojazdów w ciągu godziny, średnie natężenie hałasu - 67,5 dB(A).

Hałas przemysłowy posiada charakter punktowy i dotyczy kilku obiektów produkcyjno – usługowych, przede wszystkich tartaków drewna w Szymanach i Kotach Rybno. Peryferyjne położenie obu zakładów w stosunku do istniejącej zabudowy mieszkaniowej ogranicza ich oddziaływanie na środowisko.

IV. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. ZARYS HISTORYCZNY GMINY GRAJEWO

Historia obszaru gminy Grajewo i najwcześniejsze dzieje osadnictwa na tym terenie sięgają głęboko, a ich korzeni można szukać jedynie w badaniach archeologicznych. Stwierdzić można jednak, iż wpływ na nie miały bez wątpienia uwarunkowania Kotliny Biebrzańskiej stanowiącej swego rodzaju naturalną granicę, poczynając od pradziejów przez zamierzchłą historię, aż po dzień dzisiejszy.

Od najdawniejszych czasów obszar ten znajdował się na pograniczu Prus, Jaćwieży i Mazowsza. Przez tereny te przebiegały kolejno granice Polski pierwszych Piastów, później granice Królestwa Polskiego za Kazimierza Wielkiego, granica między Polską a Litwą w latach 1466-1569, po roku 1569 między Koroną a Litwą, granice rozbiorowe, w latach 1815-1918 granica między Polską, a Rosją.

Najwcześniejsze wzmianki o obszarze obecnej gminy pojawiają się w XV wieku i związane są z obszarem porośniętych przez puszcze ziem pojaćwiejskich. Teren dzisiejszej gminy leżał na obszarze dwóch puszczy, od północy po rzekę Elk (Łek) na obszarze Puszczy Rajgrodzkiej od południa na obszarze Puszczy Dybły. Jeszcze w latach 20-tych XV wieku teren ten był całkowicie nie zamieszkanym.

Tereny te zostały skolonizowane dopiero pod koniec XV i z początkiem XVI wieku. W obrębie pradoliny Biebrzy (na terenach między Klimaszewnicą, dorzeczem Dybły, a Elkiem), w latach 1491-1494 powstały wsie: Danówko - Góra Łek, Supinstany (Łosewo). Przed rokiem 1491 istniały już tu: Modzele-Wondolowo, Mścichy Brzozowo, Domastochy-Lipińskie, Szymany - Góra Łek, Toczyłowo. (Grajwy – obecne Grajewo jako wieś książęca, istniały już w 1426 roku).

Kolejna faza królewskich nadań osadniczych przypadła na lata 1524-1525. Powstały wtedy wsie: Stary Okół, Łojewo - Brzozowo, Gać - Brzozowo, Mścichy (Pieniążki), Siennickie, Białaszewo, Chełpy-Kacprowiec. W tym samym czasie założona została jedyna na tym obszarze wieś królewska – Ruda.

Bagienną wschodnią część Puszczy Dybły skolonizowano za czasów saskich przed rokiem 1765. Powstały wtedy wsie: Sośnia, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądkowy, Kapice, Przechody, Płochowo, Ciemnoszyje, Białogrądy.

Na początku XVI wieku w związku z działalnością Radziwiłłów na obszarze Puszczy Rajgrodzkiej powstaje wieś Sikora (Sikorzańskie Wólki).

Wiek XVII w raz z „potopem szwedzkim” przynosi ogromne zubożenie i spustoszenie tych ziem, dzieła dopełniają zarazy z lat 1656, 1657 i 1661.

W następnych wiekach terenów tych nie ominęły burzliwe dzieje rozbiorowe i zrywy powstańcze z 1831 i 1864 roku. Od 1807 roku obszar ten znajdował się w Księstwie Warszawskim, a od 1815 w Królestwie Polskim.

Lata międzywojenne 1919-1939 przyniosły tym terenom niewielkie ożywienie gospodarcze. Do ogromnych zniszczeń i wymordowania znacznej liczby ludności doszło w okresie II wojny światowej.

Gmina Grajewo w obecnych granicach administracyjnych funkcjonuje od 1 stycznia 1973 roku. W roku 1976 w ramach korekty granic przyłączono zlikwidowaną wcześniej gminę Białaszewo.

2. OBIEKTY PODLEGAJĄCE OCHRONIE PRAWNEJ

Do obiektów chronionych na podstawie przepisów prawa na terenie gminy Grajewo należą objęte ochroną konserwatorską układy i obiekty zabytkowe wśród których znajdują się wpisane do rejestru zabytków Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:

- zespół dworsko-parkowy w miejscowości Kurejwa,
- cmentarz z I wojny światowej w miejscowości Ruda,
- cmentarze wojenne z I i II wojny światowej w miejscowości Lipińskie,
- cmentarz w miejscowości Białaszewo.

Obok nich występują 43 obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków. Są to zabytki sakralne, pozostałości zespołów dworsko – parkowych, zabytki budownictwa mieszkalnego, obiekty użyteczności publicznej, sztuki wojennej i inne.

Zabytki sakralne

Zabytki sakralne w gminie reprezentuje przede wszystkim zespół kościelny w Białaszewie, w skład którego wchodzi: drewniana dzwonnica z początku XX wieku, murowane ogrodzenie z końca XIX wieku, murowana plebania z lat dwudziestych XX wieku, drewniano – murowana wikarówka z końca XIX wieku. Na cmentarzu parafialnym w Białaszewie znajduje się murowana kapliczka z 1932 roku i murowane ogrodzenie z bramą, pozostałości alei dojazdowej z bruku z nasadzeniami lip oraz kwatera z kamienia z I wojny światowej i pamiątkowy głaz ku czci powstańców styczniowych z 1863 roku.

Grupę zabytków sztuki sakralnej uzupełnia drewniana kaplica z lat dwudziestych XX wieku w Sojczynie Borowym oraz grupa cmentarzy wojennych pochodzących z I wojny światowej w Ciemnoszyjach, Przychodach, Sojczynku i Kapicach.]

Zabytki dworsko - parkowe

Zachowane zespoły dworsko – parkowe znajdują się w Boczkach Świdrowo (obora i chlewnia z cegły z przełomu XIX i XX wieku oraz kapliczka z cegły z początków XX wieku), w Dyble (murowany dwór, czworak, spichlerz, kapliczka i ogrodzenie z końca XIX wieku oraz asfaltowa aleja dojazdowa z pozostałościami kompozycji zieleni), w Kurejwie (murowany budynek gospodarczy z początków XX wieku i kapliczka z 1926 roku) i w Wojewodzinie (murowany czworak, cieleśnik, spichlerz, stodoła oraz aleja dojazdowa pochodzące z lat 1890 – 1891).

Zabytki budownictwa mieszkalnego

Na terenie gminy zachowały się nieliczne budynki mieszkalne posiadające wartość zabytkową. Są to: dom drewniany z końca XIX wieku w Boczkach Świdrowo, murowany dom z początku XX wieku w Dyble, drewniany dom z 1920 roku w Grozimach, drewniane budynki z końca XIX wieku w Mareckich oraz dwa budynki z 1926 roku w Szymanach.

Zabytki użyteczności publicznej

Gрупę ta reprezentują budynki szkolne z lat 20 XX wieku: drewniany w Popowie i murowany w Rudzie.

Zabytki sztuki wojennej

W ewidencji figurują dwa zespoły betonowych schronów bojowych pochodzące z lat 1940 – 1944 w Ciemnoszyjach i Łosewie, stanowiące część Osowieckiego Rejonu Umocnionej Linii Mołotowa.

Stanowiska archeologiczne

W granicach administracyjnych gminy znajduje się 61 stanowisk archeologicznych zgrupowanych w 10 obszarach, w obrębach następujących wsi: Toczyłowo, Szymany, Dybła, Mareckie, Łosewo, Ruda, Okół, Łukowo, Kacprowo, Kapice, Sojczyn Grądkowy, Godlewo, Białaszewo, Sienickie, Lipińskie, Białogrądy, Grozimy, Modzele, Przechody, Zaborowo.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz objętych gminną ewidencją zabytków zamieszczono w rozdziale IX.

V. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

1. POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY

W końcu 2006 roku gminę Grajewo zamieszkiwały 6 272 osoby, co stanowiło 0,5 % ogółu ludności województwa podlaskiego. Jest to obszar słabo zurbanizowany przy średniej gęstości zaludnienia około 20,4 osób na 1 km², wobec 26,0 osób na terenach wiejskich w województwie.

Największymi miejscowościami pod względem zaludnienia są: Ruda – 460 osób, Wojewoździn – 431, Popowo – 359, Wierzbowo – 337, Białaszewo – 299, Sojczyn Borowy – 266, Szymany – 252 i Ciemnoszyje – 241. Najmniejszymi stanami zaludnienia odznaczają się: Podlasek – 11 osób, Sienickie – 20, Elżbiecin – 24 i Sojczyn Grądkowy – 28. Nie we wszystkich miejscowościach gminy zaznacza się tendencja spadkowa. Istnieją wsie w których wzrasta zarówno liczba mieszkańców, jak i nowo budowanych mieszkań (Ruda, Popowo, Koszarówka).

Stan zaludnienia poszczególnych miejscowości w gminie Grajewo przedstawia poniższe zestawienie:

1. Białaszewo – 299
2. Białaszewo Kolonia – 113
3. Białogrądy – 157
4. Boczki Świdrowo – 198
5. Brzozowa – 42
6. Brzozowa Wólka – 93
7. Chojnówek – 46
8. Ciemnoszyje – 241
9. Cyprki – 85
10. Danówek – 56
11. Dybła – 104
12. Elżbiecin – 24
13. Flesze – 58
14. Gackie – 54
15. Godlewo – 72
16. Grozimy – 83
17. Kacprowo – 141
18. Kapice – 115
19. Konopki – 142
20. Konopki - Kolonie – 79
21. Koszarówka – 195
22. Koty - Rybno – 66
23. Kurejewka – 72
24. Kurejwa – 125
25. Kurki – 53
26. Lipińskie – 74
27. Łamane Grądy – 33
28. Łękowo – 75
29. Łojki – 64
30. Łosewo – 85
31. Mareckie – 95
32. Mierucie – 126
33. Modzele – 74
34. Okół – 65
35. Pieniążki – 35
36. Podlasek – 11
37. Popowo – 359
38. Przechody – 136
39. Ruda – 460
40. Sienickie – 20
41. Sikora – 85

42. Sojczyn Borowy – 266
43. Sojczyn Grądowy – 28
44. Sojczynek – 36
45. Szymany – 252
46. Szymany Kolonie – 115
47. Toczyłowo – 197
48. Uścianki – 41
49. Wierzbowo – 337
50. Wojewodzin – 431
51. Zaborowo – 59

Jak wynika z analiz, na terenie gminy systematycznie maleje ogólna liczba ludności, pomimo utrzymywania się dodatniego przyrostu naturalnego (urodzenia nieco przeważają nad zgonami), co świadczy o ujemnym saldzie migracji młodych mieszkańców.

Na 100 mężczyzn przypadało 95,3 kobiet, co świadczy o zdeformowaniu struktury demograficznej gminy i niedoborze kobiet, zwłaszcza w grupach w wieku zawierania małżeństw. Zjawisko to związane jest ze stałym odpływem ludności z terenów wiejskich do miast.

W strukturze wieku udział poszczególnych grup przedstawia się następująco: 0 – 17 lat – 25,7 %, 18 – 59K/65M – 58,8 %, powyżej 60K/65M – 15,4 %. Na przestrzeni ostatnich lat dają się zaznaczać następujące tendencje:

- spada procentowy udział dzieci i młodzieży,
- wzrasta udział ludności w grupie produkcyjnej,
- wzrasta udział ludności w wieku poprodukcyjnym.

Z danych tych wynika fakt starzenia się ludności gminy, przy równoczesnym spadku udziału dzieci i młodzieży.

2. ZATRUDNIENIE I RYNEK PRACY

Według spisu rolnego w 2002 roku w rolnictwie zatrudnionych było ogółem 1707 osób, w tym 970 mężczyzn i 737 kobiet. W usługach rynkowych pracowało 28 osób, a w usługach nie-rynkowych 117 osób (dane WUS w Białymstoku za rok 2005).

W końcu 2006 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było 438 osób bezrobotnych, w tym 211 kobiet. Spośród bezrobotnych 187 osób (42,7 %) nie posiadało żadnych kwalifikacji zawodowych (wykształcenie gimnazjalne i podstawowe), a 4 osoby posiadały wyższe wykształcenie. Długotrwale pozostających bez pracy było 307 osób, co stanowiło aż 70,1 % ogółu. Świadczy to o małej aktywności bezrobotnych, którzy z reguły utracili chęci i wiarę w znalezieniu jakiegokolwiek pracy.

3. WARUNKI MIESZKANIOWE

Według stanu na 31 grudnia 2005 roku zasoby mieszkaniowe w gminie wynosiły 1487 mieszkań, które dysponowały 6081 izbami o łącznej powierzchni 130, 8 tys. m². Oznacza to, że przeciętne mieszkanie liczyło 4,1 izb i 87,9 m², czyli więcej aniżeli w województwie podlaskim (odpowiednio 3,9 i 72,4 m²).

Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie wynosiła 4,13 i była wyższa niż w województwie podlaskim - 3,0. Na jedną izbę przypadało średnio 1,01 osoby, znacznie więcej niż w regionie – 0,77.

W ostatnich latach największy przyrost zasobów mieszkaniowych odnotowano w Koszarówce i Rudzie. Wraz z realizacją nowej zabudowy następuje systematyczna poprawa wyposażenia mieszkań w instalacje techniczne: wodociąg, kanalizację sanitarną, centralne ogrzewanie. Obecnie około 77 % mieszkań w gminie posiada wodociąg.

4. USŁUGI

4.1 Szkolnictwo

Na terenie gminy funkcjonują 3 szkoły podstawowe w Białaszewie, Rudzie i Wierzbowie, w których w 22 oddziałach uczy się 479 uczniów, w tym 52 dzieci w tzw. „zerówkach”. Baza szkolnictwa podstawowego dysponuje 21 salami lekcyjnymi, trzema salami komputerowymi i trzema salami gimnastycznymi. W szkołach zatrudnionych jest 38 nauczycieli.

Szkolnictwo stopnia gimnazjalnego reprezentowane jest przez jedyne w gminie gimnazjum publiczne w Danówku. Budynek szkolny posiada 10 sal lekcyjnych, pracownię komputerową i salę gimnastyczną. W gimnazjum uczy się 240 uczniów podzielonych na 17 oddziałów. Opiekę pedagogiczną sprawuje 19 nauczycieli.

W Wojewodzinie znajduje się Zespół Szkół Rolniczych, do którego uczęszcza 388 uczniów podzielonych na 17 oddziałów. W szkole pracuje 35 nauczycieli. Zespół budynków liczy 13 sal lekcyjnych, dwie sale komputerowe i jedną salę gimnastyczną.

Wykaz bazy oświatowej w roku szkolnym 2007/2008 przedstawia poniższa tabela:

Miejscowość	Baza szkolna	Oddziały	Uczniowie		Nauczyciele
			Ogółem	w tym w „0”	
Szkoła Podstawowa w Białaszewie	6 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	7	119	21	12
Szkoła Podstawowa w Rudzie	6 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	7	133	17	11
Szkoła Podstawowa w Wierzbowie	9 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	8	175	14	15
Gimnazjum Publiczne w Danówku	10 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa, sala gimnastyczna	9	240	-	19
Zespół Szkół Rolniczych w Wojewodzinie	13 sal lekcyjnych, dwie pracownie komputerowe, sala gimnastyczna	17	388	-	35

4.2 Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Usługi z zakresu ochrony zdrowia świadczy Ośrodek Zdrowia w Białaszewie sprawujący opiekę zdrowotną nad mieszkańcami 22 wsi położonych w południowej części gminy. W ośrodku znajdują się 2 gabinety lekarskie. Murowany budynek ośrodka znajduje się w dobrym stanie technicznym. W ośrodku zatrudniony jest 1 lekarz rodzinny i jeden stomatolog oraz dwie pielęgniarki. Pozostali mieszkańcy ze wsi przyległych do miasta korzystają z przychodni rejonowych w Grajewie.

Zaopatrzenie w leki zapewniają apteki zlokalizowane w Grajewie.

Opiekę społeczną prowadzi Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej działający w budynku Urzędu Gminy w Grajewie zatrudniający 6 osób. Według stanu na 1 stycznia 2007 roku usługami opiekuńczymi nad osobami starszymi w ramach zadań zleconych i własnych objętych jest 9 rodzin. Zasiłki stałe otrzymuje 7 rodzin, zasiłki okresowe 46 rodzin, dożywianie dzieci 146 rodzin, a zasiłki celowe 3 rodziny.

4.3 Kultura, sport i wypoczynek

Upowszechnianiem czytelnictwa zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Rudzie. Biblioteka dysponuje księgozbiorem w ilości 9722 woluminów, w tym dużym wyborem lektur oraz bogatym księgozbiorem podręcznym i popularno - naukowym.

Przy bibliotece działalność prowadzi Klub Animatorów Tradycji Bioregionu Biebrza z ekspozycją prac rękodzielniczych. Patronat nad działalnością klubu sprawuje Stowarzyszenie Pracownia Architektury Żywej.

W Zespole Szkół w Wojewodzinie funkcjonuje Muzeum Wsi Polskiej ze stałą ekspozycją sprzętu rolniczego oraz sprzętu używanego w gospodarstwie domowym.

Świetlice wiejskie funkcjonują w dworku w Kurejwie oraz w budynkach po byłych szkołach w Popowie i Wojewodzinie. Rolę świetlic pełnią również istniejące remizy strażackie wykorzystywane na cele kulturalno – rozrywkowe (uroczystości rodzinne, zebrania wiejskie, zabawy).

Świetlice środowiskowe w Rudzie, Białaszewie, Wierzbowie, Popowie i Danówku realizują zajęcia profilaktyczno - opiekuńczo – wychowawcze.

Działalność sportowa prowadzona jest w ograniczonym zakresie głównie w obiektach przyszkolnych oraz przez Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe z siedzibą w Popowie.

Budynek po byłej szkole podstawowej w Popowie pełni rolę ośrodka sportu z sekcją szachów, tenisa stołowego i badmintona, a także funkcjonuje siłownia oraz boisko do gry w piłkę nożną i w piłkę plażową.

Przy Zespole Szkół Rolniczych w Wojewodzinie istnieje kompleks sportowy, na który składają się: sala gimnastyczna, stadion, kort tenisowy i boisko do gry w piłkę nożną. Przy szkołach podstawowych w Białaszewie, Rudzie, Wierzbowie i przy gimnazjum w Danówku znajdują się sale gimnastyczne oraz boiska trawiaste do gry w piłkę nożną oraz asfaltowe do innych gier. Ponadto boiska funkcjonują w Popowie i Sojczynie Borowym.

Mieszkańcy wsi położonych w sąsiedztwie Grajewa korzystają z usług ogólnomiejskich.

4.4 Handel, gastronomia i rzemiosło produkcyjno - usługowe

Sieć handlową na terenie gminy Grajewo tworzą 4 sklepy spożywcze GS Grajewo oraz 21 placówek prywatnych, w tym sklepy, kioski i stragany przemysłowe, spożywczo-przemysłowe, wielobranżowe, chemiczny oraz handel obwoźny. Obiekty handlowe znajdują się w 11 miejscowościach. Pozostałe wsie obsługiwane są przez handel obwoźny lub ludność korzysta z sieci detalicznej zlokalizowanej w Grajewie. Rozmieszczenie placówek handlowych przedstawiono w poniższej tabeli:

L.p	Miejscowość	Rodzaj placówki	Własności
1.	Białaszewo	spożywczy	GS
2.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
3.	Ciemnoszyje	spożywczo - przemysłowy	prywatny
4.		przemysłowy	prywatny
5.	Koszarówka	przemysłowy	prywatny obwoźny
6.		przemysłowy	prywatny obwoźny
7.		przemysłowy	prywatny obwoźny
8.	Kurejwa	spożywczo - przemysłowy	prywatny
9.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
10.	Kurejewka	chemiczno - przemysłowy	prywatny
11.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
12.	Łosewo	spożywczo - przemysłowy	prywatny
13.	Mierucie	spożywczo - przemysłowy	prywatny obwoźny
14.	Popowo	spożywczo - przemysłowy	prywatny
15.		spożywczo - przemysłowy	prywatny
16.	Ruda	spożywczy	GS Grajewo
17.		przemysłowy	prywatny
18.		wielobranżowy	prywatny kiosk
19.		wielobranżowy	prywatny
20.	Sojczyn Borowy	przemysłowy	prywatny stragan
21.	Szymany	spożywczy	prywatny
22.	Toczyłowo	spożywczo - przemysłowy	prywatny
23.	Wierzbowo	spożywczy	GS Grajewo
24.	Wojewodzin	spożywczy	GS Grajewo
25.		spożywczo - przemysłowy	prywatny

Sieć gastronomiczną na terenie gminy Grajewo tworzą prywatne punkty gastronomiczne zlokalizowane w następujących miejscowościach:

- Motel „Blue cafe” w Toczyłowie,
- Bar gastronomiczny (stacja paliw) w Koszarówce,
- Bar gastronomiczny w Rudzie,
- Dyskoteka z małą gastronomią „Disco Bar” w Sojczynie Borowym.

Według stanu na 31 XII 2006 roku działalność gospodarczą prowadziło 38 zakładów usługowych i produkcyjno - usługowych. Najwięcej jednostek funkcjonuje w branży budowlanej (10), usług leśnych (6) oraz transportowych (5). Działalność produkcyjno - usługowa prowadzona jest w 21 miejscowościach, z tego najwięcej w Rudzie (9), Ciemnoszyjach (4) i Wojewodzinie (3).

Zakłady produkcyjno – usługowe według rodzajów działalności

Lp.	Miejscowość	Ilość zakładów usługowo-produkcyjnych											
		usługi leśne	usługi budowlane	usługi geodezyjne	usługi transportowe	usługi turystyczne	usługi inseminacyjne	wyrób zniczy	usługi tartaczne	mechanika samochod..	stolarstwo	usługi pocztowe	Inne
1.	Białaszewo	1											
2.	Boczki Świdrowo												1
3.	Brzozowa Wólka												1
4.	Ciemnoszyje	1			1		1		1				
5.	Cyrki										1		
6.	Danówek							1					
7.	Dybla		1										
8.	Kapice	1											
9.	Koszarówka		1			1							
10.	Koty Rybno								1				
11.	Łosewo		1										1
12.	Mierucie		1	1									
13.	Okół	1											
14.	Pieniążki									1			
15.	Popowo		1										
16.	Ruda		5									1	3
17.	Sojczynek	1											
18.	Sojczyn Borowy	1			1								
19.	Szymany				1								1
20.	Toczyłowo												1

21.	Wojewodzin				2	1							
	Razem	6	10	1	5	2	1	1	2	1	1	1	6

4.5 Usługi pocztowe

W zakresie usług pocztowych ludność gminy obsługują placówki pocztowe zlokalizowane w Grajewie oraz prywatny zakład usługowy w Rudzie.

4.6 Obiekty sakralne

Na terenie gminy istnieją trzy obiekty kultu religijnego. Z samodzielną parafią kościół w Białaszewie i kaplica w Sojczynie Borowym oraz kaplica w Przechodach i Kapicach należące do parafii w Osowcu. Ponadto ludność z gminy korzysta z posług kościelnych z parafii w Grajewie.

Przy istniejących parafiach i kaplicach funkcjonują trzy cmentarze - we wsi Białaszewo, Przechody i Kapice. Pochówki dla ludności z przyległych do miasta wsi odbywają się również na cmentarzu w Grajewie.

5. TURYSTYKA

Turystyka odgrywa małą rolę w rozwoju społeczno – gospodarczym gminy Grajewo, pomimo dysponowania znaczącymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi.

Obszar gminy z racji sąsiedztwa z bardzo atrakcyjnymi obszarami Wielkich Jezior Mazurskich i Pojezierza Suwalsko - Augustowskiego jest przede wszystkim obszarem tranzytowym dla wielkiego ruchu wakacyjno - urlopowego kierującego się z południa i centrum Polski. W rozłożeniu ruchu turystycznego na szlakach drogowych wyróżniają się dwa kierunki: z Warszawy przez Łomżę, Grajewo w stronę Augustowa i Suwałk (droga krajowa nr 61) oraz z Białegostoku w kierunku Elku i Pojezierza Mazurskiego (droga krajowa nr 65).

Pod względem waloryzacji turystycznej gmina Grajewo należy do obszarów o średnim poziomie wartości turystycznej. Wśród walorów wypoczynkowych najważniejszą rolę odgrywa piękno krajobrazu, który poza niezbyt urozmaiconą rzeźbą terenu tworzy szata roślinna, a wśród niej lasy i łąki oraz wody powierzchniowe zajmujące łącznie około 45 % powierzchni gminy. Walory kulturowe (tradycje kultury ludowej i walory dóbr kultury) prezentują się mniej okazale.

Wśród walorów turystycznych gminy Grajewo wyróżnić należy:

- walory wodne Jeziora Toczyłowskiego stanowiącego miejsce rekreacji i wypoczynku mieszkańców miasta i gminy,
- walory przyrodniczo - krajobrazowe Kotliny Biebrzańskiej i doliny Elku,
- Biebrzański Park Narodowy o unikalnych w skali europejskiej walorach torfowiskowych i ornitologicznych,
- zabytkową aleję drzew w Wojewodzinie stanowiącą jedyny w gminie pomnik przyrody,
- zwarte kompleksy borów sosnowych należące do Nadleśnictwa Rajgród położone na południe od wsi Ruda oraz na wschód od wsi Białaszewo będące rajem dla grzybiarzy, myśliwych, dla miłośników pieszych wędrówek,

- zabytki architektury sakralnej i świeckiej w Białaszewie, Kurejwie, Dyble, Wojewodzinie i innych miejscowościach,
- pieszy szlak turystyczny Goniądz - Ruda długości 29 km biegnący od Goniądza przez Wólkę Piaseczną, Kapice, Modzelówkę do Rudy,
- pieszy szlak turystyczny Osowiec – Kuligi przebiegający przez Białogrądy, Przechody i Sojczyn Grądowny,
- fragment szlaku pieszego Wizna - Goniądz prowadzący przez las w południowej części gminy drogą wojewódzką nr 668 na odcinku Klimaszewnica – Sośnia gm. Radziłów – Osowiec gm. Goniądz (szlak żółty),
- rowerowy szlak turystyczny Grajewo – Kacprowo – Ruda – Sojczyn Borowy – Kapice – Przechody – Osowiec,
- międzynarodowy szlak R-11 (rowerowy) na odcinku Pieńczyków gm. Rajgród – Modzelówka - Ruda – Kacprowo – Okół – Łojki – Białaszewo - Klimaszewnica gm. Radziłów,
- wodny szlak turystyczny rzeki Elk prowadzący na terenie gminy Grajewo przez miejscowości: Toczyłowo, Szymany i dalej Kanałem Rudzkim przez Sojczyn Grądowny, Ciemnoszyje, Białogrądy do Osowca w gm. Goniądz,
- linię kolejową relacji Białystok – Elk,
- szlaki turystyki samochodowej przebiegające drogami krajowymi Warszawa – Łomża - Augustów oraz Białystok – Grajewo - Elk,
- ścieżkę przyrodniczą „Brzeziny Kapickie”.

Gmina Grajewo dysponuje skromną bazą turystyczno - wypoczynkową, którą obecnie tworzą gospodarstwa agroturystyczne:

- w Toczyłowie - jedno gospodarstwo o 15 miejscach noclegowych oraz drugie o 4 miejscach oraz z polem namiotowym),
- w Ciemnoszyjach z 6 miejscami noclegowymi,
- w Szymanach - 12 miejsc noclegowych.

Obsługę turystów indywidualnych i zmotoryzowanych w minimalnym zakresie zapewnia sieć handlowa i gastronomiczna zlokalizowana na terenie gminy oraz stacja paliw w Koszarówce. Dla zorganizowanych grup turystycznych opiekę przewodnicką prowadzą dwie firmy z Wojewodzina i Koszarówki.

Podstawowymi mankamentami w rozwoju funkcji turystycznej gminy są następujące elementy:

- brak dostatecznie wykształconej stałej i sezonowej bazy noclegowej o różnym standardzie, przy minimalnym udziale gospodarstw agroturystycznych i ekoturystycznych,
- słabe wyposażenie w zakresie infrastruktury technicznej (zły stan dróg, niedostatecznie rozwinięta sieć wodociągowa, brak kanalizacji sanitarnej),
- niedostatek bazy gastronomicznej i słaba jakość istniejącej sieci handlowej oraz usług motoryzacyjnych,
- brak systemu informacji turystycznej i koordynacji działań promocyjnych,
- brak przygotowanej kadry do obsługi ruchu turystycznego,
- brak systemu zachęt aktywizujących rozwój turystyki,
- zanik tradycji i zwyczajów kultury ludowej i nieliczne zabytki kultury materialnej.

VI. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia mogą być spowodowane klęskami żywiołowymi, do których zaliczamy powódzie, nawałnice burzowe połączone z dużymi opadami i wiatrami, nasilone opady śniegu powodujące nieprzejezdnosć dróg, susze, pożary lasów, torfowisk i zabudowy, awarie urządzeń infrastruktury technicznej, a także nadzwyczajne zagrożenia środowiska.

Według informacji otrzymanych z Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz Gminnego Komitetu Przeciwpowodziowego w Grajewie, a także wywiadu środowiskowego na terenie gminy nie występują zagrożenia spowodowane wodami powodziowymi Elku i innych mniejszych cieków wodnych. Niewielkie miejscowe podtopienia najniższej położonych terenów dotyczą trwałych użytków zielonych i nie sięgają istniejącej zabudowy w obrębie wsi Toczyłowo, Szymany, Danówek, Koty Rybno, Ruda i Sojczyn Grądowy. Zagrożeniom powodziowym podlegać może jaz zlokalizowany na Elku w Modzelówce.

Na coroczne podtopienia wywołane przez nasilone opady atmosferyczne lub wiosenne wody roztopowe Biebrzy narażone są tereny wsi Białogrądy, w których znajduje się 13 gospodarstw rolnych i zamieszkuje 49 osób. Powierzchnia zalewu użytków rolnych sięga około 90 ha.

Inne wymienione wyżej klęski żywiołowe są nieprzewidywalne i pojawiają się sporadycznie lub rzadko.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej działalność prowadzi 11 jednostek ochotniczej straży pożarnej dysponujących 9 remizami strażackimi. Koszty wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia sprawności bojowej ponosi gmina.

Rozmieszczenie placówek OSP przedstawia poniższa tabela:

L.p.	Miejscowość	Rodzaj bazy	Wyposażenie
1.	Białaszewo	remiza + garaż	samochód „jelcz”, motopompa PO-5
2.	Białogrądy	remiza + garaż	motopompa PO-5
3.	Boczki Świdrowo	remiza + garaż	motopompa PO-5
4.	Ciemnoszyje	remiza + garaż	samochód „star”, motopompa PO-5
5.	Flesze	garaż	motopompa PO-5
6.	Kapice	remiza + garaż	motopompa PO-5
7.	Łojki	garaż	motopompa PO-5
8.	Ruda	remiza + garaż	samochód „nagirus”, motopompa PO-5
9.	Szymany	remiza + garaż	motopompa PO-5
10.	Toczyłowo	remiza + garaż	samochód „mercedes”, motopompa PO-5
11.	Wierzbowo	remiza + garaż	samochód „star”, motopompa PO-5

Przestrzenne usytuowanie placówek straży pożarnej należy uznać za właściwe. Większość wsi położonych jest w odległości mniejszej niż 3 km od najbliższej jednostki. W najgorszej sytuacji są miejscowości w południowo - zachodniej (Godlewo, Modzele, Grozimy) i północno – zachodniej (Kurejewka, Chojnówek, Kurki) części gminy. Nieco gorzej przedstawia się sytuacja z wyposażeniem w sprzęt i środki transportu, gdyż nie wszystkie jednostki po-

siadają samochody strażackie. Woda do celów gaśniczych pochodzi z wodociągów wiejskich, zbiorników lub cieków wodnych.

Nadzwyczajne zagrożenie środowiska (NZŚ) zgodnie z art. 104 ustawy Prawo ochrony środowiska jest zagrożeniem spowodowanym gwałtownym zdarzeniem, nie będącym klęską żywiołową, które może wywołać znaczne zniszczenie środowiska lub pogorszenie jego stanu, stwarzające powszechne niebezpieczeństwo dla ludzi i środowiska. Potencjalnymi źródłami NZŚ na terenie gminy Grajewo są:

- zakład mleczarski „Mlekpól” w Grajewie posiadający instalacje chłodnicze wykorzystujące w procesie produkcji amoniak,
- transport samochodowy i kolejowy przewożący materiały niebezpieczne odbywający się wzdłuż dróg krajowych nr 61 Warszawa – Łomża – Grajewo – Augustów oraz nr 65 Białystok – Grajewo – Ełk oraz linii kolejowej Białystok – Grajewo – Ełk.

Powyższe podmioty mogą być sprawcami zagrożeń o charakterze lokalnym na terenach zabudowanych, w sąsiedztwie wód otwartych, na obszarach ochrony przyrody. Dotyczy to zwłaszcza miejscowości położonych wzdłuż szlaków komunikacyjnych (Popowo, Ruda, Koszarówka i Ciemnoszyje) oraz w sąsiedztwie zakładu mleczarskiego (Elżbiecin, Koszarówka)

VII. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Z przeprowadzonej analizy uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych, społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych i innych wyłaniają się potrzeby i możliwości rozwoju gminy Grajewo, które zostały podzielone na dwie grupy: uwarunkowań wspierających i ograniczających rozwój przestrzenny gminy.

Uwarunkowania wspierające rozwój:

- położenie gminy w obszarze „Zielonych Płuc Polski” stwarzające możliwość ekologicznej promocji gminy,
- dobry stan sanitarny środowiska przy braku większych źródeł zanieczyszczenia wód, powietrza i hałasu,
- dobra dostępność komunikacyjna poprzez układ dróg krajowych nr 61 Warszawa - Łomża - Augustów i 65 Białystok - Ełk – Węgorzewo oraz linię kolejową Białystok – Ełk,
- występowanie zwartych kompleksów gleb III - IV klasy bonitacyjnej gruntów ornych w zachodniej części oraz dużych kompleksów użytków zielonych w części wschodniej, gminy, przydatnych do rozwoju produkcji roślinnej i hodowlanej,
- korzystne warunki naturalne umożliwiające rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki, zwłaszcza we wschodniej części gminy,
- walory turystyczne gminy w oparciu o wody J. Toczyłowo, kompleksy leśne Nadleśnictwa Rajgród oraz tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego,

- wysokie walory przyrodnicze Biebrzańskiego Parku Narodowego umożliwiające rozwój funkcji turystycznej,
- duży stopień lesistości mający znaczący wpływ na walory krajobrazowe, turystyczne i gospodarkę gminy,
- przebieg szlaków turystycznych: rowerowego o znaczeniu międzynarodowym oraz szlaku wodnego rzeki Ełk, szlaków pieszych i samochodowych o znaczeniu regionalnym,
- występowanie złóż kruszywa naturalnego stanowiących podstawę rozwoju produkcji materiałów budowlanych,
- pełne zwodociągowanie terenów wiejskich,
- brak, poza pojedynczymi przypadkami (Białogrądy) zagrożeń powodziowych dla zabudowy wiejskiej.

Uwarunkowania ograniczające rozwój:

- ograniczenia w zagospodarowaniu wynikające z wysokiego reżimu gospodarowania na terenach Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego strefy ochronnej oraz na obszarach Natura 2000,
- brak dostatecznie wykształconej warstwy izolacyjnej w Kotlinie Biebrzańskiej i obowiązek ochrony przed zanieczyszczeniami głównego zbiornika wód podziemnych „Dolina rzeki Biebrza”,
- przebieg dróg krajowych, w tym projektowanej obwodnicy Grajewa oraz linii kolejowej, stwarzających kolizje z ruchem lokalnym,
- niedostateczny stan techniczny nawierzchni części dróg powiatowych i gminnych,
- znaczny udział substancji mieszkaniowej i gospodarczej w złym stanie technicznym, oraz występowanie obiektów dysharmonizujących przestrzeń,
- ograniczenie rozwoju gospodarstw rolnych funkcjonujących na małych i wąskich działkach bez możliwości rozbudowy siedlisk,
- brak na terenie gminy zakładów przetwórstwa rolno – spożywczego oraz usług na rzecz rolnictwa,
- słabo rozwinięta baza turystyczno–wypoczynkowa o zróżnicowanym standardzie usług,
- niekorzystna struktura wiekowo – płciowa ludności wpływająca na jakość zasobów siły roboczej w rolnictwie,
- brak kanalizacji sanitarnej i rozwiązanej gospodarki ściekowej na terenie gminy ogranicza rozwój funkcji osadniczej i turystycznej oraz pogarsza stan sanitarny środowiska przyrodniczego,
- brak sieci gazowej wysokiego ciśnienia w północno - zachodniej części województwa ogranicza możliwość zaopatrzenia gminy w gaz przewodowy.

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych utrudniające rozwój funkcji rolniczej, turystycznej i ekologicznej gminy,
- zagrożenie hałasem komunikacyjnym terenów zabudowy mieszkaniowej położonych wzdłuż dróg krajowych spowodowanym w głównej mierze ruchem tranzytowym.

VIII. STAN PRAWNY GRUNTÓW

Z analizy struktury użytkowania gruntów gminy Grajewo wynika, że na ogólną powierzchnię 30.813 ha:

- 18.896 ha (61,3 %) stanowią użytki rolne, w tym:
  - 9.415 ha grunty orne,
  - 36 ha sady,
  - 5.789 ha łąki trwałe,
  - 2.977 ha pastwiska trwałe,
  - 392 ha grunty rolne zabudowane,
  - 3 ha grunty pod stawami,
  - 284 ha grunty pod stawami,
- 10.184 ha (33,05 %) stanowią grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzaczone, w tym:
  - 9.783 ha lasy,
  - 401 ha grunty zadrzewione i zakrzaczone,
- 817 ha (2,66 %) grunty zabudowane i zurbanizowane, w tym:
  - 11 ha tereny mieszkaniowe,
  - 17 ha inne tereny zabudowane,
  - 2 ha zurbanizowane tereny niezabudowane,
  - 5 ha tereny rekreacyjne i wypoczynkowe,
  - 665 ha drogi,
  - 77 ha tereny kolejowe,
  - 6 ha inne tereny komunikacyjne,
  - 23 ha użytki kopalne,
- 198 ha (0,64 %) grunty pod wodami,
  - 166 ha grunty pod wodami płynącymi,
  - 32 ha grunty pod wodami stojącymi,
- 724 ha (2,34 %) nieużytki,
- 4 ha (0,01 %) tereny różne.

Grunty prywatne należące do osób fizycznych zajmują 22.354 ha, co stanowi 72,7 % powierzchni gminy.

Grunty Skarbu Państwa na terenie gminy Grajewo zajmują ogółem 7 643 ha (24,8 %), w tym: 266 ha znajdują się w dyspozycji Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, 6180 ha to grunty będące w zarządzie Administracji Lasów Państwowych, 1046 ha znajduje się

w trwałym zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, zaś 148 ha stanowią pozostałe grunty Skarbu Państwa.

Grunty gmin i związków międzygminnych zajmują 577 ha (1,9 %), w tym 2 ha przekazane w wieczyste użytkowanie.

- Grunty spółdzielni - 5 ha (0,02 %),
- Grunty kościołów i związków wyznaniowych - 35 ha (0,11 %),
- Wspólnoty gruntowe - 42 ha (0,14 %),
- Grunty powiatów – 142 ha (0,46 ha),
- Grunty województw – 12 ha (0,04 h),
- Pozostałe grunty osób prawnych - 11 ha (0,03 %).

IX. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

1. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE ZABYTKÓW

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru Podlaskiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku oraz Gminnej Ewidencji Zabytków w Grajewie

Nr ewid.	Miejscowość	Obiekt	Charakterystyka	Stan techniczny	Własność
1	Białaszewo	dzwonnica w zespole kościelnym	drewniana z pocz. XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
2	Białaszewo	ogrodzenie w zespole kościelnym	murowane z 4 ćw. XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
3	Białaszewo	plebania w zespole kościelnym	murowana z l. 20 XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
4	Białaszewo	wikarówka w zespole kościelnym	murowana z 4 ćw. XX w.	zaniedbany	Parafia Rzymskokatolicka
5	Białaszewo	kapliczka	murowana z 1932 r.	b. dobry	Powiat Grajewski
6	Białaszewo	pozostałości zespołu dworskiego - kamień	1863 r.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
7	Białaszewo	pozostałości zespołu dworskiego – pozostałości alei dojazdowej	bruk	dobry	Powiat Grajewski
8 A-368	Białaszewo	cmentarz rzymskokatolicki	-	b. dobry	Parafia Rzymskokatolicka
9	Białaszewo	ogrodzenie z bramą cmentarza	murowane z k. XX w.	dobry	Parafia Rzymskokatolicka
10	Białaszewo	kwatery na cmentarzu	z kamienia z I wojny światowej	zaniedbany	Parafia Rzymskokatolicka
11	Boczki	pozostałości zespołu dworskiego - obora	z cegły z l. 20 XX w.	zaniedbany	Rolnicza Spółdz. Prod. w Boczках
12	Boczki	pozostałości zespołu dworskiego - chlewnia	z cegły z XIX/XX w.	zaniedbany	Rolnicza Spółdz. Prod. w Boczках
13	Boczki	pozostałości zespołu dworskiego - kapliczka	z cegły pocz. XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
14	Boczki	dom nr 36	z cegły z k. XX w.	b. zły	prywatna

15	Ciemnoszyje	zespół betonowych schronów bojowych -	z betonu z lat 1940-1944	dobry	-
16	Ciemnoszyje	cmentarz wojenny	z I wojny światowej	zły	Nadleśnictwo Rajgród
17	Dyblą	zespół dworski - dwór	murowany z k. XX w.	b. dobry	Nadleśnictwo Rajgród
18	Dyblą	zespół dworski - czworak	murowany z XIX/XX	dobry	prywatna
19	Dyblą	zespół dworski - spichlerz	murowany z k. XX w.	dobry	Nadleśnictwo Rajgród
20	Dyblą	zespół dworski – pozostałości kamiennego ogrodzenia części gospodarczej	z kamienia z k. XIX w.	b. dobry	Nadleśnictwo Rajgród
21	Dyblą	zespół dworski - kapliczka	murowana z 1843 r.	dobry	prywatna
22	Dyblą	zespół dworski – aleja dojazdowa i pozostałości kompozycji zieleni		dobry	Gmina Grajewo
23	Dyblą	dom nr 10	murowany z pocz. XX w.	dobry	prywatna
24	Grozimy	dom nr 7	drewniany z 1920 r.	wymaga remontu	prywatna
25	Kapice	cmentarz wojenny – mogiła zbiorowa	pręty stalowe, cokół betonowy, z II wojny światowej	b. dobry	Parafia Rzymskokatolicka
26 A-175	Kurejwa	zespół dworski - dwór	murowany z k. XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
27	Kurejwa	zespół dworski – budynek gospodarczy	murowany z pocz. XX w.	dobry	Gmina Grajewo
28	Kurejwa	zespół dworski – kapliczka	murowany z 1926 r.	dobry	prywatna
29	Kurejwa	zespół dworsko - park	z XIX w.	dobry	Gmina Grajewo
30	Kurki	strażnica graniczna	murowana z l. 20 XX w.	dobry	Gmina Grajewo, w części prywatna
31 A-512	Lipińskie	cmentarz wojenny z I wojny światowej	słupki z kamienia polnego, drewniane sztachety	b. dobry	Gmina Grajewo
32	Łojki	dwór	drewniany l. 20 XX w.	zaniedbany	prywatna
33	Łosewo	zespół betonowych schronów bojowych	z lat 1940-1944	zaniedbany	prywatna
34	Mareckie	dom nr 11	k. XX w.	wymaga remontu	prywatna
35	Popowo	szkoła	drewniana z lat 20-30 XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
36	Przechody	cmentarz wojenny z II wojny światowej - mogiła	pręty stalowe, cokół betonowy	b. dobry	Parafia Rzymskokatolicka
37	Ruda	szkoła	l. 20 XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
38 A-511	Ruda	cmentarz wojenny z I wojny światowej	sztachety drewniane	b. dobry	Gmina Grajewo
39	Sojczyń Borowy	kaplica	drewniana z l. 20 XX w.	b. dobry	Gmina Grajewo
40	Sojczynek	cmentarz wojenny z I wojny światowej	ogrodzenie drewniane, płyta pamiątkowa z kamienia z l. 20 XX w.	b. dobry	Biebrzański Park Narodowy
41	Szymany	dom nr 24	drewniany z 1926 r.	dobry	prywatna
42	Szymany	dom nr 26	drewniany z 1926 r.	dobry	prywatna
43	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - czworak	murowany z 1890 r.	dobry	prywatna
44	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - cieleśnik	murowany z 1890r.	zaniedbany	prywatna
45	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - stodoła	murowany z 1890	dobry	prywatna

46	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - spichlerz	murowany z 1891 r.	zaniedbany	prywatna
47.	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego – spichlerz II	murowany z 1891 r.	dobry	prywatna
48	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego – aleja dojazdowa		dobry	Zarząd Dróg Powiatowych

Wykaz stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską

L.p.	Nazwa miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia
Obszar 26 - 80				
1.	Toczyłowo	2	ślady osadnicze, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
2.	Toczyłowo	3	obozowisko,	epoka kamienia
3.	Toczyłowo	4	ślady osadnicze	epoka kamienia
4.	Toczyłowo	8	obozowiska, osady, ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
5.	Toczyłowo	10	obozowisko, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
6.	Toczyłowo	32	ślad osadniczy	epoka kamienia
7.	Toczyłowo	34	ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
8.	Toczyłowo	36	osada, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
9.	Toczyłowo	37	obozowiska, osady, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
10.	Toczyłowo	38	obozowisko, osada, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
11.	Toczyłowo	39	obozowisko, ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
12.	Toczyłowo	40	ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
13.	Toczyłowo	41	obozowisko,	epoka kamienia, okres nowożytny
14.	Toczyłowo	43	ślady osadnicze, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
15.	Szymany Dąbrówka	31	ślady osadnicze, osada	epoka kamienia, epoka żelaza
16.	Szymany Dąbrówka	32	ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
17.	Szymany Dąbrówka	35	ślady osadnicze	epoka kamienia
18.	Szymany Dąbrówka	38	ślady osadnicze	epoka kamienia
19.	Szymany	41	ślady osadnicze	epoka kamienia, epoka brązu
20.	Szymany	42	obozowisko	epoka kamienia
21.	Szymany	43	obozowisko	epoka kamienia
Obszar 28 29				
1.	Dyblą	7	ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
2.	Dyblą	8	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Dyblą	9	osady	średniowiecze
4.	Mareckie	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich
5.	Dyblą	13	ślady osadnictwa	epoka kamienia
Obszar 28 - 80				
1.	Mareckie	2	osada	epoka kamienia
2.	Łosewo	3	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Łosewo	4	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
4.	Dyblą	7	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
5.	Ruda	9	osady	średniowiecze
6.	Mareckie	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność

7.	Okół	14	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
8.	Wojewodzin	15	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
9.	Łękowo	17	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
10.	Łękowo	18	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
11.	Kacprowo	21	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
12.	Kacprowo	22	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
13.	Ruda	23	ślad osadnictwa	epoka kamienia
14.	Ruda	24	ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
Obszar 28 - 81				
1.	Kapice Zaszyjek	1	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
2.	Sojczyn Grądowy	2	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
Obszar 28 - 82				
1.	Kapice - Osowa Góra	1	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
2.	Kapice – Góra Kapliczka	3	osada	średniowiecze
3.	Kapice – Góra Orłowa	5	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
Obszar 29 - 79				
1.	Godlewo	5	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
2.	Godlewo	6	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Godlewo	7	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
4.	Godlewo	8	ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
Obszar 29 - 80				
1.	Białaszewo	1	osada	średniowiecze
2.	Siennickie	4	osada, ślad osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
3.	Lipińskie	6	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
4.	Grozimy	9	obozowisko	epoka kamienia
5.	Grozimy	10	ślady osadnictwa	epoka kamienia
6.	Modzele	11	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
7.	Modzele	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
Obszar 29 - 81				
1.	Przechody	1	ślad osadnictwa	epoka kamienia
Obszar 30 - 80				
1.	Białaszewo	7	ślad osadnictwa	epoka kamienia
2.	Zaborowo	2	osada, ślad osadnictwa	średniowiecze, nowożytność
Obszar 30 - 81				
1.	Białogrądy	3	ślad osadnictwa	epoka kamienia
2.	Białogrądy	4	ślad osadnictwa	epoka kamienia

2. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY

2.1 Biebrzański Park Narodowy

Biebrzański Park Narodowy powstał na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 roku (Dz. U. Nr 86, poz. 399 z dnia 17 września 1993 roku). Park stanowi jedyny w tej części kontynentu naturalny obszar bagienny. Tak duży i unikatowy naturalny kompleks torfowisk położony nad malowniczo meandrującą rzeką posiada nadzwyczajne walory krajobra-

zowe, stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków fauny i flory.

W granicach gminy Grajewo występuje tylko niewielki fragment Biebrzańskiego Parku Narodowego o powierzchni 926 ha, obejmujący grunty wsi Kapice oraz na południu lasy Nadleśnictwa Rajgród w okolicach wsi Sojczynek. Granica Parku w obrębie gminy Grajewo przebiega małym odcinkiem środkowego biegu rzeki Ełk w okolicach ujścia do niej Jegrzni, następnie wzdłuż Kanału Łęg, wschodnią granicą gminy w pobliżu wsi Kapice, poczym wkracza na teren gminy Goniądz i ponownie pojawia się w okolicach wsi Białogrądy, gdzie przebiega na małym odcinku szosą Grajewo-Białystok, skręca w lewo w szosę Osowiec-Radziłów i kolejno skręca w lewo w drogę leśną prowadzącą do łąk położonych nad Biebrzą.

Wokół Parku utworzono strefę ochronną zwaną otuliną, w skład której z gminy Grajewo weszły grunty wsi: Sojczynek Nowa Wieś, Białaszewo, Wólka Brzozowa, Ciemnoszyje, Białogrądy, Przechody, Kolonia Przechody, Kapice, Sojczyn Grądowny i Sojczyn Borowy, Modzelówka o łącznej powierzchni 13 255 ha. Granica otuliny biegnie drogą Klimaszewnica (gm. Radziłów) - Białaszewo - Wólka Brzozowa - Ciemnoszyje, a następnie Kanałem Rudzkim w kierunku rzeki Ełk i dalej wzdłuż Kanału Kuwasy.

Zasady gospodarowania w Parku i jego otulinie określone są w rozporządzeniu Rady Ministrów oraz w projekcie planu ochrony parku i są wiążące dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.

2.2 Obszar Natura 2000

Na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z 5 września 2007 roku (Dz. U. Nr 179, poz. 1274) na terenie gminy funkcjonuje obszar specjalnej ochrony ptaków Ostoja Biebrzańska PLB 200006, obejmujący swoim zasięgiem teren Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny oraz sąsiadujących kompleksów leśnych i ekosystemów łąkowych.

Granica obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 na terenie gminy Grajewo przebiega drogą powiatową nr 1809B począwszy od drogi wojewódzkiej nr 668 przez Białaszewo i drogą powiatową nr 1810B przez Pieniążki, następnie drogą gminną nr 3323B na odcinku Podlasek – Łojki, dalej drogą powiatową nr 1810B poprzez Okół i Kacprowo, drogami gminnymi nr 3311B i nr 3319B przez Rudę do rzeki Ełk. Łączna powierzchnia obszarów Natura 2000 wynosi 14 847,4 ha, czyli 48,2 % ogólnej powierzchni gminy.

Występuje tu co najmniej 36 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 23 gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi. Gniazduje tutaj około 170 gatunków ptaków. Jest to niezwykle ważna ostoja wielu gatunków ptaków, zwłaszcza wodno-błotnych i drapieżnych, które osiągają tu rekordowe liczebności. W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 15% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: czapla biała, dubelt, kulik wielki, orlik grubodzioby, orzełek włochaty, podróżniczek, sowa błotna i wodniczka.

Obszar zasiedla powyżej 2% lęgowej populacji krajowej następujących gatunków: gęgawa, bąk, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, gadożer, bocian czarny, cietrzew, dzięcioł białogrzbiety, kropiatka, krwawodziób, łabędź krzykliwy, orlik krzykliwy, puchacz, żuraw, wodnik, zielonka i rycyk. Obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następują-

cych gatunków ptaków: batalion, bączek, bocian biały, derkacz, rybitwa czarna, trzmielojad i biegus zmienny. W stosunkowo wysokich ilościach występują: kania czarna, rybitwa białoczelna, rybitwa białowąsa. W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego bataliona. Zimą występuje ponad 50 bielików, co stanowi ponad 2% populacji szlaku wędrówkowego gatunku.

Dolina Biebrzy charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem siedlisk. Spośród 15 typów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, występujących na tym obszarze, największy udział powierzchniowy mają szczególnie cenne torfowiska przejściowe i trzęsawiska, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe oraz bory i lasy bagienne. Najbardziej naturalnymi zbiorowiskami roślinnymi doliny Biebrzy są zbiorowiska leśne (bory bagienne, bór bagienny mechowiskowy, olsy), a także mszary i niektóre zbiorowiska szuwarowe. Naturalność doliny wyraża się też w dobrze wykształconej (zwłaszcza w Basenie Południowym) poprzecznej i podłużnej strefowości ekologicznej. Występuje tu 6 gatunków roślin z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, między innymi najbogatsza w Polsce populacja obuwika pospolitego.

W dolinie Biebrzy występuje 5 gatunków ssaków z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym jeden z rzadkich i szczególnie zagrożonych w Polsce gatunków nietoperzy - nocek łydkowłosy. Dolina Biebrzy jest również bardzo ważną w skali kraju ostoją bobra i wydry. Sama rzeka ma bogatą ichtiofaunę z różanką i minogiem ukraińskim. Należy ponadto podkreślić obecność bogatej populacji zagrożonego gatunku motyla - przeplatki maturna. Jest to jeden z najważniejszych obszarów dla ochrony tego gatunku w Polsce. Łącznie odnotowano tu 21 gatunków roślin i zwierząt z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

2.3 Pomnik przyrody

Na terenie gminy znajduje się jeden twór przyrody wpisany pod nr 45 do rejestru pomników przyrody byłego województwa łomżyńskiego. Jest to aleja o długości 1030 m stanowiąca pozostałość XIX wiecznego założenia dworsko – parkowego o dużych walorach przyrodniczych, estetycznych i widokowych, położona przy drodze powiatowej Wojewodzin – Wierzbowo. Zabytkowa aleja składa się z 200 sztuk drzew, w tym 24 dębów szypułkowych, 2 grochodrzewów, 36 klonów jawor, 30 kasztanowców zwyczajnych, 10 klonów zwyczajnych, 4 jesionów wyniosłych i 54 lip drobnolistnych. Drzewa osiągają obwód 0,8 - 3,6 m i wysokość 15 - 19 m.

2.4 Ochrona gatunkowa zwierząt

Zgodnie z rozporządzeniem Nr 18/96 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 9 kwietnia 1996 roku ochronie podlegają miejsca gniazdowania orlika krzykliwego i bociana czarnego na obszarze (103 ha) drzewostanów sosnowych w Nadleśnictwie Rajgród.

3. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE WÓD

Zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 roku prawo wodne – tekst jednolity z 2005 roku Dz. U. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm. wokół ujęć wody na cele publiczne istnieje obowiązek

ustanowienia stref ochronnych, które podlegają zakazom i ograniczeniom w zakresie użytkowania i korzystania z wody. Strefa obejmuje ujęcie wody, źródło wody oraz grunty do nich przyległe. Strefę ochronną dzieli się na bezpośrednią i pośrednią (wewnętrzną i zewnętrzną).

Wszystkie studnie zlokalizowane na terenie gminy posiadają strefy ochrony bezpośredniej o szerokości 10 m od zarysu urządzeń oraz są ogrodzone siatką. Na terenie stref ochrony bezpośredniej zabronione jest użytkowanie gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęć wody oraz należy zapewnić:

- odprowadzenie wód opadowych w taki sposób, aby nie przedostawały się do urządzeń służących do poboru wody,
- zagospodarowanie terenów zielenią,
- szczelne odprowadzanie poza granice stref ścieków z urządzeń sanitarnych,
- ograniczenie do niezbędnych potrzeb przebywania osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

Wyznaczoną strefę ochrony pośredniej o promieniu 144 - 367 m posiada ujęcie wody w Wojewodzinie. W strefie istnieje możliwość użytkowania rolniczego z wyeliminowaniem działalności mogącej pogorszyć stan sanitarny wód, a w tym:

- wprowadzania ścieków do wód powierzchniowych i podziemnych,
- rolniczego wykorzystania ścieków,
- stosowania środków ochrony roślin,
- lokalizacji zbiorników lub magazynowania substancji ropopochodnych.

4. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH

Zgodnie z ustawą z dnia 5 lutego 1995 roku ochrona gruntów rolnych polega na:

- ograniczaniu przeznaczania ich na cele nierolnicze i nieleśne,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji oraz szkodom w produkcji rolniczej powstającym wskutek działalności nierolniczej,
- rekultywacji i zagospodarowania gruntów na cele rolnicze,
- zachowaniu torfowisk, oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych.

Na cele nierolnicze i nieleśne można przeznaczać przede wszystkim nieużytki, a w razie ich braku inne grunty o najniższej przydatności rolniczej (klasy VI, V, IV pochodzenia mineralnego). Gleby mineralne I - III oraz wszystkie gleby organiczne należy chronić przed zmianą użytkowania.

W gminie Grajewo gleby chronione w zwartych i większych kompleksach występują przede wszystkim w obrębie wsi: Boczek Świdrowo, Chojnowek, Flesze, Konopki, Kurejwa, Kurejewka, Mierucie, Uścianki, Wojewodzin oraz w dolinach rzecznych w granicach zmeliorowanych użytków zielonych.

Ochrona gruntów leśnych polega na:

- ograniczaniu przeznaczania ich na cele nieleśne i nierolnicze,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji oraz szkodom w drzewostanach i produkcji leśnej, powstającym wskutek działalności nieleśnej,

- poprawianiu ich wartości użytkowej oraz zapobieganiu obniżania ich produktywności.

5. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O LASACH

Na terenie gminy lasy zajmują około 30 % powierzchni, z czego część stanowi kategorię lasów ochronnych pełniących szczególną rolę w kształtowaniu środowiska przyrodniczego. Spośród lasów ochronnych występują dwa ich rodzaje: lasy stanowiące ostoje zwierząt oraz lasy wodochronne.

Lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej zajmują powierzchnię 103 ha. Są to drzewostany sosnowe w różnym wieku rosnące na siedliskach borowych. Ochronie podlegają miejsca gniazdowania orlika krzykliwego i bociana czarnego wyznaczone zgodnie z rozporządzeniem Nr 18/96 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 9 kwietnia 1996 roku.

Lasy wodochronne obejmujące siedliska wilgotne z drzewostanem brzoźowo - olszowym oraz sosnowo - świerkowym w różnych klasach wieku dotyczą 1004 ha położonych wzdłuż rzek i wokół zbiorników wodnych między innymi w okolicach Sojczyna Borowego, Sojczyna Grądowego, Kapic i Białogradów.

Lasy stanowiące ostoje zwierząt oraz wodochronne występują na powierzchni 302 ha. Są to drzewostany olszowe i brzoźowe różnych klas wieku rosnące na siedliskach wilgotnych. Lasy te występują w pobliżu Kacprowa, Rudy, Białaszewa i Sojczynka.

6. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O OCHRONIE SANITARNEJ CMENTARZY

Na terenie gminy zlokalizowane są 3 cmentarze rzymsko – katolickie w Białaszewie o powierzchni 2 ha z planowanym powiększeniem do 2,6 ha, Kapicach o pow. 1,6 ha oraz Przechodach o pow. 1,1 ha.

Wokół cmentarzy obowiązuje strefa ochronna wynikająca z Rozporządzenia Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 roku w sprawie określenia, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze (Dz. U. Nr 52 z dnia 16 września 1959 roku, poz. 315).

Pas terenu izolujący cmentarz od zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących żywność, od ujęć wody, źródeł i strumieni służących do czerpania wody do picia powinien wynosić minimum 150 m. Jeśli strefa wokół cmentarza posiada sieć wodociagową i wszystkie obiekty korzystają z wodociagu pas terenu można zmniejszyć do 50 m. Odległość cmentarzy od powierzchniowych ujęć wody w formie otwartych zbiorników wodnych nie może być mniejsza od 500 m. Wszystkie obiekty spełniają powyższe warunki lokalizacyjne.

X. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Grajewo nie występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych, do których zalicza się obszary sejsmologiczne związane z trzęsieniami ziemi, zjawiska wulkaniczne, tereny tapnięć spowodowanych robotami górniczymi.

XI. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

1. UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN

1.1 Kruszywo naturalne

W granicach gminy znajduje się kilkanaście udokumentowanych w kategorii B i C₂ złóż kruszywa naturalnego. Są to:

Złoże Kosówka - Toczyłowo położone jest w północnej części gminy na granicy z gminą Rajgród. Występuje w obrębie 4 pól: A, B, C, D i osiąga miąższość 2,4 - 12,3 m. Surowiec przydatny jest do produkcji mieszanek piaskowo - żwirowych oraz piasku niepiłukanego do betonów. Częściowo jest zawodnione. Zasoby bilansowe w kat. C₂ wynoszą 19 262 tys. ton.

Złoże Szymany o zasobach bilansowych w kat. C₂ 24 882 tys. ton położone jest na południe od złoża Kosówka - Toczyłowo i występuje w 8 blokach. Pokład kruszywa grubego osiąga miąższość 2,5 - 12,3 m. Złoże częściowo jest zawodnione. Surowiec przydatny do produkcji mieszanek piaskowo - żwirowych, żwirowo - piaskowych oraz piasku niepiłukanego do betonów.

Złoże Elżbiecin leży na południe od Grajewa. Złoże stanowią piaski ze żwirem przydatne do produkcji betonu zwykłego oraz piaski przydatne do zapraw budowlanych. Złoże zalega w 2 poziomach i jest suche. Zasoby bilansowe wynoszą 369 tys. ton.

Złoże Łosewo o udokumentowanych w kategorii C₁ zasobach w ilości 1 314, 7 tys. ton. Miąższość kruszywa naturalnego wynosi 1,0 – 7,20 m, a powierzchni terenu górniczego 10,5 ha. Złoże jest obecnie eksploatowane

Złoże Kurejewka - Kurejwa zalega w północno - zachodniej części gminy w formie sandru na przedpolu lądolodu fazy leszczyńskiej. Soczewy kruszywa osiągają miąższość 1,5 - 11,0 m. Surowiec nadaje się do produkcji żwirów jedno- i wielofrakcyjnych, piasków klasyfikowanych oraz mieszanek drobnych i grubych. Zasoby bilansowe kształtują się na poziomie 2 067 tys. ton

Złoże Popowo o zasobach szacunkowych 109 tys. ton położone jest w sąsiedztwie wsi Popowo po zachodniej stronie drogi krajowej Warszawa – Łomża – Augustów zostało udokumentowane w kategorii C₁. Złoże obejmuje dwa pola: I na działce nr 43 oraz II na działce nr 55. Średnia miąższość złoża wynosi 3,7 m. Surowiec przydatny jest do robót drogowych.

Złoże Danówek I położone w północno – wschodniej części gminy o udokumentowanych w kategorii C₁ zasobach kruszywa naturalnego w ilości 181,1 tys. ton. Złoże posiada miąższość od 5,1 m do 13,7 m, a surowiec jest przydatny w drogownictwie i budownictwie.

Złoże „Wierzbowo” o powierzchni 2,6 ha, położone na północny-wschód od zabudowy wsi Wierzbowo (dz. nr 740/2 i cz. dz. nr 379 w obrębie Wierzbowo) o udokumentowanych w kategorii C₁ zasobach kruszywa naturalnego w ilości 420 tys. ton. Miąższość serii złożowej waha się od 4,5 m do 7,5 m. Kopalina znajdzie zastosowanie w drogownictwie i budownictwie.

Złoże „Wojewodzin” o powierzchni 1,46 ha, leży na wschód od kolonijnej zabudowy wsi Wojewodzin (dz. nr 218 w obrębie Wojewodzin), w sąsiedztwie złóż „Elżbiecin”. Miąższość serii złożowej waha się od 9,0 m do 17,7 m, a zasoby geologiczne w kategorii C₁ wynoszą 236.550 ton. (Decyzja Starosty Grajewskiego, znak WR.6528.2.2016 z dnia 23.06.2016 r.)

1.2 Torfy i gytia

Na obszarze gminy przeprowadzono wstępnie rozpoznano złoża torfu celem wykorzystania kopaliny jako opału oraz na potrzeby rolnictwa. Większe złoża znajdują się w kilkunastu rejonach, a ich zasoby wynoszą od 100 tys. m³ do ponad 137 700 tys. m³.

Jako kopalina towarzysząca w spągu torfów zalega gytia wapienna o zasobach szacowanych na 579 tys. m³. Złoża torfu i gytii leżą w strefie ochronnej Biebrzańskiego Parku Narodowego.

1.3 Obszary perspektywiczne występowania kruszywa naturalnego

Obszary perspektywicznego występowania kruszywa naturalnego rozpoznano w okolicach Grajewa oraz wsi: Kurejwa, Koszarówka, Kacprowo, Dybła, Mareckie, Łosewo, Grozimy i Łojki.

Złożem o znaczeniu przemysłowym może być obszar sandru występujący na południe od Grajewa. W podłożu zalega zawadnione kruszywo o miąższości 2,1-5,6 m przydatne do produkcji żwirów jedno- i wielofrakcyjnych oraz piasków klasyfikowanych, jak również do produkcji mieszanek. Pozostałe rejony mogą mieć znaczenie lokalne. Są to złoża:

- Flesze (Kurejwa) - kruszywo grube,
- Koszarówka I (obszar zabudowany) - piaski i piaski ze żwirem,
- Koszarówka II - piaski ze żwirem i żwiry,
- Kacprowo - piaski i żwiry z piaskiem,
- Sojczyn Borowy - piaski ze żwirem i piaski.

Wszystkie złoża leżą poza obszarami chronionymi. Wytypowano także 14 rejonów perspektywicznych występowania kruszywa naturalnego. Do wykorzystania gospodarczego nadają się jedynie złoża położone poza terenami chronionymi. Brak jest przesłanek wskazujących na możliwość udokumentowania złóż surowców ilastych ceramicznych oraz piasków kwarcowych.

2. ZASOBY WODNE

Z budowy geologicznej wynika, że w podłożu występują trzy warstwy wodonośne: czwartorzędowe, trzeciorzędowe i kredowe. Najlepiej rozpoznane jest piętro czwartorzędowe, z którego korzystają wszystkie ujęcia głębinowe.

Pierwszą warstwę wodonośną stanowią piaski i żwiry wodnolodowcowe zalegające na głębokości 5-30 m w części sandrowej i wysoczyznowej. Z warstwą tą związane jest występowanie wody o zwierciadle swobodnym i ciągłym. Korzystają z niej indywidualni użytkownicy pozbawieni z możliwości korzystania z wodociągu wiejskiego. Z uwagi na brak warstwy izolacyjnej wody pierwszego poziomu narażone są na zanieczyszczenia bakteriologiczne i chemiczne.

Dwie inne warstwy wodonośne tworzą piaski i żwiry występujące pomiędzy glinami zwałowymi. Wody utrzymujące się w przewarstwieniach międzyglinowych zalegają na głębokościach około 39 - 42 m p.p.t. (Białaszewo) i 97 - 102 m p.p.t. (Wojewodzin).

Woda pochodząca ze studni głębinowych zawiera ponadnormatywne związki żelaza oraz manganu i w związku z tym wymaga uzdatnienia. Pod względem bakteriologicznym nie budzi natomiast wątpliwości. Wydajność poszczególnych studni waha się od 4,5 m³/godz. do 72,0 m³/godz.

Zbiornicze zaopatrzenie ludności w wodę pitną oparte jest na ujęciach w Białaszewie o wydajności obu studni średnio 200 m³ na dobę oraz w Wojewodzinie o wydajności 61 m³/h. Część ludności gminy pozbawiona jest możliwości korzystania z wodociągów wiejskich i zaopatruje się w wodę ze studni kopanych ujmujących wody gruntowe z pierwszego poziomu wodonośnego. Poziom ten utrzymuje się głównie na głębokości kilku metrów. Wody gruntowe podlegają łatwej infiltracji różnego rodzaju zanieczyszczeń bytowych i gospodarczych.

Pod względem hydrogeologicznym gmina Grajewo znajduje się w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 217 „Pradolina rzeki Biebrza”. Powierzchnia zbiornika rozciągającego się wzdłuż zlewni Biebrzy, Wissy, Elku i dolnej Jegrzni oraz Kanału Augustowskiego wynosi około 1 295 km². Zbiornik utworzył się w obrębie wachlarzowato usypanego stożka sandrowego na przedpolu lodowca. Kształt i miąższość zasypu jest nieregularna i waha się od kilku do kilkudziesięciu metrów. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne zbiornika kształtują się w wielkości około 200 tys. m³/dobę, przy średniej 50 m głębokości ujęć. Na przeważającą części obszaru brak jest dostatecznie wykształconej warstwy izolacyjnej z uwagi na zaleganie w podłożu osadów torfowych i piaszczystych charakteryzujących się dużą infiltracją. Z tego względu zbiornik narażony jest na zanieczyszczenie wód podziemnych i wymaga szczególnej ochrony, zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

Retencjonowanie wody w rzekach i zbiornikach pozwala na racjonalne ich wykorzystanie, gromadzenie w stanach zagrożeń powodzią oraz dostarczanie jej w okresach suszy. Obecnie na terenie gminy znajduje się kilka zbiorników wodnych spełniających rolę gospodarczą i przeciwpożarową. Są to wspomniane wcześniej stawy wodne w Wierzbowie, Kurejwie, Fleszach Różańskich, Popowie i innych miejscowościach gminy.

Program budowy zbiorników retencyjnych obejmuje jedynie renowację i powiększenie powierzchni zalewów oraz pojemności istniejących zbiorników w:

- Wierzbowie do 1,25 ha i około 19 tys. m³
- Kurejwie do 1,2 ha i 18 tys. m³
- Popowie do 0,2 ha i 3 tys. m³.

W zakresie dalszych melioracji szczegółowych pomimo wielu krytycznych uwag zakłada się budowę nowych urządzeń odwadniających - nawadniających uwzględniających wysokie wymagania ochrony środowiska naturalnego, w tym wyłączenie z melioracji gleb marginalnych, enklaw gruntów z drzewostanem lub o zwartym zadrzewieniu, pozostawieniu istniejących „oczek wodnych”. Zakres prac melioracyjnych ograniczony będzie do konserwacji i odtwarzaniu zdekapitalizowanych urządzeń oraz objęcia nowych terenów o słabym poroście roślin.

Na poprawę bilansu wodnego można również oddziaływać poprzez stosowanie zabiegów agrotechnicznych i agromelioracyjnych, na które składają się między innymi: wprowadzanie zalesień, stosowanie odpowiedniego układu pól ornych i użytków zielonych, wykonywanie zabiegów przeciwozyjnych itp.

XII. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

W rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku Prawo geologiczne i górnicze (tekst jednolity) teren górniczy jest przestrzenią objętą przewidywanymi wpływami robót górniczych zakładu górniczego. Inaczej mówiąc teren górniczy obejmuje obszar górniczy podlegający bezpośredniej eksploatacji oraz obszar podlegający oddziaływaniu kopalni na zewnątrz. Teren górniczy wyznaczany jest na podstawie sporządzonej dokumentacji geologicznej i zatwierdzany decyzją administracyjnej zwanej koncesją. Tereny górnicze uwzględnia się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W granicach gminy Grajewo aktualnie wyznaczono tereny górnicze dla następujących złóż kruszywa naturalnego:

Złoże „Łosewo” - teren górniczy o powierzchni 10,5 ha, który obejmuje obszar górniczy o powierzchni 8,0 oraz filary ochronne o szerokości od 6 do 10 m od występujących w sąsiedztwie kopalni użytków rolnych i leśnych oraz dróg gminnych. W skład terenu górniczego wchodzi grunty orne w klasach V i VI.

Złoże „Danówek I” – teren górniczy wyznaczony granicami własności nieruchomości o powierzchni 1,11 ha. Wzdłuż granicy obszaru górniczego przebiega 6,0 m pas ochronny od użytków rolnych, na którym przewidziano składowanie nadkładu.

Złoże Elżbiecin – teren górniczy o powierzchni 7, 9 ha, w tym obszar górniczy 5,6 ha mieszczący się w granicach własności przedsiębiorcy i dzierzawionego gruntu, tj. działek nr 12, 19 i 21. Teren górniczy jest w przeważającej części wyrobiskiem, a w części nieeksploatowanym gruntem rolnym klasy RVI. Przez teren górniczy przebiega linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia, dla której wyznaczono filar ochronny o łącznej szerokości 40 m. Dla innych elementów

zagospodarowania, tj. drogi obowiązuje filar ochronny szerokości 10 m, a dla użytków rolnych odpowiednio 6,0 m.

Złoże Popowo obejmuje pole I, II i III położone w niedalekiej odległości od siebie. Tereny górnicze wyznaczone dla poszczególnych pól wyznaczono w granicach własności nieruchomości.

Pole I obejmuje działkę nr 42 o powierzchni 3,3 ha. W obrębie terenu górniczego występują grunty rolne klasy RIVb, RV, RVI i RzVI. Dla terenu wyznaczono pasy ochronne od drogi gminnej i użytków rolnych o szerokości odpowiednio 10,0 i 6,0 m. Złoże obecnie jest wyeksploatowane.

Pole II dotyczy działki nr 54/2, w obrębie której w 1999 roku wyznaczono teren górniczy o powierzchni 3,2 ha. Przez środek pola przebiega napowietrzna linia elektroenergetyczna 15 kV. Dla linii, drogi krajowej oraz otaczających użytków rolnych i leśnych wyznaczono filary ochronne o zróżnicowanej szerokości, zgodnie z normami obowiązującymi w górnictwie odkrywkowym.

Pole III obejmuje dwie działki: nr 43 i nr 55 położone w bezpośrednim sąsiedztwie obu wcześniej wyznaczonych pól.

Działka nr 43 położona po sąsiedzku z polem I zamyka się w granicach działki nr 43 o powierzchni 1,59 ha, która jest jednocześnie granicą terenu górniczego. Przedmiotowy teren obejmuje grunty rolne o bonitacji gleb w klasie RV i RVI. Dla drogi gminnej i użytków rolnych wyznaczono filary ochronne o szerokości odpowiednio 10,0 m i 6,0 m.

Działka nr 55 posiada powierzchnię 1,65 ha, której część zajmuje kompleks leśny (0,22 ha). Przez jej centralną część przebiega linia 15 kV. Analogicznie jak dla pola II określono pasy ochronne od drogi krajowej, linii elektroenergetycznej, użytków rolnych i leśnych.

XIII. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO – ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

1. KOMUNIKACJA DROGOWA I KOLEJOWA

1.1 Komunikacja drogowa

W granicach administracyjnych gminy występuje łącznie 278,6 km dróg, w tym:

- drogi krajowe - 28,5 km,
- drogi wojewódzkie – 6,1 km,
- drogi powiatowe - 93,0 km,
- drogi gminne -157,1 km.

Gmina Grajewo posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg umożliwiającą połączenie siedziby gminy ze wszystkimi miejscowościami w terenie.

Wewnętrzny układ komunikacyjny opiera się o dwie drogi krajowe i jedną drogę wojewódzką o charakterze tranzytowym oraz o układ komunikacyjny miasta Grajewa. System ten ma charakter promienisty z ciążeniem w kierunku Grajewa spełniającego rolę ośrodka gminnego, w którym krzyżują się drogi krajowe. Uzupełnieniem układu jest sieć dróg powiatowych i gminnych równomiernie rozmieszczonych na terenie gminy. Pozostałe drogi i dojazdy są drogami wewnętrznymi gospodarczymi.

Rodzaj nawierzchni na drogach na terenie gminy Grajewo

Lp.	Drogi	Długość w km	Rodzaje nawierzchni w km			
			Bitumiczna	Bruk	Żwir	Gruntowa
1.	Drogi krajowe	28,5	28,5	-	-	-
2.	Drogi wojewódzkie	6,1	6,1	-	-	-
3.	Drogi powiatowe	93,0	65,2	0,8	20,8	6,2
4.	Drogi gminne	157,1	27,1	8,4	37,8	83,8

1.1.1 Drogi krajowe

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi krajowe, po których odbywa się międzynarodowy ruch samochodowy:

- droga krajowa Nr 61 Warszawa – Pułtusk – Ostrołęka – Łomża – Grajewo - Augustów i dalej do przejścia granicznego z Litwą w Budzisku,
- droga krajowa Nr 65 Bobrowniki (granica z Białorusią) - Białystok – Grajewo – Ełk – Olecko - Gołdap (granica państwa z Rosją).

Na drogach krajowych występują następujące problemy komunikacyjne:

- postępujące natężenie ruchu samochodowego wynikające ze wzrostu stopnia motoryzacji w kraju i regionie,
- wzrost wymiany handlowej pomiędzy państwami nadbałtyckimi i Rosją z Europą zachodnią,
- gwałtowny wzrost transportu ciężkiego w regionie dotyczący głównie trasy nr 61 Warszawa - Augustów,
- wzrost ruchu turystycznego związanego z obecnością atrakcyjnych terenów w północno-wschodniej części kraju oraz przejściami granicznymi (Warszawa – Pojezierze Augustowsko – Suwalskie wzdłuż drogi nr 61 oraz Białystok – Mazury wzdłuż drogi nr 65),
- systematyczna degradacja stanu technicznego i użytkowego dróg w związku z niedoinwestowaniem i znacznym wzrostem liczby użytkowników,
- uciążliwość użytkowania tras komunikacyjnych dla miejscowości położonych przy drogach krajowych.
- parametry istniejących dróg krajowych nie odpowiadają współczesnym wymaganiom, co wyraża się szczególnie brakiem dostatecznej nośności ich nawierzchni oraz nienormalną nośnością mostów.

Na drodze krajowej nr 61 Warszawa – Łomża - Augustów obserwuje się gwałtowny

wzrost ruchu tranzytowego. Z chwilą oddania do użytku wyremontowanej drogi oraz dopuszczenia pojazdów ciężkich ruch podwoił się oraz zmieniła się na niekorzyść jego struktura rodzajowa (duży wzrost udziału pojazdów najcięższych – TIR).

Natężenie ruchu na drodze nr 65 Białystok - Ełk – Węgorzewo wzrasta stosunkowo wolniej w sposób analogiczny do innych dróg krajowych. Droga jest mniej obciążona ruchem ciężkim i zachowuje lepszy stan techniczny nawierzchni.

1.1.2 Drogi wojewódzkie

Przez południowy skraj gminy w pobliżu miejscowości Sojczynek i Sośnia, przebiega jedyna na tym terenie droga wojewódzka nr 668 Piątnica – Radziłów – Osowiec. Jej krótki w granicach gminy, bo zaledwie 6,1 km odcinek, biegnie przez kompleks leśny i nie ma żadnego znaczenia dla obsługi komunikacyjnej obszaru gminy Grajewo. Droga stanowi alternatywne powiązanie Grajewa poprzez Białaszewo, Radziłów, Przytuły i Jedwabne z Łomżą. Droga obsługuje również ruch tranzytowy o znaczeniu regionalnym z Łomży w kierunku Goniądza i Suchowoli.

Największym problemem drogi jest zły jej stan techniczny wymagający szybkiej poprawy nawierzchni oraz dostosowania parametrów technicznych do występujących obciążeń oraz obowiązujących standardów.

1.1.3 Drogi powiatowe

Zarządcą dróg powiatowych jest Zarząd Powiatu, a za ich stan odpowiada Zarząd Dróg Powiatowych w Grajewie.

W granicach administracyjnych gminy znajdują się następujące drogi powiatowe:

- droga powiatowa Nr 1791 Granica województwa – Toczyłowo – droga Nr 61,
- droga powiatowa Nr 1797B Koszarówka – Szymany,
- droga powiatowa Nr 1798B Ruda – Sojczyn Borowy – Sojczyn Grądowny – Kapice – Przechody – droga Nr 65,
- droga powiatowa Nr 1799B Droga Nr 65 – Białogrądy – Osowiec – Płochowo – Wólka Piaseczna – Goniądz,
- droga powiatowa Nr 1801B Grajewo – Mierucie,
- droga powiatowa Nr 1802B Grajewo – Konopki – Cyprki – Kurki – Tarachy – Bęćkowo – Szczuczyn,
- droga powiatowa Nr 1803B Grajewo – Uścianki – Flesze – Cyprki,
- droga powiatowa Nr 1804B Droga Nr 61 – Kurejwa – Kurki,
- droga powiatowa Nr 1805B Droga Nr 61 – Kurejewka – Chojnówek,
- droga powiatowa Nr 1806B Szczuczyn – Skaje – Wólka – Zacieczki,
- droga powiatowa Nr 1807B Białaszewo – Lipińskie – Modzele – Opartowo – Mareckie – Wierzbowo – Boczki Świdrowo – droga Nr 61,
- droga powiatowa Nr 1808B Grajewo – Wojewodzin – Wierzbowo,
- droga powiatowa Nr 1809B droga Nr 65 – Podlasek – Pieniążki – Białaszewo - Droga Nr 668,

- droga powiatowa Nr 1810B Grajewo – Elżbiecin – Kacprowo – Okół – Łojki – Gackie – Pieniążki,
- droga powiatowa Nr 1813B Szczuczyn – Nieckowo – Kędziorowo – Zalesie – Kudłaczewo – Grozimy – Opartowo,
- droga powiatowa Nr 1814B Brzozowo – Godlewo.

Stan dróg powiatowych należy uznać jako dostateczny. Prawie wszystkie posiadają nawierzchnię bitumiczną.

1.1.4 Drogi gminne

Zgodnie z Uchwałą Nr 210/XXXXV/02 Rady Gminy Grajewo z dnia 11 września 2002 roku w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych sieć tworzą:

- droga gminna Nr 3311B Ruda – Kacprowo – Łekowo – Wojewodzin,
- droga gminna Nr 3312B Wierzbowo – Dybła – Mareckie,
- droga gminna Nr 3313B Popowo – Kurejwa – Kurki,
- droga gminna Nr 3314B Droga Nr 61 – Toczyłowo,
- droga gminna Nr 3315B Droga Nr 65 – Koty Rybno – Danówek,
- droga gminna Nr 3316B Grozimy – Godlewo,
- droga gminna Nr 3317B Sulewo – Zaborowo,
- droga gminna Nr 3318B Opartowo – Łosewo – Okół,
- droga gminna Nr 3319B Ruda – Modzelówka,
- droga gminna Nr 3320B Popowo – Flesze,
- droga gminna Nr 3321B Grajewo – Konopki Kolonie – Mierucie,
- droga gminna Nr 3322B Podlasek – Sojczyn Borowy,
- droga gminna Nr 3323B Podlasek – Łojki – Modzele,
- droga gminna Nr 3324B Elżbiecin – Łekowo – Mareckie,
- droga gminna Nr 3325B Brzozowa Wólka – Pieniążki,
- droga gminna Nr 3326B Białaszewo – Sojczynek,
- droga gminna Nr 3327B Białaszewo – Białaszewo Kolonia,
- droga gminna Nr 3328B Przechody – Białogrądy,
- droga gminna Nr 3329B Wierzbowo – Popowo,
- droga gminna Nr 3330B Popowo – Wojewodzin,
- droga gminna Nr 3331B Droga Nr 61 – Sikora,
- droga gminna Nr 3332B Łosewo – Modzele,
- droga gminna Nr 3333B Szymany – Łamane Grądy,
- droga gminna Nr 3334B Kurejwa – Kurejewka – Kurki,
- droga gminna Nr 3335B Flesze – Konopki,
- droga gminna Nr 3336B Szymany – Szymany Kolonie – droga Nr 61,

Drogi gminne posiadają łączną długość 157,1 km, z czego nawierzchnia bitumiczna występuje zaledwie na długości 27,1 km, co stanowi 17,2 % ogólnej ich długości. Drogi utwardzone brukiem mają 8,4 km (5,3%). Pozostałe drogi gminne posiadają nawierzchnię żwirową (24,0%), bądź gruntową (53,5 %).

Dla terenów włączonych w granice administracyjne gminy Grajewo na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy (Dz.U. z 2013 roku poz. 869) ustala się funkcję dróg gminnych:

- Nr 103349 B od drogi krajowej nr 65 przez miejscowość Koszarówka i Danówek do drogi powiatowej nr 1797 B,
- Nr 142554 B w obrębie Uścianki od drogi gminnej nr 103320 B do granicy gminy Grajewo.

1.1.5 Mosty

Na terenie gminy znajduje się 5 mostów o łącznej długości 158,4 mb. Cztery z nich to mosty powiatowe i jeden gminny.

Mosty w ciągach dróg powiatowych i gminnych

L.p.	Droga	Długość w mb	Rodzaj mostu
1.	Koszarówka – Szymany (rzeka Elk)	45,6	drewniany
2.	Sojczyn Borowy - Sojczyn Grądowy (Kanał Rudzki)	36,2	most żelbetowy
3.	Przechody – droga nr 65 (Kanał Rudzki)	30,1	most żelbetowy
4.	Białogrądy – most żelbetowy	30,0	most żelbetowy
5.	Modzelówka (Kanał Rudzki)	16,5	most żelbetowy
	Łączna długość mostów	158,4	

1.1.6 Komunikacja pasażerska PKS

Obsługę komunikacyjną mieszkańcom gminy zapewnia Państwowa Komunikacja Samochodowa Oddział w Łomży, Placówka Terenowa w Grajewie posiadająca dworzec autobusowy w Grajewie oraz sieć przystanków na obszarze gminy Grajewo.

Przez teren gminy przebiegają tranzytowe trasy PKS relacji Warszawa – Łomża - Augustów oraz Elk – Białystok zapewniające połączenia w regionie i z krajem. Połączenia lokalne realizowane są na trasach:

- Grajewo - Szczuczyn przez Wierzbowo i Boczek,
- Białaszewo - Radziłów przez Modzele,
- Grajewo - Zalesie przez Wierzbowo i Grozimy,
- Elżbiecin – Kacprowo – Okół – Łojki – Gackie – Pieniążki – Białaszewo,

We wschodniej części gminy nie występują lokalne połączenia PKS.

1.1.7 Komunikacja szkolna

Placówki oświatowe w gminie funkcjonują w oparciu o zorganizowany, wyspecjalizowany system transportu dzieci. Wyznaczono kilkanaście tras autobusowych opartych o własny transport, obsługiwanych przez pojazdy PKS. Dzieci dowożone są do szkół podstawowych zlokalizowanych

zowanych w Białaszewie, Rudzie, Wierzbowie i Grajewie oraz gimnazjum w Danówku i Grajewie.

1.1.8 Zaplecze obsługi ruchu kołowego

Obiekty i urządzenia obsługi ruchu kołowego koncentrują się w mieście Grajewie. Na terenie gminy znajdują się:

- stacje paliw w Białaszewie i Koszarówce,
- auto naprawa i mechanika pojazdowa w Koszarówce, Pieniążkach i Popowie,
- punkt usług sprzętowych w Rudzie,
- komis maszyn i części rolniczych w Koszarówce,
- punkt naprawy sprzętu rolniczego w Popowie,
- punkt skupu i sprzedaży sprzętu rolniczego w Popowie.

1.2 Komunikacja kolejowa

Przez gminę Grajewo przebiega pierwszorzędowa jednotorowa zelektryfikowana linia kolejowa PKP Białystok - Grajewo – Elk. Jej położenie w stosunku do terenu gminy jest bardzo korzystne, nie występują kolizje dróg krajowych z linią PKP. Stacja kolejowa znajduje się w Grajewie. Stwarza to dobre warunki do obsługi mieszkańców gminy.

2. GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA

2.1 Gospodarka wodna

Na obszarze gminy Grajewo sieć wodociągowa doprowadzona jest do terenów zabudowy 49 wsi. Jedynie dwie wsie o charakterze zabudowy kolonijnej: Elżbiecin i Podlasek, zamieszkałe przez 35 mieszkańców nie są podłączone do wodociągu zbiorowego. Nieliczni koloniści z Elżbiecina podłączeni są do miejskiej sieci wodociągowej Grajewo.

Wodociągi zbiorowe o ogólnej długości około 180 km pracują w oparciu o dwa ujęcia na obszarze gminy oraz dwa w sąsiednich gminach. Oba wodociągi są ze sobą połączone i mają możliwość w przypadku awarii na korzystanie z drugiego ujęcia.

W gminie funkcjonują następujące wodociągi grupowe:

Wodociąg „Wojewodzin”

Wodociąg oparty jest na studniach głębinowych o następujących parametrach:

Lp	Nr studni	Depresja (m)	Wydajność (m ³ /h)	Głębokość (m)	Rok wykonania	Rodzaj studni
1.	SW 1	20,0	17,0	54	1976	nie wykorzystywana
2.	SW 2	8,9	77,0	143	1998	podstawowa
3.	SW 3	19,0	55,0	156	2001	awaryjna

Obecnie eksploatowana jest studnia nr 2, a studnia nr 3 stanowi studnię awaryjną. Obie studnie wraz ze strefą ochrony bezpośredniej zlokalizowane są w ogrodzonym terenie stacji. Woda z w/w studni podawana jest na sieć po uzdatnieniu. Stacja wodociągowa wyposażona jest w 6 mieszaczy wodno-powietrznych, 6 odżelaziaczy oraz 1 chlorator. Odprowadzenie popłuczyn odbywa się (po przetrzymaniu) poprzez osadnik do rowu melioracyjnego. Decyzją nr OŚ.6226-6/95 Urzędu Wojewódzkiego w Łomży z dnia 12.12.1995 roku określono strefę ochrony bezpośredniej o promieniu 10 m wokół studni oraz strefę ochrony pośredniej zewnętrznej wielkości nieregularnej o wymiarach około 370x290 m. Zatwierdzone zasoby wód podziemnych w kategorii „B” zostały określone na $Q_e = 77 \text{ m}^3/\text{h}$.

Do ujęcia i stacji wodociągowej w Wojewodzinie podłączonych jest 32 wsi: Wojewozin, Boczki Świdrowo, Chojnówek, Cyprki, Danówek, Dybła, Flesze, Kacprowo, Kapice, Konopki, Konopki Kolonie, Koty Rybno, Koszarówka, Kurejewka, Kurejwa, Kurki, Łamane Grądy, Łękowo, Mareckie, Mierucie, Popowo, Przechody, Ruda, Sikora, Sojczyn Borowy, Sojczyn Gródowy, Szymany, Szymany Kolonie, Toczyłowo, Uścianki i Wierzbowo. Długość sieci wodociągowej wynosi około 133 km, przy 834 wykonanych przyłączy.

Wodociąg grupowy „Białaszewo”

Wodociąg oparty jest na studniach głębinowych o następujących parametrach:

L.p.	Nr studni	Depresja (m)	Wydajność (m^3/h)	Głębokość (m)	Rok wykonania	Rodzaj studni
1.	SW 1	11,3	80,0	155	2001	podstawowa
2.	SW 2	12,0	78,0	160	2004	awaryjna

Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w kategorii „B” wynoszą $Q = 80 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji 11,3 m.

W przyjętym operacie wodnoprawnym stwierdzono, że ze względu na dobrą izolację warstwy wodonośnej nie ma konieczności ustanawiania zarówno wewnętrznej jak i zewnętrznej strefy ochrony pośredniej. Dla ujęcia ustanowiono jedynie strefę ochrony bezpośredniej, który obejmuje pas wokół studni o promieniu 10 m. Obie studnie wraz ze strefą ochrony bezpośredniej znajdują się w obrębie ogrodzonej działki ujęcia.

Stacja wodociągowa typu „Hydrofiltr” o wydajności $70,1 \text{ m}^3/\text{h}$ pracuje w układzie jedno-stopniowego pompowania wody. Wody popłuczne odprowadzane są do rowu poprzez 6-cio komorowy osadnik do rowu otwartego.

Wodociąg grupowy „Białaszewo” obejmuje 16 wsi: Białaszewo, Białaszewo Kolonia, Brzozowa Wólka, Brzozowa, Ciemnoszyje, Gackie, Godlewo Grozimy, Lipińskie, Łojki, Łosewo, Modzele, Okół, Pieniążki, Sienickie, Sojczynek. Długość sieci wodociągowej wynosi 47,2 km, a podłączonych jest do niej 280 budynków.

Do wodociągu „Wąsosz” (gmina Wąsosz) podłączona jest wieś Zaborowo, do wodociągu „Osowiec” (gmina Goniądz) podłączona jest wieś Białogrądy - długość sieci ok. 3 km.

2.2 Odprowadzanie ścieków

Na terenie gminy Grajewo odprowadzenie ścieków sanitarnych odbywa się głównie do zbiorników bezodpływowych z przeznaczeniem do wywożenia. Nieliczne gospodarstwa posiadają indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Na obszarze gminy brak jest komunalnych systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki ściekowej.

Zakładową oczyszczalnię ścieków typu BIOVAC o przepustowości docelowej 90 m³/d posiada jedynie Zespół Szkół Rolniczych w Wojewodzinie. Na terenie oczyszczalni oddanej do użytku w 1995 roku, znajduje się nieeksploatowany punkt zlewny nieczystości płynnych. Obecnie odprowadzane są do oczyszczalni ścieki jedynie z budynków szkolnych, ale istnieje możliwość, po wybudowaniu sieci kanalizacji sanitarnej we wsi, podłączenia zabudowań Wojewodzina. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny zlokalizowany w sąsiedztwie działki oczyszczalni.

Oczyszczalnia ścieków znajduje się również przy nieczynnej wytwórni wód gazowanych w Rudzie.

3. ELEKTROENERGETYKA

Gmina Grajewo zasilana jest z istniejących stacji transformatorowych 110/15 kV GPZ-1 i GPZ-2 w Grajewie. Stacje zasilane są liniami napowietrznymi 110 kV Osowiec – Grajewo 2 – Grajewo 1 – Ełk krajowego systemu sieci WN. Stacje są w zadowalającym stanie technicznym. Ze względu na ich lokalizację w mieście i stosunkowo bliskie sąsiedztwo zaopatrzenie w energię elektryczną jest zadowalające w stosunku do potrzeb. Odbiorcy zasilani są w zdecydowanej większości liniami napowietrznymi SN 15kV poprzez stacje transformatorowe 15/0,4kV i linie elektroenergetyczne nn komunalno – oświetleniowe.

4. ZAOPATRZENIE W GAZ

Istniejący system gazociągów wysokiego ciśnienia na terenie województwa podlaskiego nie pozwala na bezpośrednie zaopatrzenie w gaz przewodowy gminy Grajewo. Brak aktualnego programu i deklaracji mieszkańców na pobór gazu również nie pozwala na dokładne sprecyzowanie możliwości zaopatrzenia w gaz przewodowy gminy.

Główne elementy realizacji systemu gazowniczego zapewniające dostawę gazu ziemnego to budowa: gazociągu magistralnego (przedłużenie gazociągu z kierunku Łomży lub alternatywnie z kierunku północnego), gazociągu o średnicy 100 mm (odgałęzienia od gazociągu magistralnego), stacji redukcyjnej I-go stopnia w okolicy wsi Ruda oraz sieci gazowej średniego ciśnienia obejmującej poszczególne wsie. Ze względu na dużą odległość czasową budowy systemu zaopatrzenia w gaz przewodowy wskazane jest utrzymanie i rozwijanie stosowania gazu propan – butan przez mieszkańców gminy.

\

5. ZAOPATRZENIE W CIEPŁO

Zaopatrzenie w ciepło w obszarze gminy realizowane jest z indywidualnych źródeł ciepła i lokalnych kotłowni, w przeważającej większości na paliwo stałe charakteryzujące się wysokim poziomem emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Jedynie nieliczne budynki, w tym szkoły, zaopatrywane są w ciepło z indywidualnych kotłowni olejowych.

6. GOSPODARKA ODPADAMI

6.1 Odpady komunalne

Źródłami wytwarzania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe oraz obiekty infrastruktury takie jak: handel, usługi i rzemiosło, szkolnictwo, obiekty turystyczne.

Odpady komunalne zawierają także odpady niebezpieczne, takie jak: zużyte baterie, akumulatory, świetlówki, termometry, opakowania po farbach, lakierach, rozpuszczalniki, smary, oleje, przeterminowane i niewykorzystane leki. Szacuje się, że w Polsce stanowią one około 0,76% ogólnej masy odpadów. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych na obszarze gminy Grajewo w 2003 r. ocenia się na 1483,2 Mg.

6.2 Komunalne odpady ściekowe

Do odpadów powstających w komunalnych oczyszczalniach ścieków można zaliczyć: skratki, odpady z piaskowników procesów i odpady z procesów stabilizacji oraz odwadniania osadów, w tym ustabilizowane komunalne osady ściekowe.

Na terenie gminy Grajewo funkcjonuje jedna czynna biologiczna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana przy Zespole Szkół w Wojewodzinie, która w 2003 roku wytworzyła 8 Mg ustabilizowanych komunalnych osadów ściekowych.

6.3 Odpady powstające w sektorze gospodarczym

Za odpady przemysłowe uciążliwe dla środowiska uważa się powstające w procesach produkcyjnych stałe i ciekłe substancje oraz przedmioty użytkowe uciążliwe dla środowiska i nieużyteczne bez dodatkowych zabiegów technologicznych.

Na terenie gminy Grajewo nie funkcjonują zakłady przemysłowe. Dominującą formą działalności gospodarczej jest rolnictwo – uprawa roślin oraz hodowla zwierząt oraz drobna działalność produkcyjno – usługowa. Powstają tu zatem odpady w formie nieużytych środków ochrony roślin oraz opakowania po nich, odpady z przetwórstwa rolno – spożywczego. Odpady pochodzą również z zakładów gastronomicznych, zakładów przetwórstwa drewna, stacji paliw, firm transportowych oraz firm świadczących usługi budowlane i elektryczne. Są tu zatem wytwarzane oleje przepracowane, baterie i akumulatory oraz inne. Ilość odpadów powstających w sektorze gospodarczym nie jest znana.

Odpady z sektora gospodarczego inne niż niebezpieczne są deponowane na składowiskach lub przeznaczane do gospodarczego wykorzystania. Brak szczegółowych danych uniemożliwił przeprowadzenie oceny gospodarki w tym zakresie.

W związku z koniecznością usuwania wyrobów zawierających **azbest** występuje pilna potrzeba rozwiązania składowania tego rodzaju odpadów. Odpady z sektora gospodarczego niebezpieczne są odbierane i transportowane bezpośrednio od posiadacza odpadów do unieszkodliwiania w specjalistycznych firmach działających na podstawie zezwoleń wojewodów i starostów.

6.4 Istniejące systemy zbierania odpadów

Gminny Zakład Komunalny w Wierzbowie własnym transportem odbiera raz w ciągu miesiąca odpady komunalne pochodzące z gospodarstw domowych, które gromadzone są w 1264 pojemnikach typu SM-110, o pojemności 156 l każdy i dokonuje ich wywozu na składowisko odpadów w Koszarówce.

Zorganizowaną formą wywozu objęci są wszyscy mieszkańcy gminy. Metalowe pojemniki na śmieci zostały ustawione w gospodarstwach rolnych na poszczególnych działkach budowlanych. Nie prowadzi się zorganizowanej selektywnej zbiórki surowców odpadowych.

Działalność w zakresie zbiórki i transportu odpadów stałych prowadzi Gminny Zakład Komunalny w Wierzbowie.

Podobnie jak na terenie większości gmin istnieją tzw. „dzikie” wysypiska śmieci. Urząd Gminy Grajewo systematycznie dokonuje likwidacji dzikich wysypisk oraz prowadzi akcję zapobiegającą powstawaniu nowych składowisk.

6.5 Instalacje do odzysku i unieszkodliwiania odpadów

Na terenie gminy Grajewo znajduje się składowisko odpadów innych niż obojętne i niebezpieczne zlokalizowane na gruntach wsi Koszarówka. Zgodnie z porozumieniem z 1994 roku Gmina Grajewo przekazała teren składowiska Urzędowi Miasta Grajewo, który stał się właścicielem obiektu. Administratorem składowiska jest Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Grajewie. Składowisko posiada zatwierdzoną Instrukcję eksploatacji składowiska, zgodnie z którą zamknięcie nastąpi w 2009 roku.

Podstawowe dane eksploatacyjne składowiska odpadów:

- powierzchnia całkowita - 9,7 ha ; składowaniem objęte - 2,4 ha
- objętość - 304.500 m³,
- % wypełnienia – 70%,
- uszczelnienie niecki – warstwa gliny,
- instalacja do zbierania odcieków – brak,
- instalacja do ujmowania gazu składowiskowego – brak,
- prowadzenie monitoringu wód i gazu - badanie wód podziemnych z 2 piezometrów,
- prowadzenie ewidencji przyjmowanych odpadów – na kartach ewidencji odpadu, dla każdego rodzaju odpadu oddzielnie.

Obecnie składowanie odpadów następuje przemiennie na 3 sektorach eksploatacyjnych. Odpady są na bieżąco rozplanowywane i formowane w pryzmy nieprzekraczające wysokości 1

m. Pryzmy po zagęszczeniu sprzętem ciężkim są izolowane warstwą z materiału inertnego o grubości 10 - 20 cm.

Według danych zamieszczonych w Powiatowym Planie Gospodarki Odpadami Powiatu Grajewskiego w 2002 roku unieszkodliwiono poprzez składowanie 556,6 Mg odpadów zmieszanych.

Usuwaniem i unieszkodliwianiem padłych sztuk zwierząt lub ich części zajmuje się firma „Struga” S. A. Z Białegostoku. Odbiór odpadów odbywa się bezpośrednio z poszczególnych gospodarstw.

Na terenie gminy Grajewo funkcjonuje również punkt złomowania w miejscowości Szymany.

XIV. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego zatwierdzonym Uchwałą Nr IX/80/03 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 roku (Dz. Urzędowy Woj. Podlaskiego Nr 108, poz. 2026) do zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych w gminie Grajewo należą:

- projektowane obwodnice Grajewa w ciągu drogi krajowej Nr 61 i Nr 65,
- projektowany gazociąg wysokiego ciśnienia DN 100 – odgałęzienie od projektowanego gazociągu Zambrów – Raczki,
- linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 400 kV Narew – Alytus (Litwa),
- wdrożenie europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 - projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 20008 Dolina Biebrzy,
- ochrona elementów systemu przyrodniczego województwa:
  - Biebrzański Park Narodowy z otuliną,
  - pomnik przyrody – aleja drzew w Wojewodzinie,
  - projektowany obszar chronionego krajobrazu doliny Ełku,
- ochrona wód śródlądowych i podziemnych:
  - doprowadzenie jakości wód Ełku do II klasy czystości,
  - ustanowienie obszaru ochronnego głównego zbiornika wód podziemnych nr 217 „Dolina rzeki Biebrza”,
- ochrona lasów i zadrzewień oraz wzbogacanie ich walorów, w tym sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych zgodnie z „Krajowym Programem Zwiększania Lesistości”,

- ochrona powierzchni ziemi, w tym racjonalna gospodarka zasobami złóż surowców mineralnych kruszywa naturalnego („Szymany”, „Toczyłowo”, „Popowo:”, „Danówek”, „Elżbiecin”, „Wierzbowo”, „Wojewodzin”),
- utworzenie terenów rekreacyjno – wypoczynkowych z przystanią kajakową nad jeziorem Toczyłowskim,
- stworzenie systemu gospodarowania odpadami stałymi na terenie działania Stowarzyszenia Samorządów Dorzecza Biebrzy,
- rozbudowa komunalnego składowiska odpadów stałych w Koszarówce wraz z sortownią odpadów oraz wdrożenie programu segregacji odpadów,
- budowa oczyszczalni ścieków wraz ze scentralizowaną siecią kanalizacji sanitarnej w Białaszewie.

XV. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA, POWIATU, MIASTA I GMINY GRAJEW O RAZ WNIOSKÓW INSTYTUCJI, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH I LUDNOŚCI ZGŁOSZONYCH DO ZMIANY STUDIUM

1. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego gmina Grajewo w strukturze funkcjonalno – przestrzennej znalazła się w obszarze zachodnim. Część obszaru gminy położona jest w granicach obszaru problemowego „Biebrzański Park Narodowy z otuliną”

Główną funkcją gminy jest rolnictwo z uzupełniającą funkcją w zakresie leśnictwa oraz turystyki i wypoczynku. Funkcje usługowe na poziomie gminnym pełni miasto Grajewo ze wspomaganiem podgminnego ośrodka w Białaszewie. Wojewodzin pełni rolę jednostki osadniczej z funkcjami ponadlokalnymi w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego.

Elementami struktury przestrzennej województwa podlaskiego są:

- drogi krajowe Nr 61 Warszawa – Augustów i Nr 65 Gołdap - Bobrowniki,
- droga wojewódzka Nr 668 Piątnica – Osowiec,
- linia kolejowa Białystok – Ełk,
- linia elektroenergetyczna Białystok – Ełk,
- system ścieżek rowerowych, w tym ścieżka międzynarodowa
- wysypisko odpadów komunalnych w Koszarówce,
- Biebrzański Park Narodowy ze strefą ochronną,
- Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 217 „Dolina rzeki Biebrzy”,
- obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 20002 Dolina Biebrzy,
- pomnik przyrody - aleja drzew przy drodze Wojewodzin – Wierzbowo,

- obiekty zabytkowe: zespół dworski w Kurejwie, cmentarz parafialny w Białaszewie, cmentarze wojenne w Lipińskich i Rudzie,
- kompleksy leśne Nadleśnictwa Rajgród z lasami ochronnymi,
- Zespół Szkół Rolniczych w Wojewodzinie,
- tereny rekreacyjne nad jeziorem Toczyłowskim.

W kierunkach zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego uwzględnione zostały zadania określone w rozdziale XIV uwarunkowań.

2. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO DO 2020 ROKU

Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa podlaskiego do 2020 roku opracowaną przez Urząd Marszałkowski w Białymstoku rozwój regionu odbywać się będzie między innym poprzez:

- Rozwój systemu transportowego, w tym wspieranie budowy i przebudowy dróg krajowych Nr 61 i 65, dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych znaczących dla funkcjonowania województwa oraz wspieranie przebudowy linii i urządzeń kolejowych z dostosowaniem do parametrów międzynarodowych i krajowych potrzeb przewozowych, w tym linii Białystok Mońki – Grajewo.
- Rozwój społeczeństwa informatycznego poprzez budowę i rozbudowę lokalnych i regionalnych systemów transmisji danych, głównie na terenach wiejskich i małych miast.
- Rozwój systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz usuwania i utylizacji odpadów stałych.
- Rozwój systemów energetycznych, w tym poprzez tworzenie warunków do wykorzystania istniejących na obszarze województwa źródeł energii odnawialnej.
- Rozwój lecznictwa i opieki społecznej, kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, sportu i rekreacji, szkolnictwa.
- Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich poprzez wspieranie gospodarstw towarowych w dostosowaniu do norm Unii Europejskiej, wspieranie rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego i eksportu, wspieranie rozwoju i tworzenia przedsiębiorczości i wzrostu zatrudnienia pozarolniczego.
- Rozwój turystyki, w tym agroturystyki, ekoturystyki i turystyki kwalifikowanej poprzez tworzenie warunków lokalizacyjnych oraz preferencji finansowych, organizacyjnych i prawnych sprzyjających pozyskiwaniu inwestorów.
- Wspieranie przedsiębiorczości poprzez tworzenie warunków do modernizacji i budowy zakładów przetwórczych powiązanych z lokalną bazą surowcową, przy wsparciu środkami zewnętrznymi.
- Tworzenie spójnego i efektywnego systemu promocji poprzez promocję atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej.

- Rozwój kadr gospodarki regionu, w tym kształcenia ustawicznego osób zagrożonych bezrobociem w szczególności na terenach wiejskich w celu przygotowania ich do tworzenia i rozwijania własnej małej przedsiębiorczości.

3. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA GRAJEWA

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Grajewa zostało zatwierdzone Uchwałą Nr 75/XV/99 Rady Miejskiej w Grajewie z dnia 29 grudnia 1999 roku.

Rozwój przestrzenny gminy determinowany jest szeregiem uwarunkowań przyrodniczych, gospodarczych, społecznych, infrastrukturalnych i innych wynikających ze ścisłych powiązań funkcjonalno – przestrzennych z miastem Grajewo. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego wynikające z uwarunkowań rozwoju przestrzennego miasta Grajewa obejmują:

w zakresie ochrony środowiska:

- położenie miasta nad rzeką Elk stanowiącą łącznik hydrograficzny pomiędzy Pojezierzem Elckim i Basenem Biebrzańskim,
- bezpośrednie sąsiedztwo z projektowanym rezerwatem przyrody „Jezioro Grejwy” o dużych walorach roślinności szuwarowo – trzcinowej i ostoją ptaków w dolinie rzeki Elk,
- stan sanitarny wód powierzchniowych i powietrza atmosferycznego generowany przez źródła zanieczyszczeń zlokalizowane na terenie miasta Grajewa,
- degradacja szaty leśnej w obrębie gruntów wsi Koszarówka i Elźbiecin spowodowana emisją pyłów i gazów zakładów przemysłowych zlokalizowanych w południowo - wschodniej części miasta,

w zakresie obsługi ludności:

- funkcje miasta jako ośrodka powiatowego obsługującego obszar gminy w zakresie administracji samorządowej (powiatowej i gminnej) usług handlowych, służby zdrowia i opieki społecznej, szkolnictwa, finansów i ubezpieczeń i innych,
- Grajewo jako rynek zbytu dla produktów wytwarzanych na terenie gminy (zakłady przemysłowe, wieloletnia tradycja organizacji targów rolnych),
- miasto jako rynek pracy pozarolniczej dla ludności zamieszkałej na terenie gminy Grajewo (dojazdy do pracy),
- powiązania szlaków turystyki pieszej, rowerowej, samochodowej i wodnej przebiegających przez miasto i teren gminy,

w zakresie komunikacji:

- powiązania komunikacyjne terenów wiejskich z miastem poprzez sieć dróg krajowych wojewódzkich, powiatowych i gminnych,

- obsługa komunikacji publicznej PKS oraz dworca autobusowego PKS w Grajewie mieszkańców gminy,
- ochrona korytarza obwodnicy miasta Grajewa przed obudowaniem i nowymi włączeniami komunikacyjnymi,
- równoczesne działania remontowo – budowlane na drogach łączących gminę i miasto,

w zakresie elektroenergetyki:

- utrzymanie w studiach gmin i wprowadzenie do planów miejscowych korytarzy linii WN110kV,

w zakresie zaopatrzenia w wodę:

- funkcjonowanie dotychczasowego systemu zaopatrzenia w wodę terenów części gminy zaopatrywanej z miejskiej sieci wodociągowej,

w zakresie kanalizacji sanitarnej:

- objęcie scentralizowanym systemem kanalizacji sanitarnej terenów zabudowy wiejskiej gminy Grajewo poprzez podłączenie ich do oczyszczalni komunalnej w Grajewie,
- dowożenia ścieków z przydomowych urządzeń sanitarnych w gminie do punktu zlewnego przy komunalnej oczyszczalni ścieków,

w zakresie usuwania i unieszkodliwiania odpadów:

- obsługa terenów wiejskich przez komunalne wysypisko odpadów stałych w Koszarówce.

4. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO

Zgodnie ze z obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo za główny cel rozwoju przyjęto: osiągnięcie rozwoju zapewniającego poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie im pracy i dochodów pozwalających na godziwy w odczuciu społecznym poziom życia, przy równoczesnym zachowaniu równowagi między aktywnością gospodarczą, a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego, przy zastosowaniu zasad ekorozwoju.

Rozwój gminy osiągany będzie przez realizację celów w poszczególnych strefach: przyrodniczo-kulturowej, z uwzględnieniem ochrony istniejących zasobów i wartości, społeczno-ekonomicznej, z uwzględnieniem aktywności gospodarczej i funkcjonalno-przestrzennej.

Politykę przestrzenną gminy określono na podstawie analizy istniejących uwarunkowań rozwoju poprzez wyznaczenie kierunków zagospodarowania przestrzennego całego obszary gminy oraz poszczególnych jednostek jej struktury funkcjonalno- przestrzennej. Określenie w obrębie gminy stref funkcjonalno - przestrzennych i struktury osadniczej predysponowanej do rozwoju posłużyło przyporządkowaniu wiodących funkcji oraz zasad zagospodarowania.

W systemie osadniczym gminy rolę ośrodka gminnego przypisano miastu Grajewo, stanowiącemu oddzielny organizm administracyjny. Znaczenie uzupełniające w stosunku do ośrodka

gminnego posiada wieś Białaszewo. Wspomaga ona ośrodek gminny zapewniając obsługę południowej części obszaru gminy w zakresie usług o znaczeniu ponadlokalnym. Rolę ośrodków zapewniających zaspokajanie potrzeb podstawowych pełnią wsie: Ruda, Wierzbowo, Sojczyn Borowy, Wojewodzin, Przechody, Danówek, Szymany i Popowo. Na terenie gminy do ośrodków lokalnych w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkańców zaliczono również Koszarówkę, Ciemnoszyje i Pieniążki.

W studium wyodrębniono następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne:

- strefa I - Biebrzańskiego Parku Narodowego:
  - obszar IA obejmujący tereny położone w granicach BPN,
  - obszar IB obejmujący tereny położone w granicach otuliny BPN,
- strefa II – podmiejska obejmująca tereny rolne i osadnicze położone w obszarze podmiejskim,
- strefa III - produkcyjna (rolniczo-osadnicza) obejmująca tereny rolne i osadnicze położone w na pozostałych terenach:
  - obszar IIIA obejmujący tereny położone w pn.- zach. części gminy o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa,
  - obszar IIIB obejmujący tereny położone w pn. i środkowej części gminy o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa i usług.

Obszar IA obejmuje niewielkie skrawki wsi Kapice. Nadrzędnym warunkiem rozwoju obszaru jest przestrzeganie zasad ochrony B.P.N. W studium nie wskazano terenów do zabudowy. Dopuszczalna jest zabudowa i urządzenia realizowane ze środków Dyrekcji Parku, wyłącznie na potrzeby związane z jego funkcjonowaniem i konserwacją. W przypadku realizacji linii elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych należy je projektować jako kablowe. Założono rolnicze wykorzystanie gruntów z kośnym użytkowaniem użytków zielonych.

Obszar IB obejmuje grunty wsi położonych w otulinie parku: Sojczynek, Białogrądy, Kapice, Sojczyn Gradowy oraz część wsi Ciemnoszyje i Przechody. Zgodnie ze studium dalszy rozwój winien być podporządkowany dążeniu do skupiania zabudowy wokół terenów zwartej zabudowy wsi. Należy unikać tendencji do rozpraszania zabudowy na tereny rolnicze poza obszar zwartej zabudowy, ze względów ochrony krajobrazu oraz przede wszystkim celem minimalizacji kosztów wyposażenia tej zabudowy w urządzenia infrastruktury technicznej. Dopuszczalne jest prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze nieuciążliwym dla środowiska przyrodniczego. Pilnym zadaniem jest uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej i ciepłej. W kierunkach rozwoju obszaru należy dążyć do zachowania przewagi użytkowania łąkowo - pastwiskowego użytków rolnych, rozwój gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych.

Strefa II podmiejska wielofunkcyjna obejmuje obszar położony w środkowej i zachodniej części gminy, a w jej skład wchodzi grunty wsi: Popowo, Wojewodzin, Uścianki, Koszarówka, Elżbiecin, Danówek i Koty Rybno. Są to tereny podlegające największym przekształceniom i zagrożeniom środowiska przyrodniczego pod wpływem procesów urbanizacyjnych i gospodar-

czych miasta Grajewa, zwłaszcza w zakresie wyłączania gleb chronionych z produkcji rolnej, zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego i degradacji terenów rolnych i leśnych, eksploatacji kruszywa naturalnego i związanej z tym degradacji powierzchni ziemi.

Dalszy rozwój zagospodarowania przestrzennego w strefie winien być podporządkowany dążeniu do skupiania zabudowy wokół terenów zwartej zabudowy wsi. Należy unikać tendencji do rozpraszania zabudowy na tereny rolnicze poza obszar zwartej zabudowy, ze względów ochrony krajobrazu oraz przede wszystkim celem możliwej minimalizacji kosztów wyposażenia tej zabudowy w urządzenia infrastruktury technicznej. W zakresie uzbrojenia terenów występują zaniedbania odnośnie odprowadzania ścieków.

Strefa III rolniczo-osadnicza o funkcji produkcyjnej obejmuje tereny położone w północnej, środkowej i zachodniej części gminy.

W skład obszaru IIIA wchodzi grunty wsi: Mierucie, Konopki - Kolonie, Konopki, Flesze, Cyrki, Kurki, Kurejwa, Chojnówek i Kurejewka. Jest to strefa o zróżnicowanych wartościach i stosunkowo niewielkich przekształceniach środowiska przyrodniczego. W zasadniczej części obszar użytkowany jest rolniczo z dużym udziałem gleb chronionych w III-IV klasie bonitacyjnej gruntów ornych o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa intensywnego.

Głównym kierunkiem rozwoju obszaru jest wielofunkcyjność z możliwością realizacji usług na terenach zabudowy zagrodowej. Na terenach przewidzianych do zainwestowania należy dążyć do skupiania zabudowy ze względów ochrony krajobrazu oraz minimalizacji kosztów wyposażenia tej zabudowy w urządzenia infrastruktury technicznej. Występuje konieczność uporządkowania istniejącej zabudowy i jej otoczenia w celu utrzymania właściwego stanu technicznego i estetycznego wraz z uporządkowaniem gospodarki wodno – ściekowej.

Obszar IIIB tworzą grunty i tereny osadnicze wsi: Toczyłowo, Sikora, Szymany, Łamane Grądy, Sojczyn Borowy, Pieniażki, Siennickie, Białaszewo, Zaborowo, Lipińskie, Gackie, Łojki, Brzozowo, Godlewo, Grozimy, Modzele, Łosewo, Okół, Dybła, Mareckie, Kacprowo, Łękowo, Wierzbowo, Boczki, oraz część wsi Ciemnoszyje i Wólka Brzozowa. Jest to obszar o zróżnicowanych wartościach środowiska przyrodniczego z przewagą agrocenoz gruntów ornych i wdrażającym ku wschodowi odsetkiem zmeliorowanych użytków zielonych oraz zwartym kompleksem leśnym w części środkowej.

Dominującym kierunkiem rolnictwa jest uprawa zbóż i ziemniaków, chów trzody chlewnej i bydła. Nad Jezioro Toczyłowskim oraz w oparciu o kompleksy leśne istnieje możliwość rozwoju funkcji turystyczno – wypoczynkowej.

Podobnie jak na innych obszarach należy dążyć do skupiania zabudowy wokół terenów zwartej zabudowy wsi oraz unikać tendencji do rozpraszania zabudowy na tereny rolnicze poza obszar zwartej zabudowy. Dopuszczalna jest lokalizacja obiektów z zakresu infrastruktury technicznej poza terenami skupionej zabudowy. Występuje potrzeba uporządkowania istniejącej zabudowy i jej otoczenia oraz gospodarki wodno – ściekowej w celu utrzymania właściwego stanu technicznego, estetycznego i sanitarnego.

5. OBOWIĄZUJĄCE MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRAJEWO

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późniejszymi zmianami) plany miejscowe uchwalone po dniu 1 stycznia 1995 roku zachowują moc.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo wraz z ich podstawą prawną przedstawiono poniżej:

- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo w części dotyczącej terenu wsi Szymany – teren produkcyjno – usługowy (Uchwała nr 5/XIV/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 15 września 1999 roku – D. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 35, poz. 570 z 1999 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo w części dotyczącej wsi Łosewo - teren eksploatacji kruszywa naturalnego (Uchwała Nr 53/XIV/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 15 września 1999 r. – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 35, poz. 571 z 1999r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo dla wsi: Sojczyn Borowy - zabudowa ogrodnicza z dopuszczeniem zabudowy, Mierucie - zabudowa zagrodowa, Uścianki - zabudowa zagrodowa, Kacprowo - zabudowa zagrodowa z dopuszczeniem usług, Koszarówka - zabudowa zagrodowa z dopuszczeniem usług (Uchwała Nr 54/XIV/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 15 września 1999 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 35, poz. 572 z 1999 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo dla wsi: Okół - zabudowa zagrodowa, Popowo - zabudowa zagrodowa, Przechody - zabudowa zagrodowa, Toczyłowo – zabudowa zagrodowa (Uchwała Nr 61/XVI/99 Rady Gminy Grajewo z dnia 10 października 1999 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 42, poz. 667 z 1999 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo dla wsi Białaszewo - ujęcie i stacja uzdatniania wody dla wodociągu grupowego wiejskiego, Białaszewo – zabudowa zagrodowa z dopuszczeniem usług, Koszarówka - usługi z zakresu obsługi komunikacji samochodowej przy istniejącej stacji paliw, Popowo – kopalnia kruszywa naturalnego, Popowo – ubojnia zwierząt rzeźnych, Sojczyn Borowy – zabudowa zagrodowa (Uchwała Nr 159/XXXVI/01 Rady Gminy Grajewo z dnia 19 września 2001 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 52, poz. 883 z 2001 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo – tereny usług turystycznych i komunalnych we wsiach: Popowo, Toczyłowo, Wojewodzin, Przechody (Uchwała Nr 195/XXXXII/02 Rady Gminy Grajewo z dnia 26 kwietnia 2002 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 19, poz. 516 z 2002 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo, Toczyłowo – tereny eksploatacji kruszywa naturalnego, Sikora – teren usług z zakresu kultury, Konopki – tereny zabudowy zagrodowej i usługowo – produkcyjnej, Danówek – teren usług z

zakresu oświaty i teren eksploatacji kruszywa naturalnego (Uchwała Nr 17/IV/02 Rady Gminy Grajewo z dnia 30 grudnia 2002 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 10, poz. 307 z 2003 r.).

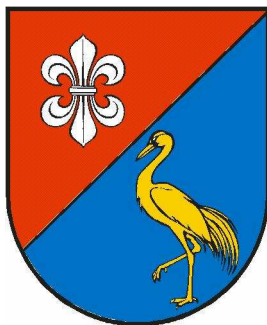
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo, wieś Elżbiecin – tereny zabudowy zagrodowej (Uchwała Nr 26/V/03 Rady Gminy Grajewo z dnia 13 marca 2003 roku - Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 27, poz. 690 z 2003 r.).
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo, Ruda – tereny zabudowy mieszkaniowej i usług (Uchwała Nr 40/VIII/03 Rady Gminy Grajewo z dnia 28 maja 2003 roku – Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 63, poz. 1312 z 2003 r.).

6. WNIOSKI ZGŁOSZONE DO ZMIANY STUDIUM PRZEZ INSTYTUCJE, PRZEDSIĘBIORSTWA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE, WÓJTA GMINY ORAZ OSOBY FIZYCZNE

Do zmiany studium zostały zgłoszone liczne wnioski przez instytucje, przedsiębiorstwa i organizacje społeczne. Drugą grupę stanowiły wnioski Wójta Gminy Grajewo i dotyczyły terenów stanowiących mienie komunalne. Najliczniej reprezentowane były wnioski osób fizycznych w ilości ponad 130, które najczęściej dotyczyły zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej, agroturystyki, usług produkcyjnych, realizacji usług nieuciążliwych w zakresie handlu, kultury, oświaty, sportu, turystyki oraz eksploatacji kruszywa naturalnego i zalesień.

Wykaz wszystkich wniosków wraz z rejestrem graficznym wykonanym na mapie w skali 1:20 000 znajduje się w aktach do studium.

WÓJT GMINY GRAJEWO

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GRAJEWO**

**CZĘŚĆ II – KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO**

TEKST JEDNOLITY

**ZAŁĄCZNIK NR 5
DO UCHWAŁY NR
RADY GMINY GRAJEWO
Z DNIA   2017 R.**

GRAJEWO 2017

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo
(Uchwała Nr 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28.10.2009 r.

zespół autorski:

Główny projektant:

mgr Andrzej Lewandowski - członek Okręgowej Izby Urbanistów
w Warszawie, WA – 260

Projektanci:

mgr inż. arch. Elżbieta Tyszka - członek Okręgowej Izby Urbanistów
w Warszawie, WA -219

mgr inż. Hanna Konarzewska

inż. Krystyna Fronczek

inż. Tadeusz Borowski

mgr inż. Jerzy Przybyłowicz

tech. bud. Jadwiga Ptaszyńska

zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
Grajewo (Uchwała Nr 105/XIX/12 Rady Gminy Grajewo z dnia 30.10.2012 r.

zespół autorski:

mgr inż. arch. Wiktor Panfiluk – kierownik zespołu projektowego,
koordynujący opracowanie planistyczne, wpisany na listę członków
Okręgowej Izby Urbanistów w Warszawie Nr WA-150

mgr inż. arch. Katarzyna Reut - Jaworowska – główny projektant,
koordynacja opracowanie od strony projektowej i merytorycznej,
wpisana na listę członków OIU w Warszawie Nr WA-334

mgr inż. arch. Teresa Kiejzik – opracowanie zagadnień przestrzennych,
koordynacja problematyki formalno-prawnej, posiadająca uprawnienia
urbanistyczne

mgr Bożena Gajewska – opracowanie zagadnień ochrony środowiska
i prognozy oddziaływania na środowisko

inż. Elżbieta Kępska – opracowanie zagadnień elektroenergetyki

współpraca:

mgr Andrzej Lewandowski – opracowanie ekofizjografii

mgr Zbigniew Bargielski – opracowanie ekofizjografii

(zmiany zaznaczone kolorem niebieskim)

zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
Grajewo (Uchwała Nr 203/XXXIII/14 Rady Gminy Grajewo z dnia 14.04.2014 r.

zespół autorski:

mgr inż. arch. Jerzy W. Talaga - członek Okręgowej Izby Urbanistów
w Warszawie, WA-268

mgr inż. arch. Katarzyna K. Talaga

inż. arch. krajobrazu Karolina E. Talaga

(zmiany zaznaczone kolorem zielonym)

zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
Grajewo (Uchwała Nr 17 Rady Gminy Grajewo z dnia .2017 r.

zespół autorski:

mgr Andrzej Lewandowski – upr. urb. nr 1671

mgr Zbigniew Bargielski

(zmiany zaznaczone kolorem czerwonym)

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ II - KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

I.	KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW	5
II.	KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY	19
III.	OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW OCHRONY PRZYRODY, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	23
IV.	OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	32
V.	KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	39
VI.	OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM	48
VII.	OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, ZGODNIE Z USTALENIAMI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA I USTALENIAMI PROGRAMÓW	51
VIII.	OBSZARY, DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE PLANÓW MIEJSCOWYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEPROWADZENIA SCALEŃ I PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI, A TAKŻE OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI SPRZEDAŻY POWYŻEJ 2000 M ² ORAZ OBSZARY PRZESTRZENI PUBLICZNEJ	53
IX.	OBSZARY, DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE	54
X.	KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ	58
XI.	OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH	61
XII.	OBIEKTY I OBSZARY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU FILAR OCHRONNY	62

XIII. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH ORAZ OBOWIAZUJĄCE NA NICH OGRANICZENIA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	63
XIV. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI	63
XV. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH	63
XVI. INNE OBSZARY PROBLEMOWE	64
XVII. UZASADNIENIE ZAWIERAJĄCE OBJAŚNIENIA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ PROJEKTU STUDIUM	66
XVIII. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	70

ZAŁĄCZNIK GRAFICZNY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GRAJEWO - MAPA W SKALI 1:20 000 - ZAŁĄCZNIK NR 3 DO UCHWAŁY NR 179/
XXXV/09 RADY GMINY GRAJEWO Z DNIA 28.10.2009 ROKU, ZE ZMIANAMI

I. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW

1. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

Od połowy lat osiemdziesiątych XX wieku trwa w całym kraju tendencja spadkowa w jego rozwoju demograficznym. Wiąże się ze spadkiem rozrodczości wśród kobiet, jako następstwa rosnącego poziomu wykształcenia, trudności na rynku pracy, brakiem mieszkań, zmniejszenia świadczeń socjalnych, zanikaniem więzów rodzinnych oraz innych przyczyn. W najbliższych latach należy się liczyć z dalszym spadkiem urodzeń z jednej strony i wzrostem zgonów w wyniku starzenia się społeczeństwa z drugiej strony, a tym samym osłabienia przyrostu naturalnego ludności wiejskiej.

W oparciu o założenia prognozy demograficznej Polski do roku 2030 przewiduje się dalszy systematyczny spadek liczby mieszkańców gminy Grajewo z 6,3 tys. osób obecnie do wielkości około 5,5 tys. osób w perspektywie. Zakłada się, że największy spadek zaludnienia nastąpi w miejscowościach małych, położonych peryferyjnie do szlaków komunikacji drogowej we wschodniej i południowej części gminy. Powolniejszy spadek lub stabilizację procesów demograficznych przewiduje się w strefie podmiejskiej, gdzie tempo depopulacji osłabione będzie wskutek osiedlania się ludności miejskiej, oraz we wsiach leżących przy drogach krajowych o dobrej dostępności komunikacyjnej (np. Popowo, Ruda, Ciemnoszyje).

2. FUNKCJE GMINY

Główną funkcją gminy Grajewo pozostanie rolnictwo wykorzystujące lokalne zasoby środowiska przyrodniczego, głównie zwarte kompleksy gleb III i IV klasy bonitacyjnej gruntów ornych występujących w północno - zachodniej części obszaru oraz zmeliorowanych użytków zielonych położonych we wschodniej części gminy.

Uzupełniającymi funkcjami gminy będą usługi na rzecz ludności, drobna działalność produkcyjno - usługowa oraz turystyka bazująca na walorach Biebrzańskiego Parku Narodowego, Jeziora Toczyłowskiego i kompleksów leśnych Nadleśnictwa Rajgród. Zakłada się systematyczny wzrost udziału tych działów w strukturze funkcjonalnej gminy kosztem funkcji rolniczej.

2.1 Rolnictwo

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego (Uchwała Nr IX Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 roku - Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 108, poz. 2026) gmina Grajewo zaliczona jest do obszaru funkcjonalnego - zachodniego, w rejonie produkcyjnym łomżyńsko - kolneńskim. Głównym kierunkiem rozwoju rolnictwa w rejonie jest rozwój rolnictwa integrowanego i ekologicznego z dużym udziałem roślin przemysłowych - ziemniaków i rzepaku oraz roślin paszowych dla hodowli bydła mlecznego i tuczu trzody chlewnej.

Rolnictwo stanowi podstawową funkcję w gminie dając utrzymanie dla większości jej mieszkańców. Zróżnicowanie warunków środowiska przyrodniczego, a tym samym rolniczej przestrzeni produkcyjnej ma zasadniczy wpływ na rozwój kierunków produkcji rolnej.

Północno - zachodnia część gminy posiada predyspozycje do rozwoju rolnictwa intensywnego

o kierunku produkcji zbóż, ziemniaków oraz hodowli trzody chlewnej i bydła mlecznego. W części północnej i wschodniej o przewadze użytków zielonych preferowany jest kierunek rozwoju rolnictwa w zakresie hodowli bydła mlecznego i w mniejszym stopniu produkcji zbóż i ziemniaków. Ze względu na występowanie obszarów ochrony przyrody (Natura 2000) zakłada się rozwój rolnictwa ekologicznego.

Rolnictwo musi podlegać ciągłym procesom w dostosowaniu się do gospodarki rynkowej i wymogów Unii Europejskiej. Procesy te dotyczą modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa w celu lepszego i właściwego wykorzystania ziemi, zasobów pracy, środków technicznych, dopasowaniu struktury produkcji do potrzeb rynku, poprawie jakości produktów i dostosowaniu ich do norm unijnych oraz spełnieniu wymogów ochrony środowiska.

Ważną sprawą jest umiejętne wykorzystanie instrumentów finansowych, prawnych i edukacyjnych Unii Europejskiej w różnych programach, w szczególności programach rolno-środowiskowych.

Warunki naturalne oraz czynniki o charakterze społeczno-ekonomicznym znajdują ą przesłanki w rozwoju określonych kierunków produkcji rolnej.

Kierunki rozwoju rolnictwa:

- Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez ochronę najlepszych gleb przed zmianą przeznaczenia, rekultywację gruntów i zagospodarowanie nieużytków, modernizację urządzeń melioracyjnych, wprowadzanie zadrzewień śródpolnych, itp.
- Poprawa struktury agrarnej poprzez dążenie do zwiększania wielkości gospodarstw rolnych oraz scalenia i wymianę gruntów.
- Porządkowanie i kształtowanie zabudowy zagrodowej w obrębie wyznaczonych terenów oraz dążenie do powiększania wielkości siedlisk celem dostosowania nowej zabudowy rolniczej do wymogów nowoczesnego rolnictwa.
- Rozwój infrastruktury rolniczej i technicznego uzbrojenia rolnictwa poprzez rozbudowę wodociągów, budowę przyzagrodowych oczyszczalni ścieków, reelektryfikacji obszarów wiejskich i utrzymanie należytego stanu dróg publicznych oraz dróg rolniczych.
- Eliminowanie źródeł zagrożeń wód powierzchniowych i podziemnych poprzez budowę szczelnych zbiorników na gnojówkę i gnojownicę oraz płyt na obornik oraz właściwe zagospodarowanie odchodów zwierzęcych.
- Rozwój i tworzenie warunków do ekologizacji rolnictwa, zwłaszcza na obszarach prawnie chronionych oraz promowanie produktów wytwarzanych metodami ekologicznymi.
- Rozwój szkolnictwa rolniczego na poziomie ponadgimnazjalnym i dostosowanie kierunków nauczania do miejscowych potrzeb oraz wymogów nowoczesnego rolnictwa.
- Poprawa dostępności ludności wiejskiej do usług bytowych i związanych z obsługą produkcji rolnej.
- Właściwe wykorzystanie naturalnych warunków użytkowych rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:
  - dalszy rozwój produkcji zwierzęcej w zakresie hodowli bydła mlecznego i trzody chlewnej w kierunku nowoczesnych metod,

- wydzielenie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej pod zalesienia lub zmiany sposobu użytkowania na inne cele,
- ograniczenie przeznaczenia gruntów wysokich klas bonitacyjnych na cele nierolnicze i nieleśne, a także zapobieganie degradacji użytków rolnych.
- Poprawa warunków do rozwoju produkcji rolniczej poprzez:
  - scalenia i wymianę gruntów w celu polepszenia rozłogów poszczególnych gospodarstw rolnych, w szczególności specjalistycznych,
  - meliorację użytków rolnych, a także modernizację istniejących urządzeń melioracyjnych,
  - budowę i modernizację dróg rolniczych zapewniających właściwą obsługę użytków rolnych z wykorzystaniem środków celowych,
  - rekultywację i zagospodarowanie terenów zdegradowanych oraz zdewastowanych na cele rolnicze lub leśne.
- Tworzenie warunków do dalszego rozwoju produkcji rolnej poprzez:
  - rozwój gospodarstw specjalistycznych w celu dostosowania jakości wytwarzanych produktów do norm unijnych i innych rynków zagranicznych przy zachowaniu zasad ochrony środowiska naturalnego,
  - zwiększenie produktywności gospodarstw w wyniku wprowadzania nowoczesnych i efektywnych sposobów gospodarowania zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników w zakresie technik gospodarowania, rachunkowości i zarządzania,
  - poprawę wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę techniczną z wykorzystaniem środków pomocowych.
- Tworzenie warunków do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich poprzez:
  - wspieranie powstawaniu nowych zakładów przetwórczych o małej i średniej skali produkcji,
  - tworzenie rezerw terenowych i wykorzystanie istniejących pustostanów pod rozwój działalności gospodarczej celem tworzenia miejsc pracy na obszarach wiejskich,
  - wielokierunkowy rozwój edukacji w zakresie podjęcia działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich,
  - wszechstronną pomoc podmiotom i osobom podejmującym działalność gospodarczą w zawodach pozarolniczych,
  - rozwój drobnej wytwórczości, rzemiosła regionalnego i innej działalności alternatywnej, uzupełniającej działalność podstawową związaną z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.
- Rozwój usług rolniczych i instytucji obsługi rolnictwa poprzez:
  - organizowanie grup producenckich, spółdzielni i innych form samoorganizowania się rolników celem obniżenia kosztów produkcji, łatwiejszego zbytu surowców rolnych,
  - wspieranie rozwoju nowoczesnych instytucji obsługi rolnictwa w zakresie doradztwa

prawnego, ekonomicznego i podatkowego,

- uaktywnienie współpracy lokalnych władz samorządowych i innych instytucji działających na rzecz środowiska wiejskiego w zakresie pozyskania środków na rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy,
- poszerzenie wiedzy społeczności wiejskiej dotyczącej integracji z Unią Europejską.

2.2 Pozarolnicza działalność gospodarcza

Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej stanowi podstawowy warunek poprawy sytuacji, zwłaszcza na lokalnym rynku pracy i stanowi alternatywne w stosunku do rolnictwa źródło dochodów miejscowej ludności. Obejmuje ona usługi o znaczeniu ponadgminnym, rzemiosło usługowe, wytwórczość o charakterze produkcyjno - usługowym i składowo – magazynowym (m. in. tartaki, kopalnie kruszywa, elektrownie wiatrowe, zakłady remontowo - budowlane, hurtownie itp.

Kierunki rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej:

- Koncentracja terenów obiektów produkcyjnych, składów, magazynów oraz zabudowy usługowej, na terenach wsi Elżbiecin, Kacprowo, Łukowo i Popowo.
- Zagospodarowanie niewykorzystanych budynków i placów o charakterze produkcyjno - usługowym oraz magazynowym na cele działalności gospodarczej (byłe bazy GS, SKR, RSP, zlewnie mleka itp.).
- Wykorzystanie lokalnych zasobów kwalifikowanej siły roboczej.
- Tworzenie warunków rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, w tym usług materialnych i wspierania rzemiosła, głównie w miejscowościach strefy podmiejskiej i w większych miejscowościach gminy (Białaszewo, Ciemnoszyje, Danówek, Koszarówka, Popowo, Ruda, Szymany, Wojewodzin i inne).
- Rozwój przetwórstwa rolno - spożywczego w oparciu o własną bazę płodów rolnych, w tym żywności ekologicznej.
- Wykorzystanie miejscowych zasobów surowców mineralnych w wyniku zagospodarowania złóż kruszywa naturalnego we wsiach: Danówek, Dybła, Elżbiecin, Grozimy, Łosewo, Mareckie, Popowo, Szymany, Toczyłowo, Wierzbowo, Wojewodzin oraz złóż gliny w Konopkach.
- Rozwój elektroenergetyki odnawialnej poprzez realizację zespołu elektrowni wiatrowych w wyznaczonych strefach lokalizacyjnych (wsie: Boczki Świdrowo, Cyprki, Elżbiecin, Flesze, Kacprowo, Konopki, Kurejwa, Łukowo, Popowo, Uścianki, Wierzbowo i Wojewodzin).
- Rozwijanie alternatywnych źródeł dochodów rolników poprzez wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.
- Prowadzenie działalności promocyjnej oraz polityki gospodarczej, w tym fiskalnej mającej na celu przyciągnięcie inwestorów na teren gminy Grajewo.

2.3 Turystyka

Teren gminy Grajewo posiada duże predyspozycje do rozwoju funkcji turystycznej w oparciu o pełne wykorzystanie:

- walorów Biebrzańskiego Parku Narodowego,
- walorów przyrodniczo - krajobrazowych Kotliny Biebrzańskiej i doliny rzeki Elk,
- walorów wypoczynkowych Jeziora Toczyłowskiego i kompleksów leśnych Nadleśnictwa Rajgród,
- walorów krajoznawczych gminy (zabytki architektury sakralnej i świeckiej),
- istniejącej i projektowanej bazy oraz infrastruktury turystycznej (szlaki turystyczne, ścieżki dydaktyczne, gospodarstwa agroturystyczne, sieć handlowa i gastronomiczna).

Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego gmina Grajewo znajduje się w granicach turystycznego Rejonu Biebrzańskiego, w którym preferowany jest rozwój turystyki specjalistycznej przyrodniczo - edukacyjnej na obszarze parku narodowego (turystyka piesza, rowerowa, konna) oraz wypoczynek pobytowy w oparciu o domy letniskowe i agroturystykę.

Kierunki rozwoju turystyki:

- Zwiększenie oferty turystycznej obszaru poprzez rozwój różnych form turystyki: kwalifikowanej, edukacyjno - ekologicznej, letniskowej, pensjonatowej, młodzieżowej, wodnej, rowerowej, konnej, agroturystyki itp. oraz stworzenie systemu informacji turystycznej .
- Rozwój bazy turystyczno - wypoczynkowej w Toczyłowie (plaża, kąpielisko, przystań, zabudowa letniskowa, zabudowa pensjonatowo - gastronomiczna), w Danówku (przystań kajakowa, kąpielisko i plaża), w Kurejwie i Mieruciach (kąpieliska), w Wierzbowie (kąpielisko i tereny rekreacyjne) i w Kurkach (zabudowa turystyczna) oraz w miejscowościach położonych w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego (agroturystyka, ośrodek edukacji przyrodniczej, szlaki turystyki pieszej, rowerowej, konnej i wodnej, pola namiotowe, miejsca odpoczynku przy szlakach, punkty widokowe, miejsca do przyrządzania i spożywania posiłków, toalety itp.) - m. in. Kapice, Przechody, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Sojczynek.
- Rozwój bazy gastronomiczno - handlowej i usługowej w różnych formach towarzyszącej turystyce i wypoczynkowi.
- Poprawa infrastruktury turystycznej poprzez uporządkowanie gospodarki wodno - ściekowej, modernizację dróg dojazdowych, oznakowanie szlaków turystycznych, ustawienie tablic informacyjnych.
- Turystyczne zagospodarowanie szlaków komunikacji drogowej poprzez budowę obiektów obsługi technicznej motoryzacji, usług motelowo - gastronomicznych, parkingów itp. (m.in. Popowo, Toczyłowo, Koszarówka, Danówek, Ruda, Ciemnoszyje, Przechody, Szymany).
- Tworzenie warunków do rozwoju agroturystyki na obszarze wiejskim poprzez wspieranie organizacyjno - finansowe, promocję gospodarstw agroturystycznych oraz podnoszenie jakości i zakresu usług turystycznych.

3. SYSTEM OSADNICZY

System osadniczy gminy Grajewo tworzy sieć 56 wsi zorganizowanych w 49 sołectwach powiązanych ze sobą drogami krajowymi, powiatowymi i gminnymi.

Rolę ośrodka gminnego dla mieszkańców gminy pełni miasto Grajewo stanowiące odrębną jednostkę administracyjną oraz siedzibę urzędu i władz gminnych.

Funkcje wspomagające ośrodek gminny kształtowane będą w Białaszewie i Rudzie, w których rozwinięte są usługi rangi subgminnej, między innymi w zakresie oświaty, handlu, gastronomii, kultury i sportu.

Funkcje usługowe na poziomie podstawowym utrzymane zostaną we wsiach: Ciemno- szyje, Popowo, Szymany, Wierzbowo i Wojewodzin.

Danówek pełnić będzie rolę jednostki osadniczej z funkcją znaczenia gminnego w zakresie szkolnictwa gimnazjalnego, a Wojewodzin z funkcją znaczenia ponadlokalnego w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego. Toczyłowo i Przechody predysponowane są do rozwoju funkcji turystyczno - wypoczynkowej.

Pozostałe jednostki wiejskie posiadają podstawową funkcję rolniczą z możliwością rozwoju funkcji pozarolniczych w zakresie usług elementarnych i agroturystyki w zależności od lokalnych potrzeb mieszkańców.

4. FUNKCJE TERENÓW

4.1 Tereny rolnicze

Otwarte tereny rolnicze obejmują duże i zwarte powierzchnie użytków rolnych (gruntów ornych, łąk i pastwisk) wykorzystywane do celów produkcyjnych, stanowiąc 61,3 % ogólnej powierzchni gminy.

Wraz z rozwojem społeczno - gospodarczym gminy następować będzie spadek areału użytków rolnych, głównie gruntów ornych i pastwisk przeznaczanych w planach miejscowych na cele nierolnicze.

Grunty rolne zgodnie z przepisami szczególnymi podlegają ochronie przed zmianą użytkowania. Na cele pozarolnicze należy w pierwszym rzędzie przeznaczać grunty o najniższej wartości użytkowej, mało przydatne i nieprzydatne dla rolnictwa.

4.2 Tereny leśne

Do terenów leśnych zalicza się zwarte kompleksy i rozproszone obszary leśne z drzewostanem oraz grunty leśne pozbawione czasowo drzewostanu. Obecnie tereny leśne zajmują 31,7 % powierzchni gminy.

Lasy i grunty leśne podlegają ochronie przed przeznaczaniem ich na cele nierolnicze i nieleśne zgodnie z przepisami odrębnymi. Zagospodarowanie przestrzenne gminy uwzględnia zachowanie i ochronę lasów w celu zwiększenia retencyjności wodnej, kształtowania warunków klimatycznych, ochrony przed erozją gleb, poprawy walorów krajobrazowych.

W celu optymalizacji użytkowania gruntów oraz zwiększenia lesistości zakłada się wzrost udziału terenów leśnych do ponad 1/3 powierzchni gminy. Do zalesienia należy przeznaczać grunty rolne o najniższej wartości bonitacyjnej oraz nieużytki. Należy podkreślić, że gmina Grajewo objęta jest Krajowym Programem Zwiększania Lesistości.

4.3 Tereny wód powierzchniowych

Tereny wód powierzchniowych dotyczą terenów wód płynących oraz zbiorników wód stojących, obejmując łącznie 0,6 % powierzchni gminy. Wody powierzchniowe wykorzystywane są głównie do nawodnienia gruntów rolnych i leśnych oraz w celach turystyczno - rekreacyjnych. Tereny wód powierzchniowych podlegają ochronie prawnej przed degradacją.

Program małej retencji wodnej obejmuje renowację i powiększenie powierzchni zalewów oraz pojemności istniejących zbiorników w Kurejwie, Popowie i Wierzbowie o mało znaczącą powierzchnię istniejących akwenów.

4.4 Tereny turystyczno - wypoczynkowe

Do kategorii terenów turystyczno - wypoczynkowych zalicza się jedynie nieurządzone tereny położone nad Jeziorem Toczyłowskim.

Zakłada się, że wraz ze wzrostem znaczenia funkcji turystycznej w strukturze funkcjonalnej gminy nastąpi przyrost tej kategorii terenów. Tereny turystyczno - wypoczynkowe wyznaczono między innymi w Toczyłowie (kąpielisko, plaża i przystań wodna, budownictwo letniskowe), w Danówku (kąpielisko z plażą, przystań kajakowa), Kurejwie i Mieruciach (kąpieliska), w Wierzbowie (kąpielisko i tereny rekreacyjne), w Popowie (gminne centrum sportu i rekreacji) oraz w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego w Przechodach (kąpielisko i plaża oraz ośrodek edukacji ekologicznej), Białogradach (pole namiotowe). W innych miejscowościach dopuszcza się realizację zabudowy turystyczno - wypoczynkowej, głównie agroturystyki i budownictwa letniskowego, w strefach zabudowy wsi.

4.5 Tereny zabudowy

Tereny zabudowy obejmują tereny zabudowane i zurbanizowane, w skład których wchodzi tereny zabudowy mieszkaniowo - usługowej (zagrodowej, zabudowy nierolniczej, usług nieuciążliwych), tereny produkcyjno - usługowe (aktywności gospodarczej), tereny zieleni urządzonej, tereny komunikacyjne i tereny infrastruktury technicznej. Tereny zabudowane i zurbanizowane stanowią 3,8 % powierzchni gminy.

Przewiduje się systematyczny przyrost tych terenów, głównie w strefie podmiejskiej Grajewa oraz w większych miejscowościach gminy.

Należy dążyć do kształtowania zwartej struktury przestrzennej terenów zabudowanych celem minimalizacji kosztów rozwoju całego układu osadniczego i przeciwdziałania rozpraszaniu osadnictwa oraz utrzymania ład przestrzennego w gminie.

4.5.1 Tereny mieszkaniowo - usługowe

Tereny mieszkaniowo - usługowe obejmują tereny istniejącej i planowanej zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej) oraz tereny usług nieuciążliwych.

Wraz z intensyfikacją i koncentracją produkcji rolniczej następują przekształcenia zabudowy zagrodowej w kierunku budowy dużych obiektów inwentarskich wymagających większych siedlisk rolniczych.

Zabudowę mieszkaniową nierolniczą tworzą budynki wielorodzinne (Wojewodzin, Wierzbowo) oraz budynki jednorodzinne i towarzyszące im zabudowania gospodarcze.

Przyrost pozarolniczych źródeł utrzymania ludności oraz rosnąca tendencja do osiedlania się ludności Grajewa w strefie podmiejskiej (Danówek, Koszarówka, Konopki Uścianki,) oraz w większych wsiach gminy (m.in. Białaszewo, Ruda, Popowo) przyczynią się do rozwoju budownictwa jednorodzinnego, a tym samym zapotrzebowania na tereny budowlane.

Tereny usług nieuciążliwych dotyczą terenów oświaty, handlu, gastronomii, kultury, sportu, usług rolniczych, ochrony przeciwpożarowej i innych. Wzrost znaczenia szeroko rozumianych usług następować będzie poprzez wykorzystanie istniejących zasobów oraz realizację nowych obiektów i urządzeń, zgodnie ze społecznym zapotrzebowaniem oraz zgodnie ze zgłoszonymi wnioskami do studium.

4.5.2 Tereny produkcyjno - usługowe

Tereny produkcyjno - usługowe zajmują niewielkie powierzchnie w kilkunastu miejscowościach gminy (Białaszewo, Ciemnoszyje, Koszarówka, Koty Rybno, Popowo, Ruda, Sojczyn Borowy, Szymany, Wierzbowo, Wojewodzin) i dotyczą takich obiektów jak: tartaki, zakłady napraw samochodowych, zakład gospodarki komunalnej, kopalnie kruszywa naturalnego, składy budowlane oraz nawozowe i inne.

Wraz z rozwojem gospodarczym gminy zakłada się rozwój funkcji i przyrost terenów produkcyjnych w miejscowościach położonych w strefie podmiejskiej oraz wzdłuż dróg krajowych.

Przewiduje się koncentrację terenów obiektów produkcyjnych, składów, magazynów oraz zabudowy usługowej na terenie wsi Elżbiecin, Kacprowo, Łękowo i Popowo.

W oparciu o wykorzystanie miejscowych zasobów surowców mineralnych nastąpi przyrost powierzchni terenów eksploatacji kruszywa naturalnego, głównie we wsiach z udokumentowanymi złożami kopalin m.in. w Popowie, Mareckich, Wierzbowie i Wojewodzinie.

Ze względu na uciążliwości związane z funkcjonowaniem obiektów produkcyjnych należy je lokalizować w izolacji od terenów zabudowy mieszkaniowej i usługowej.

4.5.3 Tereny zieleni urządzonej

Podstawową funkcją terenów zieleni urządzonej (parki podworskie i parki wiejskie w Kurejwie, Wojewodzinie, Dyble, zieleń cmentarna w Białaszewie, Lipińskich, Rudzie, Ciemnoszyjach, Kapicach, Przechodach i Sojczynku oraz zieleń przydomowa) jest kształtowanie warunków do wypoczynku i rekreacji oraz walorów krajobrazowych w obrębie istniejącej zabudowy wiejskiej.

Tereny parkowe i zabytkowych cmentarzy podlegają ochronie konserwatorskiej polegającej na zachowaniu istniejącego drzewostanu oraz założeń parkowych.

W studium wyznacza się tereny trwałych użytków zielonych o powierzchni około 9 ha w Danówku z przeznaczeniem pod lokalizację ogródków działkowych.

4.5.4 Tereny komunikacji

Tereny komunikacji (tereny kolejowe oraz drogi publiczne i inne tereny komunikacji) zajmują obecnie około 2,5 % powierzchni gminy. W związku z projektowaną budową obwodnic Grajewa oraz rozbudową istniejącego układu komunikacyjnego przewiduje się znaczny przyrost tej kategorii terenów, głównie kosztem terenów rolniczych, przy jednoczesnym ograniczeniu do niezbędnego minimum terenów leśnych w następujących wsiach: Boczki Świdrowo, Danówek, Elżbiecin, Kacprowo, Konopki,

Konopki - Kolonie, Koszarówka, Lękowo, Mierucie, Popowo, Ruda, Toczyłowo, Uścianki, Wojewodzin.

4.5.5 Tereny infrastruktury technicznej

W skład terenów infrastruktury technicznej wchodzi teren stacji wodociągowej (Białaszewo i Wojewodzin) i pompowni wody (Popowo, Sojczyn Borowy i Szymany), oczyszczalni ścieków (Wojewodzin), przesyłu energii elektrycznej (stacje transformatorowe), składowania odpadów komunalnych (Koszarówka).

Rozbudowa obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej wiązać się będzie z jednostkowymi potrzebami terenowymi pod nowe inwestycje w tym zakresie i wynikać z programów branżowych, między innymi w zakresie zaopatrzenia w gaz, odprowadzanie ścieków.

Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 – 2017, przyjął lokalizację we wsi Koszarówka północnego regionu gospodarki odpadami (RGO), obejmujący łącznie ponad 277 tys. mieszkańców.

5. STRUKTURA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

Uwzględniając zróżnicowanie uwarunkowań środowiska przyrodniczego i kulturowego, warunków i jakości życia mieszkańców, stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, powiązań funkcjonalnych oraz kierunków rozwoju społeczno - gospodarczego, w strukturze funkcjonalno - przestrzennej gminy Grajewo wyodrębnia się następujące strefy zagospodarowania:

- Strefa I rolnicza obejmująca tereny położone w północnej i zachodniej części gminy, w tym:
  - podstrefa IA obejmująca tereny położone w północno - zachodniej części gminy,
  - podstrefa IB obejmująca tereny położone w pasie środkowym gminy,
- Strefa II ekologiczna obejmująca tereny w granicach obszaru Natura 2000, w tym:
  - podstrefa IIA obejmująca tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego,
  - podstrefa IIB obejmująca tereny położone w pozostałej części obszaru Natura 2000, w tym otulinę Parku.

5.1 Strefa I rolnicza

Strefa I obejmuje obszary typowo rolnicze, który z uwagi na zróżnicowanie środowiska przyrodniczego oraz jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej rozdzielono na dwie podstrefy IA i IB.

5.1.1 Podstrefa IA

Podstrefę IA tworzą tereny położone w północno - zachodniej części gminy w obrębach wsi: Chojnówek, Cyprki, Flesze, Konopki, Konopki - Kolonie, Kurejewka, Kurejwa, Kurki, Mierucie i Uścianki oraz części wsi Popowo.

Podstawowym kryterium wydzielenia jednostki jest zwarty kompleks najlepszych w skali gminy gleb III - IV klasy bonitacyjnej z przewagą gruntów ornych, duże zróżnicowanie rzeźby terenu z występowaniem małych naturalnych zbiorników wodnych. Podstrefę charakteryzują stosunkowo niewielkie przekształcenia środowiska przyrodniczego.

W zasadniczej części obszar użytkowany jest rolniczo o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa intensywnego. Z uwagi na znaczne deniwelacje terenu pokrywa glebowa podlega stałym procesom erozji wodnej. Na obszarze występuje możliwość gospodarczego wykorzystania złóż surowców mineralnych.

Główną funkcją obszaru będzie intensywne rolnictwo o kierunku upraw zbóż i ziemniaków oraz hodowli bydła i chowu trzody chlewnej. Funkcje uzupełniające to usługi na rzecz ludności i rolnictwa, drobna wytwórczość oraz energetyka wiatrowa. W podstrefie brak jest ośrodka o wykształconej funkcji obsługi obszaru.

Część terenów obrębu wsi Konopki Kolonie, Konopki, Uścianki i Mierucie leży w strefie podmiejskiej Grajewa o ściślejszych powiązaniach funkcjonalnych z miastem.

Kierunki i zasady rozwoju obszaru IA:

- Rozwój produkcji rolnej o wysokiej intensywności produkcji o dominujących kierunkach produkcji - uprawa zbóż i ziemniaków, chów trzody chlewnej i bydła.
- Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej o wysokich wartościach użytkowych gleb III - IV klasy bonitacyjnej poprzez ograniczanie przeznaczania ich na cele nierolnicze.
- Zapobieganie degradacji pokrywy glebowej (erozja wodna) poprzez stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych.
- Ochrona wód powierzchniowych (Jezioro Mierucie, rowy melioracyjne) i wód gruntowych poprzez porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (eliminacja źródeł zagrożeń - szamba oraz budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej, realizacja szczelnych zbiorników i płyt na odchody zwierzęce).
- Ochrona obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków (zespół dworsko - parkowy w Kurejwie) oraz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.
- Ograniczanie emisji niskich poprzez zmianę indywidualnych systemów ogrzewania i systematyczne przechodzenie na scentralizowane źródła ciepła oraz czyste nośniki energii w postaci gazu, oleju opałowego, energii elektrycznej itp.
- Zorganizowanie selektywnej zbiórki i wywozu odpadów na komunalne wysypisko odpadów stałych w Koszarówce – **RGO północ**.
- Wykorzystanie udokumentowanych złóż kruszywa naturalnego na potrzeby gospodarcze (złóżko Popowo).
- Rozwój elektroenergetyki odnawialnej poprzez realizację zespołu elektrowni wiatrowych w wyznaczonych strefach lokalizacyjnych w obrębach wsi: Cyprki, Flesze, Kurejwa, Popowo, Uścianki).
- Rozwój funkcji turystyczno - wypoczynkowych poprzez wykorzystanie walorów Jeziora Mierucie, stawu wodnego w Kurejwie oraz zabudowy turystycznej w Kurkach.

5.1.2 Podstrefa IB

W podstrefie IB znalazły się tereny położone w środkowym pasie gminy obejmujące areale wsi: (Boczki - Świdrowo, Brzozowo, Danówek, Dybła, Elżbiecin, Gackie, Godlewo, Grozimy, Koszarówka, Koty Rybno, Lipińskie, Łamane Grądy, Łękowo, Mareckie, Modzele, Siennickie, Sikora, Szymany,

Toczyłowo, Wierzbowo, Wojewodzin i Zaborowo oraz część wsi: Białaszewo, Kacprowo, Łojki, Okół, Pieniążki, Popowo i Ruda).

Jest to strefa o zróżnicowanych wartościach środowiska przyrodniczego. W przeważającej części występują agrocenozy z dużym udziałem gruntów ornych i wzrastającym ku wschodowi oraz na północ odsetkiem użytków zielonych, które w znacznym stopniu zostały zmeliorowane (dolina rzeki Ełk, Bindugi i Klimasówki). Obszar zasobny jest w złoża kruszywa naturalnego oraz zasoby wodne - Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 217 „Dolina rzeki Biebrza”. Na północy występuje Jezioro Toczyłowskie oraz rzeka Ełk charakteryzujące się walorami turystyczno - wypoczynkowymi. W strefie zlokalizowane jest komunalne wysypisko odpadów stałych w Koszarówce.

Główną funkcją obszaru będzie rolnictwo o kierunku upraw zbóż i ziemniaków oraz hodowli bydła i chowu trzody chlewnej. Funkcjami uzupełniającymi pozostaną usługi dla ludności oraz usługi produkcyjne i drobna wytwórczość zlokalizowane w Białaszewie, Ciemnoszyjach, Koszarówce, Popowie, Rudzie i Wierzbowie. Funkcje w zakresie szkolnictwa gimnazjalnego pełnić będzie Danówek, a na poziomie ponadgimnazjalnym Wojewodzin. Ponadto w kilku wsiach planuje się lokalizację farm elektrowni wiatrowych.

W Toczyłowie, Danówku i Wierzbowie rozwijane będą funkcje turystyczno - wypoczynkowe, a w Popowie rekreacyjno - sportowe i turystyczne..

Wsie Koszarówka i Danówek położone są w strefie oddziaływania miasta Grajewa, co uwidacznia się poprzez intensywny rozwój budownictwa jednorodzinnego i usługowego.

Kierunki i zasady rozwoju obszaru IB:

- Rozwój produkcji rolnej o dominujących kierunkach produkcji uprawy zbóż i ziemniaków, chowu trzody chlewnej i bydła.
- Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez ograniczanie przeznaczania na cele nierolnicze gleb III-IV klasy bonitacyjnej.
- Zagospodarowanie obiektów byłych szkół, SKR, GS oraz innych nie zagospodarowanych obiektów do celów zgodnych z obecnym zapotrzebowaniem społecznym.
- Wykorzystanie udokumentowanych złóż surowców mineralnych na potrzeby gospodarcze (Łosewo, Mareckie, Toczyłowo, Wierzbowo, Wojewodzin).
- Rozwój energetyki odnawialnej w oparciu o realizację farm elektrowni wiatrowych na terenach wsi: Boczek - Świdrowo, Cyprki, Elżbiecin, Flesze, Kacprowo, Konopki, Kurejwa, Kurejewka, Łukowo, Popowo, Uścianki, Wojewodzin, Wierzbowo.
- Rekultywacja terenów zdegradowanych poprzez przywracanie im wartości użytkowych lub zalesienia, głównie w środkowej i południowej części obszaru (Łosewo, Danówek).
- Ochrona wód Ełku, Bindugi i Klimasówki oraz innych cieków poprzez porządkowanie gospodarki wodno - ściekowej, w tym likwidację zrzutów nieoczyszczonych ścieków.
- Poprawa stanu sanitarnego wód Jeziora Toczyłowskiego poprzez ograniczenie spływu powierzchniowego z pól i łąk oraz z terenów zabudowy położonej nad brzegami jeziora.
- Ochrona ujęć wód podziemnych w Białaszewie i Wojewodzinie poprzez przestrzeganie

przepisów dotyczących zasad zagospodarowania oraz eliminację źródeł zagrożeń w strefach ochronnych.

- Ochrona Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 217 „Dolina rzeki Biebrza” przed zanieczyszczeniami poprzez porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami z uwagi na brak dostatecznie wykształconej warstwy izolacyjnej.
- Ograniczenie hałasu drogowego wzdłuż uciążliwych dróg krajowych nr 61 i 65 poprzez wprowadzanie pasów zieleni izolacyjnej lub innych rozwiązań technicznych.
- Prowadzenie działań mających na celu zwiększenie stopnia lesistości poprzez zagospodarowanie nieużytków, słabych gleb i gruntów marginalnych, głównie w południowej części podstrefy.
- Modernizacja i rozbudowa komunalnego wysypiska odpadów stałych w Koszarówce (RGO północ) oraz zorganizowanie selektywnej zbiórki i wywozu odpadów na wysypisko.
- Zachowanie najcenniejszych wartości przyrodniczych w wyniku objęcia ochroną krajobrazową doliny rzeki Elk oraz utworzenie na terenie miasta rezerwatu przyrody "Jezioro Grajwy", we współpracy z władzami Grajewa.
- Zagospodarowanie zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Wojewodzinie i przywrócenie należnej mu rangi kulturowej zgodnie z jego charakterem.
- Ochrona obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków (cmentarze w Białaszewie, Lipińskich, Rudzie) i obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków oraz jedyne w gminie pomnika przyrody (Wierzbowo - Wojewodzin).
- Rozwój turystyczno - wypoczynkowej funkcji obszaru poprzez wykorzystanie walorów Jeziora Toczyłowskiego i rzeki Elk oraz kompleksów leśnych (Toczyłowo, Danówek, Wierzbowo).
- Zagospodarowanie szlaków turystyki samochodowej odbywającej się wzdłuż dróg krajowych (Popowo, Toczyłowo, Koszarówka, Ruda, Ciemnoszyje).

5.2 Strefa II ekologiczna

Strefa II obejmuje tereny we wschodniej części gminy i została wydzielona ze względu na położenie w granicach obszarów Natura 2000 o podwyższonych standardach ochrony środowiska przyrodniczego.

Granica jednostki pokrywa się z istniejącym obszarem specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB200006 Ostoja Biebrzańska i przebiega drogą powiatową nr 1809B począwszy od drogi wojewódzkiej nr 668 przez Białaszewo i drogą powiatową nr 1810B przez Pieniążki, następnie drogą gminną nr 3323B na odcinku Podlasek - Łojki, dalej drogą powiatową nr 1810B poprzez Okół i Kacprowo, drogami gminnymi nr 3311B i nr 3319B przez Rudę do rzeki Elk. Powierzchnia strefy wynosi 14 847,4 ha, czyli 48,2 % ogólnej powierzchni gminy.

W strefie wyróżnia się dwie mniejsze jednostki: podstrefę IIA - tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego i podstrefę IIB - pozostała część obszarów Natura 2000 obejmująca między innymi otulinę Parku oraz projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 200008 Dolina Biebrzy.

5.2.1 Podstrefa IIA

W podstrefie IIA znajdują się fragmenty Biebrzańskiego Parku Narodowego, które w gminie Grajewo zajmują łącznie 924 ha (3,0 % powierzchni gminy).

Podstrefa obejmuje niewielką część gruntów obrębu wsi Kapice i Ciemnoszyje w części wschodniej gminy oraz obrębu wsi Sojczynek w części południowej.

W skład obszaru wchodzi ekosystemy wodne, bagienne, leśne i łąkowe o dużym potencjale biologicznym, dużym stopniu naturalności oraz wysokiej wrażliwości na działania antropogenne.

Głównymi funkcjami w podstrefie będą: funkcja naukowo- dydaktyczna, ekologiczna oraz turystyka kwalifikowana. W granicach podstrefy brak jest terenów zabudowanych.

W podstrefie IA nie występują tereny i obiekty objęte prawną formą ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w myśl przepisów odrębnych.

Na obszarze Parku wprowadza się zakaz wznoszenia nowych obiektów budowlanych. W przypadku konieczności budowy linii elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych poprzez tereny podstrefy IA należy je projektować jako kablowe.

Ze względu na funkcje ochronne obszaru przewiduje się sukcesywne pozyskiwanie gruntów na rzecz Skarbu Państwa.

W celu zahamowania sukcesji roślinności krzaczastej i zadrzewień zakłada się kośne użytkowanie użytków zielonych.

5.2.2 Podstrefa IIB

Podstrefę IIB tworzą tereny położone w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego i [projektowanego](#) specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 200008 Dolina Biebrzy (wsie: Białogrądy, Ciemnoszyje, Kapice, Przechody, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Sojczynek i Wólka Brzozowa oraz części wsi: Białaszewo, Kacprowo, Okół, Łojki, Pieniążki i Ruda) o łącznym areale 13 923 ha (45,2 % powierzchni gminy).

Pod względem użytkowania i zagospodarowania jest to obszar różnorodny o dużym potencjale biologicznym. W podstrefie występują ekosystemy wodne, bagienne i leśne oraz tereny rolnicze o charakterze naturalnym, seminaturalnym i antropogenicznym, ekstensywnie użytkowane oraz tereny zabudowane.

W zachodniej części podstrefy występuje rozległy i zwarty kompleks leśny Nadleśnictwa Rajgród ze znaczącym udziałem lasów wodochronnych (Białaszewo, Kacprowo, Ruda, Sojczynek). W części wschodniej zaznacza się duży udział trwałych użytków zielonych. Podstrefę IIB tworzą tereny położone w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego i specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 200008 Dolina Biebrzy (wsie: Białogrądy, Ciemnoszyje, Kapice, Przechody, Sojczyn Borowy, Sojczyn Grądowy, Sojczynek i Wólka Brzozowa oraz części wsi: Białaszewo, Kacprowo, Okół, Łojki, Pieniążki i Ruda) o łącznym areale 13 923 ha (45,2 % powierzchni gminy).

Pod względem użytkowania i zagospodarowania jest to obszar różnorodny o dużym potencjale biologicznym. W podstrefie występują ekosystemy wodne, bagienne i leśne oraz tereny rolnicze o charakterze naturalnym, seminaturalnym i antropogenicznym, ekstensywnie użytkowane oraz tereny zabudowane.

W zachodniej części podstrefy występuje rozległy i zwarty kompleks leśny Nadleśnictwa Rajgród ze znaczącym udziałem lasów wodochronnych (Białaszewo, Kacprowo, Ruda, Sojczynek). W części wschodniej zaznacza się duży udział trwałych użytków zielonych.

Głównymi funkcjami w podstrefie będzie rolnictwo tradycyjne i ekologiczne, leśnictwo, agroturystyka oraz turystyka kwalifikowana. Funkcje usługowe zlokalizowane będą przede wszystkim w Białaszewie, Ciemnoszyjach, **Kacprowie** i Przechodach.

Kierunki i zasady rozwoju obszaru IIB:

- Rozwój rolnictwa tradycyjnego w zakresie hodowli bydła mlecznego oraz rozwój rolnictwa ekologicznego.
- Ograniczanie stosowania nawozów mineralnych i wysokotoksycznych środków ochrony roślin.
- Organizacja skupu, konfekcjonowania i sprzedaży produktów rolnych z terenów objętych ochroną przyrody.
- Rozwój nieuciążliwych dla środowiska obiektów **usług ponadgminnych (Kacprowo)**, drobnej wytwórczości i usług produkcyjnych.
- Rozwój gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych opartych o naturalne metody upraw i wypoczynek w kontakcie z przyrodą.
- Rozwój funkcji turystycznej w oparciu o walory środowiska przyrodniczego (kompleksy leśne, ciekі wodne, formy ochrony przyrody), walory krajoznawcze (Białaszewo - zespół kościelny, cmentarz, Ciemnoszyje - schrony bojowe) oraz bazę turystyczną - szlaki turystyczne.
- Zagospodarowanie obiektów byłych szkół, zlewni mleka oraz innych nie wykorzystanych obiektów zgodnie z obecnym zapotrzebowaniem społecznym (Przechody).
- Przestrzeganie podwyższonych standardów i zasad gospodarowania w zakresie ochrony środowiska oraz stosowanie nadrzędności kryteriów ekologicznych w stosunku do innych funkcji obszaru.
- Ochrona Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 217 „Pradolina rzeki Biebrza” przed zanieczyszczeniami poprzez porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami z uwagi na brak dostatecznie wykształconej warstwy izolacyjnej w Kotlinie Biebrzańskiej.
- Poprawa stanu sanitarnego wód Elku i innych cieków wodnych poprzez porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (budowa systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków) oraz likwidacja zrzutów nieoczyszczonych ścieków do wód i gruntu.
- Rozwiązywanie problemu przechowywania i zagospodarowania odchodów zwierzęcych poprzez realizację szczelnych zbiorników na gnojówkę, gnojowicę i płyt gnojowych.
- Wzbogacanie i poprawianie funkcjonowania korytarzy ekologicznych cieków wodnych Elku, Kanału Rudzkiego, Kapickiego i Łęg poprzez zabudowę biologiczną w postaci roślinności drzewiastej i krzewiastej.
- Ograniczenie zalesienia części terenów stanowiących ostoje zwierząt oraz tereny polowań rzadkich ptaków drapieżnych celem zapobieżenia zmniejszenia wartości przyrodniczej, a także gruntów organicznych położonych w otulinie parku.
- Zakaz zakładania plantacji wierzby energetycznej, które ograniczają możliwość występowania rodzimych gatunków roślin w otulinie parku.

- Wprowadzenie strefy zwiększonego ryzyka kolizji ze zwierzętami wzdłuż drogi krajowej nr 65 i linii kolejowej Białystok - Ełk poprzez realizację zabezpieczeń ostrzegających i chroniących przed zderzeniami ze zwierzętami (przejścia podziemne i nadziemne, oznakowania ostrzegające).
- Ochrona terenów i obiektów objętych prawną formą ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w myśl przepisów odrębnych.
- Zwiększanie udziału lasów ochronnych w powierzchni leśnej obszaru.

II. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY

1. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU OBSZARÓW ZABUDOWANYCH I PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

Rozwój obszarów zabudowanych oraz przeznaczonych pod zabudowę wynikać będzie ze stanu zagospodarowania i wykształconych funkcji jednostek osadniczych, uwarunkowań środowiska oraz zakładanych kierunków rozwoju gminy. Rozwój ukierunkowany będzie na podnoszenie ładu przestrzennego w kształtowaniu zagospodarowania gminy przy zachowaniu walorów przyrodniczych i kulturowych środowiska, przy zapewnieniu walorów krajobrazowych zagospodarowania oraz efektywności wykorzystania zasobów.

1.1 Kierunki rozwoju funkcjonalno - przestrzennego obszarów zabudowy

- Rozwój funkcji rolniczej poprzez:
  - modernizację i rozbudowę istniejących siedlisk rolniczych,
  - realizację obiektów dla potrzeb wysokotowarowej produkcji rolnej - głównie w strefie rolniczej,
  - modernizację istniejących oraz realizację nowych obiektów obsługi rolnictwa.
- Rozwój funkcji mieszkaniowej poprzez:
  - modernizację i podnoszenie standardu istniejącej zabudowy mieszkaniowej,
  - realizację nowych zespołów zabudowy mieszkaniowej w formie jednorodzinnej
  - koncentracja w strefie podmiejskiej oraz większych miejscowościach gminy,
  - przekształcenia zabudowy zagrodowej w zabudowę mieszkaniową,
- Rozwój działalności usługowo - produkcyjnej poprzez:
  - modernizację i rozbudowę istniejących obiektów i urządzeń,
  - zagospodarowanie na funkcje usługowo-produkcyjne nieużytkowanych obiektów,
  - realizację nowych obiektów usługowych i zakładów produkcyjnych.
- Rozwój turystyki i wypoczynku poprzez:
  - tworzenie bazy turystyki i wypoczynku pobytowego w oparciu o walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy,

- rozbudowę zaplecza obsługi ruchu turystycznego z usługami handlu, gastronomii, hotelarskimi oraz obsługi podróży samochodowych,
- realizację bazy turystycznej dla obsługi szlaków turystyki wodnej (stanice, pola namiotowe),
- tworzenie gospodarstw agroturystycznych głównie na bazie istniejących siedlisk,
- rozbudowę zaplecza sportowo-rekreacyjnego oraz zwiększanie powierzchni terenów zieleni urządzonej.

1.2 Kierunki polityki przestrzennej w zakresie terenów zabudowy

- Lokalizowanie zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej i usługowej w wyznaczonych strefach zabudowy wsi.
- Dopuszczenie realizacji nieuciążliwych zakładów produkcyjno - usługowych w strefach zabudowy wsi.
- Zakaz realizacji nowych obiektów inwentarskich powyżej 210 DJP i realizacji przedsięwzięć mogących **zawsze** znacząco oddziaływać na środowisko, dla których obowiązuje opracowanie raportu w strefach zabudowy wsi, z wyłączeniem rozbudowy istniejącego gospodarstwa,
- Przestrzeganie zasady nierozpraszania zabudowy przez ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy poza wyznaczonymi strefami.
- Przestrzeganie zakazu przeznaczania na cele budowlane powierzchni leśnych, stref krawędziowych dolin rzecznych, terenów zalewowych oraz terenów o niekorzystnych dla zabudowy warunkach fizjograficznych (dna dolin i inne obniżenia terenu).
- Dostosowanie nowej zabudowy do tradycji regionalnej w zakresie gabarytów i form zabudowy:
  - wysokość zabudowy do dwóch kondygnacji,
  - dachy wysokie z zaleceniem stosowania pokryć ceramicznych lub z materiałów dachówkopodobnych,
- Dostosowanie i zharmonizowanie zabudowy oraz sposobu zagospodarowania przestrzeni z otaczającym krajobrazem i otaczającą zabudową.
- Eliminowanie funkcji kolizyjnych ze stref zabudowy wsi.
- Realizacja nowej zabudowy i zagospodarowania z uwzględnieniem następujących wskaźników:
  - w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej: wielkość działki - min. 800 m², szerokość - min. 20 m, powierzchnia zabudowy - do 30 %, powierzchnia biologicznie czynna - min. 40 %,
  - w zabudowie zagrodowej: wielkość działki - min. 1500 m², szerokość - min. 25 m, powierzchnia zabudowy - do 40 %, powierzchnia biologicznie czynna - min. 30 %,
  - w zabudowie letniskowej: wielkość działki - min. 1000 m², szerokość - min. 18 m, powierzchnia zabudowy - do 20 %, powierzchnia biologicznie czynna - min. 60 %.
- Realizacja zabudowy na nowych terenach z zachowaniem odległości:
  - od jezior - minimum 50 m,

- od rzeki Elk i Kanału Rudzkiego - minimum 25 m.

1.3 Główne kierunki i zasady rozwoju zabudowy w jednostkach strukturalnych

1.3.1 Strefa I (rolnicza)

Zakłada się umiarkowany rozwój osadnictwa ukierunkowany na polepszanie standardu życia mieszkańców w wyniku poprawy warunków mieszkaniowych, wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną, tworzenie warunków rozwoju rolnictwa oraz rozwój funkcji pozarolniczych.

Kierunki i zasady zagospodarowania terenów zabudowy:

- Rozwój zabudowy rolniczej, mieszkaniowej i usługowej głównie na zasadzie modernizacji, przebudowy i uzupełnień w ramach istniejącej struktury,
- Poprawa warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych poprzez:
  - modernizację i rozbudowę istniejących siedlisk rolniczych - powiększanie istniejących siedlisk o sąsiednie niezabudowane działki budowlane w strefach zabudowy wsi,
  - realizację obiektów dla potrzeb wysokotowarowej produkcji rolnej (fermy hodowlane powyżej 210 DJP) poza strefami zabudowy.
- Rozwój zabudowy mieszkaniowej poprzez realizację nowych zespołów zabudowy mieszkaniowej w formie jednorodzinnej - w strefie podmiejskiej (Koszarówka, Danówek) oraz większych miejscowościach (Białaszewo, Popowo, Ruda, Szymany, Toczyłowo),
- Rozwój funkcji produkcyjno-usługowych poprzez:
  - realizację obiektów obsługi rolnictwa - obiekty uciążliwe oraz o charakterze zagospodarowania dysharmonizującym z zabudową powinny być lokalizowane poza obszarami zwartej zabudowy,
  - modernizację i realizację obiektów usługowych z zakresu obsługi ludności w dostosowaniu do potrzeb - lokalizowanych w strefach zabudowy,
  - realizację zakładów drobnej wytwórczości i usług ukierunkowanych na wykorzystanie miejscowych surowców - lokalizacja zakładów uciążliwych poza strefami zabudowy wsi,
  - realizacja obiektów i urządzeń obsługi komunikacji, w tym stacje paliw,
  - rozwój przemysłu wydobywczego w oparciu o wykorzystanie miejscowych zasobów surowców mineralnych we wsiach Popowo, Elżbiecin, Mareckie, Toczyłowo, Łosewo.
- Rozwój funkcji turystyczno - wypoczynkowej oraz sportu i rekreacji:
  - rozbudowa bazy wypoczynku pobytowego: gospodarstwa agroturystyczne w ramach istniejącej zabudowy rolniczej, zabudowa letniskowa realizowana na wyznaczonych terenach w Toczyłowie, zabudowa pensjonatowa,
  - adaptacja na cele turystyczne zagród nieprzydatnych do produkcji rolnej i innych nieużytkowanych obiektów,
  - urządzenie terenów rekreacji w oparciu o rzekę Elk (Danówek), Jezioro Toczyłowskie

(Toczyłowo) i zbiorniki wodne we wsiach: Kurejwa, Mierucie, Wierzbowo, Boczek Świdrowo,

- rozbudowę zaplecza obsługi ruchu turystycznego poprzez realizację usług z zakresu gastronomii i hotelarstwa (Ciemnoszyje, Koszarówka, Popowo, Ruda, Toczyłowo, Szymany).

1.3.2 Strefa II (ekologiczna)

Strefa ekologiczna obejmuje tereny położone w granicach obszarów Natura 2000 o podwyższonych standardach ochrony środowiska. W zagospodarowaniu obowiązuje stosowanie nadrzędności kryteriów ekologicznych w stosunku do funkcji obszaru.

Kierunki i zasady zagospodarowania obszaru określają akty prawne powołujące Biebrzański Park Narodowy, projekt Planu Ochrony Parku, ustawa o ochronie przyrody. Ustalenia zawarte w tych dokumentach są nadrzędne w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Kierunki i zasady zagospodarowania

- Rozwój zabudowy mieszkaniowej, usługowej i rolniczej na zasadzie modernizacji, przebudowy i uzupełnień w ramach istniejącej struktury.
- Realizacja nowej zabudowy w wyznaczonych strefach zabudowy (na terenach stanowiących uzupełnienie lub kontynuację zabudowy istniejących jednostek osadniczych)
- Dopuszcza się możliwość prowadzenia działalności gospodarczej o charakterze nieuciążliwym dla środowiska przyrodniczego.
- Dopuszcza się lokalizację nieuciążliwych zakładów rzemieślniczych i drobnej produkcji w strefach zabudowy wsi - zakłady muszą spełniać wymogi ochrony środowiska, swoją skalą i charakterem nawiązywać do istniejącej zabudowy,
- Stopniowa zmiana charakteru zabudowy polegająca na uzupełnianiu funkcji rolniczej o funkcje usługowo - turystyczne.
- Rozwój bazy turystycznej dla potrzeb obsługi szlaków wodnych Elku i Kanału Rudzkiego poprzez urządzenie pól namiotowych, stanic wodnych itp.,
- Rozwój bazy wypoczynku pobytowego:
  - realizacja zabudowy rekreacyjnej w strefach zabudowy wsi oraz adaptację zagród nieprzystatnych do produkcji rolnej,
  - wykorzystanie nieużytkowanych obiektów na cele turystyczne,
- Rozwój agroturystyki głównie na bazie istniejących gospodarstw rolnych,
- Rozwój zaplecza obsługi ruchu turystycznego poprzez realizację usług z zakresu handlu, gastronomii i hotelarstwa oraz obiektów obsługi podróży samochodowych, w tym realizacja Miejsca Obsługi Podróżnych w Ciemnoszyjach,
- Zagospodarowanie szlaku turystycznego „Szlakiem budowli obronnych”.

2. OBSZARY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY

Obszarami wyłączonymi spod zabudowy w granicach gminy Grajewo są:

- tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego, z wyłączeniem zabudowy i urządzeń realizowanych na potrzeby związane z funkcjonowaniem i konserwacją parku,
- obszary występowania złóż surowców mineralnych, z wyłączeniem obiektów związanych z eksploatacją złóż,
- tereny o niekorzystnych dla zabudowy warunkach fizjograficznych (dna dolin rzecznych, skarpy, tereny bagienne, podmokłości),
- obszary stanowiące system powiązań przyrodniczych (dolinki, zagłębienia bezodpływowe, cenne zespoły roślin) pozostające w użytkowaniu rolniczym,
- strefy ochrony sanitarnej cmentarzy grzebalnych w promieniu 50 m w przypadku terenów zwodociągowanych i 150 m dla terenów niezwodociągowanych,
- strefy techniczne sieci i urządzeń infrastruktury technicznej, w tym napowietrznych linii elektroenergetycznych,
- strefy dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych, z wyłączeniem zabudowy gospodarczej związanej z funkcjonowaniem gospodarstw rolnych,
- rezerwy terenowe pod budowę ponadlokalnej infrastruktury (gazociąg, linia 400 kV) oraz przebudowę dróg krajowych, w tym budowę obwodnic Grajewa,
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w dolinach rzeki Biebrzy i Elku,
- obszary narażone na osuwanie się mas ziemnych (skarpy i ściany wyrobisk kopalni kruszywa, podcięcia rzeczne itp.),
- obszary ograniczonego użytkowania zgodnie z przepisami ustawy Prawo ochrony środowiska, w tym od wysypiska odpadów i oczyszczalni ścieków,
- tereny rolne i leśne zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Grunt rolne położone w strefach technicznych urządzeń infrastruktury technicznej pozostają w dotychczasowym użytkowaniu rolniczym z zakazem lokalizacji zabudowy.

Grunt położone na obszarach ograniczonego użytkowania pozostają w użytkowaniu rolniczym lub leśnym, zgodnie z zasadami zagospodarowania określonymi w przepisach odrębnych.

III. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW

1.1 System przyrodniczy gminy

System przyrodniczy na terenie gminy tworzą obszary biologicznie czynne, na który składają się następujące elementy środowiska i formy ochrony przyrody:

- obszary ochrony przyrody: Biebrzański Park Narodowy z otuliną, obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 200006 Ostoja Biebrzańska, [projektowany](#) specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 200008 Dolina Biebrzy, projektowany rezerwat przyrody „Jezioro Brajmura”, projektowany obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Elk”, pomnik przyrody,
- doliny rzeczne, dolinki i zagłębienia bezodpływowe stanowiące system korytarzy ekologicznych będących miejscem spływu wód i mas powietrza oraz migracji roślin i zwierząt – [w tym głównego korytarza ekologicznego \(GKPN-1A\) Puszcza Piska – Dolina Biebrzy Północny](#),
- kompleksy leśne oraz zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne i przydrożne, ciągi zieleni nadrzecznej (łęgowej),
- tereny otwarte użytków rolnych (łąki, pastwiska, pola uprawne),
- zieleń ogrodów przydomowych, sadów, zieleń cmentarna.

Kierunki ochrony systemu powiązań przyrodniczych

- Zachowanie wysokich wartości środowiska przyrodniczego głównych elementów ekologicznego systemu obszarów chronionych w gminie oraz przestrzeganie podwyższonych standardów i zasad gospodarowania zgodnie z planami ochrony.
- Kształtowanie ekologicznej funkcji gminy poprzez zachowanie ciągłego przestrzennie systemu powiązań przyrodniczych połączonego z systemem regionalnym i krajowym, w którym zagospodarowanie przestrzenne podporządkowane będzie podstawowej funkcji ekologicznej.
- Zachowanie walorów środowiska przyrodniczego i obejmowanie ochroną przyrody innych małych form, jak np. małe cieki i zbiorniki wodne, podmokłości, torfowiska, lokalne formy rzeźby terenu, dolinki, skarpy, cenne zespoły roślinne, ostoje zwierząt.
- Zapobieganie fragmentaryzacji i zmniejszaniu powierzchni cennych dla funkcjonowania systemu przyrodniczego poprzez ograniczanie zabudowy w dolinach, na obszarach leśnych i otwartych terenach rolnych.
- Poprawa funkcjonowania systemu przyrodniczego poprzez wykonanie przepustów w ciągach dróg oraz usuwanie innych przeszkód terenowych umożliwiających swobodną migrację gatunków flory i fauny.

1.2 Kierunki i zasady ochrony środowiska przyrodniczego

1.2.1 Ochrona wód powierzchniowych

- Rewitalizacja doliny Elku, w tym poprawa stanu sanitarnego wód do zakładanych klas czystości poprzez porządkowanie gospodarki wodno - ściekowej (budowa lokalnych systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków, w tym oczyszczalni przydomowych i zagrodowych).
- Ograniczanie stosowania wysokotoksycznych środków nawożenia i ochrony roślin w strefach brzegowych cieków i zbiorników wodnych.
- Ograniczenie infiltracji i spływów powierzchniowych zanieczyszczonych wód opadowych poprzez właściwe składowanie odpadów stałych, przechowywanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin oraz odchodów zwierzęcych.

- Zakaz lokalizacji ferm ściółowych w strefach zalewowych oraz rolniczego wykorzystania odchodów zwierzęcych w części zalewowej i krawędziowej dolin rzecznych.
- Poprawa stosunków wodnych i zapobieganie nadmiernym stratom wody poprzez realizację programu małej retencji oraz renowację urządzeń melioracyjnych i zwiększenie retencyjności gleb w wyniku wyłączenia z gospodarczego wykorzystania terenów bagiennych, podmokłych i źródłiskowych.
- Prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi opartej na zasadach zlewnio- wego gospodarowania wodą oraz na systemowych metodach zarządzania.

1.2.2 Ochrona wód podziemnych

- Ochrona wód gruntowych poprzez eliminację źródeł ich zagrożeń (szamba) oraz rozwój sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej.
- Poprzedzanie zadań melioracyjnych ekspertyzami ekologicznymi wskazującymi optymalne rozwiązania zabezpieczające ekosystemy leśne, torfowiskowe, miejsca lęgowe, tarliska, stanowiska rzadkich roślin i zwierząt, ostoje zwierząt łownych itp. przed nieodwracalną degradacją stosunków wodnych.
- Ochrona ujęć wód podziemnych na cele publiczne poprzez ustanawianie stref ochronnych oraz przestrzeganie przepisów dotyczących zasad zagospodarowania w strefach, w tym likwidację źródeł zanieczyszczeń powierzchniowych.
- Obowiązek przechowywania nawozów sztucznych i obornika na nieprzepuszczalnych płytach ze ścianami bocznymi oraz gnojowicy i gnojówki w szczelnych zbiornikach, celem zabezpieczenia wycieków agresywnych zanieczyszczeń do gruntu i przedostawania się do wód gruntowych i podziemnych.
- Optymalizacja zużycia wody dla różnych dziedzin gospodarki poprzez zbilansowanie zapotrzebowania wody i racjonalnego jej używania.
- Ochrona Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 217 „Pradolina rzeki Biebrza” przed zanieczyszczeniem poprzez eliminację źródeł zanieczyszczeń oraz właściwą politykę lokalizacyjną nie dopuszczającą do powstawania nowych źródeł.

1.2.3 Ochrona powierzchni ziemi

- Przeciwdziałanie procesom degradacji i dewastacji pokrywy glebowej w wyniku niekontrolowanej eksploatacji kopalin pospolitych, zwłaszcza w strefach stokowych wzniesień oraz dnach dolin rzecznych.
- Rekultywacja terenów zdegradowanych oraz zapobieganie dalszym procesom degradacji poprzez likwidację nielegalnych punktów eksploatacji oraz wysypisk śmieci.

1.2.4 Ochrona zasobów geologicznych

- Racjonalne wykorzystanie bazy surowcowej oraz prowadzenie eksploatacji kopalin pospolitych zgodnie z wymogami ustawowymi, przy objęciu szczególną ochroną obszarów o wysokich wartościach przyrodniczych.
- Kontynuacja badań geologicznych mających na celu udokumentowanie złóż surowców

mineralnych.

- Ochrona udokumentowanych złóż kopalin pospolitych przed zabudową i innymi formami trwałego zainwestowania.
- Zakaz pozyskiwania kruszywa naturalnego ze skarp i torfu z dna dolin rzecznych oraz na obszarach prawnej ochrony przyrody.
- Rekultywacja starych wyrobisk poeksploatacyjnych i przywrócenie im wartości użytkowych.

1.2.5 Ochrona gleb

- Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez ograniczanie przeznaczania na cele nierolnicze gleb III - IV klasy bonitacyjnej, głównie w północno-zachodniej części gminy Grajewo.
- Zapobieganie procesom degradacji pokrywy glebowej w zachodniej części (erozja wodna) oraz środkowej i południowej poprzez stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych oraz zalesienia w obrębie partii stokowych wysoczyzny.
- Zapobieganie zanieczyszczaniu gleb w strefach oddziaływania dróg krajowych spowodowanym emisjami spalin samochodowych (metale ciężkie) poprzez wprowadzanie pasów zieleni przydrożnej.
- Poprawa warunków agroekologicznych poprzez utrzymanie istniejących oraz wprowadzanie nowych zadrzewień i zakrzewień śródpolnych na terenach rolnych.
- Przywracanie i poprawianie wartości użytkowych gleb na terenach przesuszonych, zwłaszcza w obrębie trwałych użytków zielonych w dolinach cieków wodnych.

1.2.6 Ochrona powietrza atmosferycznego

- Obniżanie emisji gazowych i pyłowych z obiektów usługowo - produkcyjnych w wyniku ograniczania ilości spalanych paliw, poprawy ich jakości oraz podnoszenia skuteczności urządzeń odgazowujących i odpylających.
- Ograniczanie emisji niskich poprzez zmianę indywidualnych systemów ogrzewania i systematyczne przechodzenie na scentralizowane źródła ciepła oraz czyste nośniki energii w postaci gazu, oleju opałowego, energii elektrycznej, wiatru itp.
- Przestrzeganie wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń określonych w aktach prawnych na obszarach zabudowy mieszkaniowej, usług oświaty, na terenach chronionych oraz obowiązku ograniczenia uciążliwości do granic własności nieruchomości.

1.2.7 Ochrona klimatu akustycznego

- Ograniczenie hałasu drogowego wzdłuż uciążliwych tras komunikacyjnych oraz punktowych źródeł hałasu przemysłowego poprzez wprowadzanie pasów zieleni izolacyjnej.
- Przestrzeganie zasad lokalizowania terenów stałego pobytu ludzi w stosunku do obiektów i urządzeń generujących hałas i wibracje, a także w zakresie dopuszczalnych norm poziomu hałasu na terenach o różnych funkcjach, w tym na obszarach prawnej ochrony przyrody.
- Zmniejszenie oddziaływania źródeł hałasu przemysłowego poprzez zabezpieczenia techniczne

i zmiany technologiczne.

1.2.8 Ochrona szaty roślinnej

- Ochrona istniejących powierzchni leśnych przed zmianą przeznaczenia ich na inne cele.
- Zahamowanie degradacji drzewostanów położonych w sąsiedztwie zakładów przemysłowych (Grajewo) w wyniku ograniczania emisji dwutlenku siarki i związanych z tym opadów kwaśnych deszczów.
- Poprawa kondycji fizycznej drzewostanów leśnych poprzez zwiększanie biologicznej odporności drzewostanów i poprawę warunków siedliskowych w sztucznych zbiorowiskach leśnych,
- Poprawianie wartości użytkowej drzewostanów oraz zapobieganie obniżania ich produktywności w obrębie lasów prywatnych.
- Prowadzenie działań mających na celu zwiększenie stopnia lesistości poprzez zagospodarowanie nieużytków, słabych gleb i gruntów marginalnych, w szczególności na terenach objętych ochroną przyrody.
- Ochrona lasów i podejmowanie skutecznej walki z zagrożeniami chorobotwórczymi lasów i zagrożeniami pożarowymi w większych kompleksach leśnych.
- Wyznaczenie granicy polno - leśnej określającej docelową strukturę użytkowania terenów w gminie.
- Wprowadzanie zadrzewień i zakrzaceń śródpolnych w strefach brzegowych cieków, na stokach wysoczyzny, na terenach wododziałowych itp., celem poprawy warunków środowiskowych dla funkcjonowania agrocenoz.
- Zwiększanie udziału lasów ochronnych (glebochronnych, wodochronnych), zwłaszcza na obszarach prawnej ochrony przyrody.
- Zachowanie istniejącego zadrzewienia i zakrzaczenia parkowego i śródpolnego oraz propagowanie nowych nasadzeń na poboczach dróg, w strefach brzegowych cieków wodnych, składowiskach odpadów, na terenach wokół budynków publicznych, produkcyjno - usługowych i mieszkalnych.

1.2.9 Ochrona przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych

- Lokalizowanie linii przesyłowych (400kV) jak najdalej od terenów istniejącej i projektowanej zabudowy mieszkaniowo-usługowej,
- Zapobieganie zagrożeniom poprzez zachowanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich pasów technologicznych dla linii napowietrznych 400 kV – po 35 m od osi linii w obie strony,
- Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stosownych zakazów w obrębie pasów technologicznych linii napowietrznych oraz dopuszczalnych wskaźników poziomu pola elektromagnetycznego, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami Szczególnymi,
- Zachowanie odpowiednich stref ochronnych od stacji transformatorowych przy lokalizacji obiektów związanych ze stałym pobytem ludzi.

- Przestrzeganie wymogów sanitarnych w stosunku do lokalizacji stacji bazowych telefonii komórkowej oraz elektrowni wiatrowych.

2. OBSZARY OCHRONY PRZYRODY

2.1 Obszary objęte ochroną przyrody

Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody - Dz. U. nr 92, poz. 880 z późn. zm.) w granicach administracyjnych gminy Grajewo funkcjonują następujące formy ochrony przyrody: park narodowy z otuliną, obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 200006 Ostoja Biebrzańska, specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 200008 Dolina Biebrzy i pomnik przyrody - aleja drzew.

2.1.1 Biebrzański Park Narodowy

Biebrzański Park Narodowy powstał na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1993 roku (Dz. U. Nr 86, poz. 399 z dnia 17 września 1993 roku). Park stanowi jedyny w tej części kontynentu naturalny obszar bagienny. Tak duży i unikatowy naturalny kompleks torfowisk położony nad malowniczo meandrującą rzeką posiada nadzwyczajne walory krajobrazowe, stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków fauny i flory.

Przebieg granic Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny przedstawiono w części I Studium - uwarunkowania (Rozdz. IX, pkt. 2.1). Zasady gospodarowania określono w rozporządzeniu powołującym park do życia.

Zagospodarowanie przestrzenne obszaru Parku i jego otuliny powinno uwzględniać:

- zapewnienie ochrony obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz pełniących ważne funkcje ekologiczne,
- zapewnienie służbom Parku terenów i obiektów budowlanych niezbędnych do realizacji ich zadań,
- zapewnienie terenów, obiektów budowlanych i innych urządzeń niezbędnych do udostępniania Parku dla turystyki.

Zgodnie z wnioskiem Dyrekcji BPN na terenie Parku i jego otuliny wprowadza się następujące strefy zagospodarowania:

Strefa ograniczonego zalesienia

Utworzenie tego typu strefy ma na celu zapobieżenie zmniejszenia wartości przyrodniczej terenów otwartych. Tego typu obszary mają wysokie wartości przyrodnicze. Są to tereny polowań rzadkich ptaków drapieżnych. Stanowią ostoję m. in. łosia, cietrzewia oraz wielu innych cennych gatunków zwierząt. Zakaz zalesiania nie dotyczyłby obszarów na glebach pochodzenia mineralnego. Dodatkowo należy wprowadzić wymóg uzgodnienia zalesienia z Dyrektorem Biebrzańskiego Parku Narodowego. W strefie otuliny za użytkowanie wartościowych przyrodniczo łąk i pastwisk właściciele mają szansę otrzymania zwiększonej dopłaty w przypadku przystąpienia do programów rolno -środowiskowych. Rekompensuje to ograniczenia zadrzewienia nałożone na właścicieli.

Na obszarze Parku i jego otulinie wprowadza się całkowity zakaz zakładania plantacji wierzby energetycznej, które ograniczają możliwość występowania rodzimych gatunków roślin.

Strefa zwiększonego ryzyka kolizji ze zwierzętami

Strefa obejmuje tereny drogi krajowej Nr 65 i linii kolejowej relacji Białystok - Ełk. Zderzenia z udziałem dziko żyjącej zwierzyny stanowią główne zagrożenie na tym obszarze. W trosce o zdrowie i życie ludzi oraz zwierząt wprowadza się strefę zabezpieczeń ostrzegających i chroniących przed zderzeniami. Wymaga to zaprojektowania i realizacji infrastruktury zapobiegającej w postaci: przejść podziemnych i nadziemnych dla zwierząt, oznakowanie ostrzegające oraz inne znane zabezpieczenia.

W celu wzbogacenia i poprawienia funkcjonowania korytarzy ekologicznych cieków wodnych Ełku, Kanału Rudzkiego, Kapickiego i Łęg wskazana jest zabudowa biologiczna w postaci roślinności drzewiastej i krzewiastej. W ramach programów rolno - środowiskowych właściciele łąk i pastwisk mogą uzyskiwać rekompensaty za utworzenie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych.

2.1.2 Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000

Na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z 12 stycznia 2011 roku (Dz. U. Nr 25 poz.133) zgodnie z Dyrektywą Ptasią Komisji Europejskiej, na terenie gminy funkcjonuje obszar specjalnej ochrony ptaków Ostoja Biebrzańska PLB 200006, obejmujący swoim zasięgiem teren Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny oraz sąsiadujących kompleksów leśnych i ekosystemów łąkowych. Charakterystykę wraz z granicą obszaru przedstawiono w części uwarunkowań (Rozdz. IX, pkt 2.2).

Dla obszaru Natura 2000 minister środowiska ustanawia w drodze rozporządzenia plan ochrony na okres 20 lat zawierający opis i ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń oraz sposoby ich eliminacji, opis warunków zachowania lub przywrócenia właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków roślin i zwierząt, wykaz zadań ochronnych, określenie monitoringu przyrodniczego oraz opis przebiegu granic obszaru.

Obecnie obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 200006 Ostoja Biebrzańska nie posiada planu ochrony.

Dla obszaru NATURA 2000 – PLB 200006 Ostoja Biebrzańska, został opracowany standardowy formularz danych. Data opracowania 2001-03, data aktualizacji 2008-09. Formularz nie jest jeszcze ukończony i wiele danych dopiero znajdzie się w nim przy następnych aktualizacjach.

Formularz danych wymienia 43 gatunki ptaków występujących w obszarze PLB 200006 Ostoja Biebrzańska .

Opis obszaru określono następująco:

- Wartość przyrodnicza i znaczenie – W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 43 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność 19 gatunków mieszczą się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 25 gatunków zostało zamieszczonych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Ostoja Biebrzańska jest najważniejszą w Polsce i Unii Europejskiej ostoją wodniczki i orlika grubodziobego. Największa liczebność w Polsce i jedną z największych w UE , osiągają ponadto: błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dublet, uszatka błotna, kropiatka, rybitwa czarna i rybitwa białoskrzydła (w lata o wysokim poziomie wody). Bardzo ważna ostoja ptaków drapieżnych (kania ruda, kania czarna, bielik, błotniak zbożowy, gadożer, orzeł przedni i orzełek).
- Zagrożenia – Zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk na terenach podmokłych, eutrofizacja

siedlisk spowodowana emisją pyłów przemysłowych i stosowaniem nawozów sztucznych, lokalny deficyt wody wynikający z przeprowadzenia melioracji, zanieczyszczenie wód, turystyka, kłusownictwo oraz wypalanie szuwarów. Potencjalne zagrożenie związane z rozbudową I helsińskiego korytarza transportowego Via Baltica.

2.1.3 Pomniki przyrody

Na terenie gminy Grajewo występuje jeden pomnik przyrody wpisany do rejestru pomników przyrody województwa podlaskiego - aleja składająca się z 200 drzew różnogatunkowych, położona przy drodze powiatowej Wierzbowo - Wojewodzin. Zasady ochrony pomnika przyrody określa rozporządzenie Wojewody Podlaskiego.

Wszelka działalność inwestycyjna wymaga uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.

2.1.4 Ochrona gatunkowa zwierząt

Zgodnie z rozporządzeniem Nr 18/96 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 9 kwietnia 1996 roku ochronie podlegają miejsca gniazdowania orlika krzykliwego i bociana czarnego na obszarze 103 ha drzewostanów sosnowych w Nadleśnictwie Rajgród.

2.2 Projektowane obszary ochrony przyrody

2.2.1 Projektowany rezerwat przyrody „Jezioro Brajmura”

Projektuje się utworzenie rezerwatu przyrody „Jezioro Brajmura (Grajwy)” położonego w dolinie rzeki Elk w północno - zachodniej części miasta Grajewa na granicy z gminą Grajewo.

Teren rezerwatu obejmuje zbiornik wodny o charakterze bagienno - stawowym o powierzchni 17 ha i średniej głębokości 1,5 m. Przyległy teren stanowią nieużytki porośnięte trzciną i nielicznymi krzewami wierzby szarej i purpurowej. Od południowej strony poprzecinany jest systemem rowów melioracyjnych.

Na obszarze projektowanego rezerwatu występuje 95 gatunków ptaków, w tym 18 lęgowych i 31 prawdopodobnie lęgowych. Jezioro Grajwy jest obok Jeziora Tajno jednym z dwóch miejsc w środkowym basenie biebrzańskim, gdzie mają swoje pierzowiska ptaki kaczkowate. Teren jest noclegowiskiem dla ptaków wróblowatych oraz miejscem odpoczynku wędrujących wiosną i jesienią ptaków wodno-błotnych.

Wokół rezerwatu planuje się utworzyć strefę ochronną o promieniu 150 m, w której prowadzony będzie dotychczasowy sposób użytkowania ziemi z możliwością mechanicznego sprzętu traw, nawożenia mineralnego i organicznego łącznie.

Zasady ochrony rezerwatu określi plan jego ochrony.

2.2.2 Projektowany obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Elk”

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego (Uchwała Nr IX Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 roku - Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 108, poz. 2026) projektuje się objęcie ochroną krajobrazową doliny rzeki Elk, stanowiącą naturalny łącznik w powiązaniach przyrodniczych Pojezierza Elckiego z basenem biebrzańskim. Status prawny w randze chronionego krajobrazu posiadają już obszary położone nad Elkiem w województwie warmińsko - mazurskim (Pojezierze Elckie).

Celem ochrony doliny jest zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów o różnych typach

ekosystemów wodno - łąkowych i leśnych.

Szczegółowe granice oraz zasady zagospodarowania obszaru określi odpowiedni akt prawny. Do czasu powołania do życia obszaru obowiązują zasady określone w ustawie o ochronie przyrody.

2.2.3 Obszar specjalny ochrony siedlisk Natura 2000

[Projektowany](#) specjalny obszar ochrony siedlisk Dolina Biebrzy PLH 200008 obejmujący powierzchniowo mniejszy niż OSO Ostoja Biebrzańska obszar ochrony przyrody (Dyrektywa Siedliskowa) [zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r.](#)

Granica obszaru przebiega od drogi wojewódzkiej nr 668 drogą powiatową nr 1809B przez Białaszewo, a następnie drogą gminną przez Wólkę Brzozową i Ciemnoszyje, dochodzi do Kanału Rudzkiego i dalej wzdłuż kanału do jego ujścia do rzeki Biebrzy.

2.2.4 Inne formy ochrony przyrody

Obecnie na terenie gminy Grajewo poza jedynym pomnikiem przyrody brak jest drobnych form ochrony jak: użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo - krajobrazowe.

Użytkami ekologicznymi są pozostałości ekosystemów mających szczególne znaczenie dla zachowania bioróżnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, oczka śródlęsne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska itp.

Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia ważne pod względem naukowym miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Zespołami przyrodniczo - krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Wskazuje się na potrzebę waloryzacji przyrodniczej gminy celem wytypowania obszarów do objęcia tymi formami ochrony.

3. ZASADY OCHRONY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Rozwój gminy ukierunkowany będzie na podnoszenie ładu przestrzennego w kształtowaniu przestrzeni z uwzględnieniem uwarunkowań i wymagań wynikających z ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.

Realizacja zagospodarowania powinna odbywać się w sposób zapewniający ochronę walorów krajobrazu kulturowego, między innymi poprzez:

- Rozwój terenów zabudowy w dostosowaniu do wykształconych historycznie układów przestrzennych wsi.
- Przestrzeganie zasady nierozpraszania zabudowy przez ograniczanie lokalizacji nowej zabudowy poza wyznaczonymi strefami.
- Przestrzeganie zakazu lokalizacji zabudowy w dolinach rzecznych, na obszarach leśnych i otwartych terenach rolniczych.

- Realizacja nowej zabudowy w nawiązaniu do tradycyjnego budownictwa regionalnego, z uwzględnieniem wykształconego sposobu rozplanowania działek oraz w dostosowaniu do gabarytów i formy architektonicznej obiektów w jej otoczeniu.
- Zharmonizowanie zabudowy oraz sposobu zagospodarowania przestrzeni z otaczającym krajobrazem.
- Stosowanie tradycyjnych materiałów wykończeniowych - dachówka ceramiczna (lub materiały dachówkopodobne) na pokrycie dachów, jasny tynk, cegła, drewno na elewacjach.
- Rozwój zabudowy w kierunku polepszania standardu i odzyskiwania walorów kulturowych (remonty, rewaloryzacje, odbudowy).
- Podporządkowanie zagospodarowania terenów i obiektów zabytkowych oraz ich otoczenia zasadom ochrony konserwatorskiej.
- Poprawa wizerunku wsi poprzez eliminację zabudowy w złym stanie technicznym oraz przebudowę obiektów dysharmonizujących z otoczeniem (o formach obcych dla krajobrazu i miejscowych tradycji).
- Utrzymanie istniejącej zabudowy we właściwym stanie technicznym i estetycznym, poprzez prowadzenie prac remontowych i modernizacyjnych.
- Zachowanie i ochronę terenów zieleni urządzonej (parki, zieleń cmentarna i przydomowa) w obrębie zabudowy wiejskiej.
- Zwiększanie udziału terenów zieleni w strukturze obszarów zabudowy, między innymi poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznych zielenią urządzoną w zróżnicowanych formach - parki, skwery, tereny sportowo-rekreacyjne.
- Zwiększanie udziału zieleni w zagospodarowaniu działek budowlanych między innymi poprzez zagospodarowanie zielenią ozdobną niezabudowanych i nieutwardzonych części działek budowlanych przyległych do dróg.
- Zachowanie i ochronę kompleksów leśnych.
- Zachowanie oraz wprowadzanie nowych zadrzewień i zakrzaceń śródpolnych, nadwodnych i przydrożnych.
- Rekultywację terenów zdegradowanych (poeksploatacyjne) oraz zapobieganie procesom degradacji poprzez likwidację nielegalnych punktów eksploatacji oraz wysypisk śmieci.

IV. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

1. ZASADY I KIERUNKI OCHRONY ZASOBÓW DÓBR KULTURY MATERIALNEJ

Zabytki wpisane do rejestru objęte są ochroną konserwatorską na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Wszelkie prace przy obiektach i na terenach zabytkowych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu mogą być prowadzone po uzyskaniu stosownego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wymóg

uzyskania pozwolenia WKZ dotyczy również kwestii dokonywania podziałów zabytku, zmiany przeznaczenia lub sposobu korzystania z zabytku, prowadzenia badań archeologicznych i architektonicznych oraz podejmowania innych działań, które mogłyby wpłynąć na naruszenie substancji zabytkowej lub wygląd zabytku. W przypadku zabytków wpisanych do rejestru przedmiot i zakres ochrony określa decyzja o wpisaniu do rejestru.

W odniesieniu do pozostałych zabytków znajdujących się w ewidencji, przedmiotem ochrony jest przede wszystkim zewnętrzny wygląd budynków: ukształtowanie bryły, opracowanie elewacji (forma i układ otworów, detal architektoniczny) oraz inne elementy decydujące o zachowaniu ich historycznego charakteru, między innymi: wykończenie ścian zewnętrznych, pokrycie dachu. Prace przy tychże obiektach, przede wszystkim te mające wpływ na ich wygląd zewnętrzny, mogą być prowadzone po uzyskaniu stosownego uzgodnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Rozbiórka może być dokonana tylko w uzasadnionych przypadkach (b. zły stan zachowania), po uzgodnieniu jej z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W stosunku do zabytkowych zespołów dworsko - ogrodowych obowiązują następujące zasady ochrony:

- Zachowanie i konserwacja zabytkowych obiektów tworzących zespół oraz podporządkowanie zakresu i formy modernizacji technicznej zabudowy dworskiej, zmierzającej do podniesienia standardu użytkowego, wartości zabytkowej poszczególnych obiektów i całego założenia.
- Zachowanie integralności zespołu, co oznacza zakaz dzielenia założenia na części i ich sprzedaży/dzierżawy różnym właścicielom.
- Zachowanie historycznej dyspozycji funkcjonalno - przestrzennej założenia (podział na część mieszkalno - reprezentacyjną i rekreacyjną, oraz na część gospodarczą). Zachowanie historycznego rozplanowania założenia, układu komunikacyjnego, osi kompozycyjnych i widokowych, ukształtowania terenu (tarasy, wały), cieków i zbiorników wodnych.
- Zachowanie i restauracja kompozycji zieleni, w tym pielęgnacja i konserwacja zachowanego starodrzewu oraz utrzymanie i pielęgnacja materiału roślinnego.
- Usunięcie elementów zniekształcających i obniżających wartość zabytkową zespołu oraz wzbogacanie kompozycji o nowe elementy krajobrazowe podnoszące wartości estetyczne terenu i dostosowane do historycznej kompozycji zespołu.
- Wymóg uzyskania pozwolenia/uzgodnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie jakichkolwiek działań (robót budowlanych, prac konserwatorskich i innych) przy obiektach podworskich oraz pozostałych położonych w granicach ochrony konserwatorskiej zespołu, na terenie zespołu oraz w jego otoczeniu.

W odniesieniu do zabytkowych cmentarzy obowiązują:

- Zachowanie i restauracja zabytkowych elementów cmentarza (ogrodzenie, bramy, kaplice itd.), w tym historycznych elementów ukształtowania terenu cmentarza (układ kwater i mogił).
- Zachowanie i konserwacja zieleni.
- Zachowanie i konserwacja zabytkowych krzyży, nagrobków i innych elementów małej architektury.

- Systematyczne prowadzenie prac porządkowych na mogiłach i cmentarzach wojennych.
- Usuwanie elementów mających niekorzystny wpływ na stan zachowania albo wygląd cmentarza (np. samosiewy, wysypiska śmieci).
- Zakaz lokalizowania w bezpośrednim sąsiedztwie cmentarzy działalności, która mogłaby przyczynić się do obniżenia ich wartości zabytkowej oraz obiektów zasłaniających widok.
- Wymóg uzyskania pozwolenia/uzgodnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie prac związanych z konserwacją i restauracją cmentarza i jego elementów.

2. OBIEKTY OBJĘTE OCHRONĄ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

Na obszarze gminy Grajewo występuje pięć obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego. Są to:

Nr rejestru	Miejscowość	Obiekt	Charakterystyka
A-368	Białaszewo	cmentarz rzymskokatolicki (nagrobki)	ogrodzenie z bramą murowane z k. XIX w.
A-175	Kurejwa	zespół dworski	dwór drewn./mur. z k. XIX w., park podworski
A-512	Lipińskie	zespół cmentarzy wojennych z I i II wojny światowej	słupki z kamienia polnego, drewniane sztachety
A-180	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - aleja dojazdowa	droga do Wierzbowa długości 1030 m
A-511	Ruda	cmentarz wojenny z I wojny światowej	drewniane sztachety

W przypadku zespołu dworskiego w Kurejwie wskazane jest rozszerzenie granic ochrony poprzez wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej obejmującej obok działki nr 194 również działki nr 196 i 197. Przedmiotem ochrony w tej strefie są pozostałości kompozycji zieleni - starodrzew, szpalery itp.

3. OBIEKTY WPISANE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

Nr ewid.	Miejscowość	Obiekt	Charakterystyka
1	Białaszewo	dzwonnica w zespole kościelnym	drewniana z pocz. XX w.
2	Białaszewo	ogrodzenie w zespole kościelnym	murowane z 4 ćw. XIX w.
3	Białaszewo	plebania w zespole kościelnym	murowana z l. 20 XX w.
4	Białaszewo	wikarówka w zespole kościelnym	drew./mur. z 4 ćw. XIX w.
5	Białaszewo	kapliczka	murowana z 1932 r.
6	Białaszewo	głaz ku czci powstańców styczniowych	kamień z 1863 r.
7	Białaszewo	pozostałości alei dojazdowej	bruk i kilka lip
8	Białaszewo	ogrodzenie z bramą cmentarza	murowane z k. XIX w.
9	Białaszewo	kwatery na cmentarzu	z kamienia z I wojny św.

10	Boczki Świdrowo	pozostałości zespołu dworskiego - obora	z cegły z l. 20 XX w.
11	Boczki Świdrowo	pozostałości zespołu dworskiego - chlewnia	z cegły z XIX/XX w.
12	Boczki Świdrowo	pozostałości zespołu dworskiego - kapliczka	z cegły pocz. XX w.
13	Boczki Świdrowo	dom nr 36	z drewn. z k. XIX w.
14	Ciemnoszyje	zespół betonowych schronów - Osowiecki Rejon Umocnionej Linii Mołotowa	z betonu z lat 1940-1944
15	Ciemnoszyje	cmentarz wojenny	z I wojny światowej
16	Dyblą	zespół dworski - dwór	murowany z k. XIX w.
17	Dyblą	zespół dworski - czworak	murowany z XIX/XX
18	Dyblą	zespół dworski - spichlerz	murowany z k. XIX w.
19	Dyblą	zespół dworski - pozostałości kamiennego ogrodzenia części gospodarczej	z kamienia z k. XIX w.
20	Dyblą	zespół dworski - kapliczka	murowana z 1843 r.
21	Dyblą	zespół dworski - aleja dojazdowa i pozostałości kompozycji zieleni	
22	Dyblą	dom nr 10	murowany z pocz. XX w.
23	Grozimy	dom nr 7	drewniany z 1920 r.
24	Kapice	cmentarz wojenny - mogiła zbiorowa	pręty stalowe, cokół beto- nowy, z II wojny św.
25	Kurejwa	zespół dworski - budynek gospodarczy	murowany z pocz. XX w.
26	Kurejwa	zespół dworski - kapliczka	murowany z 1926 r.
27	Kurki	strażnica graniczna	murowana z l. 20 XX w.
28	Łojki	dwór	drewniany l.20 XX w.
29	Łosewo	zespół betonowych schronów bojowych - punkt oporu Sowieckiego Rejonu Umocnionego Linii Mołotowa	z lat 1940-1944
30	Mareckie	dom nr 11	drewniany z k. XIX w.
31	Popowo	szkoła	drewniana z lat 20 XX w.
32	Przechody	cmentarz wojenny z Iiojny światowej - mogiła	pręty stalowe, cokół beto- nowy
33	Ruda	szkoła	murowana z l. 20 XX w.
34	Sojczyn Borowy	kaplica	drewniana z l. 20 XX w.
35	Sojczynek	cmentarz wojenny z II wojny światowej	ogrodzenie drewniane, płyta pamiątkowa z kamienia z l. 20 XX w.
36	Szymany	dom nr 24	drewniany z 1926 r.
37	Szymany	dom nr 26	drewniany z 1926 r.

38	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - czworak	murowany z 1890 r.
39	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - cieleśnik	murowany z 1890r.
40	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - stodoła	murowana z 1890
41	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - spichlerz I	murowany z 1891 r.
42	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - spichlerz II	murowany z 1891 r.
43	Wojewodzin	pozostałości zespołu dworskiego - aleja dojazdowa (droga do Wierzbowa)	

4. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne objęte są ochroną w formie tzw. archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej. Tereny, na których stwierdzono występowanie stanowisk archeologicznych powinny pozostać otwarte i niezabudowane. Ewentualna zmiana zagospodarowania tych terenów winna być poprzedzona badaniami archeologicznymi, których wyniki zadecydują o dopuszczalnym zakresie działalności inwestycyjnej. Na prowadzenie badań archeologicznych wymagane jest uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wykaz stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską

L.p.	Nazwa miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Chronologia
Obszar 26 - 80				
1.	Toczyłowo	2	ślady osadnicze, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
2.	Toczyłowo	3	obozowisko,	epoka kamienia
3.	Toczyłowo	4	ślady osadnicze	epoka kamienia
4.	Toczyłowo	8	obozowiska, osady, ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
5.	Toczyłowo	10	obozowisko, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
6.	Toczyłowo	32	ślad osadniczy	epoka kamienia
7.	Toczyłowo	34	ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
8.	Toczyłowo	36	osada, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
9.	Toczyłowo	37	obozowiska, osady, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
10.	Toczyłowo	38	obozowisko, osada, ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny
11.	Toczyłowo	39	obozowisko, ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
12.	Toczyłowo	40	ślady osadnicze	epoka kamienia, okres nowożytny

13.	Toczyłowo	41	obozowisko,	epoka kamienia, okres nowożytny
14.	Toczyłowo	43	ślady osadnicze, osady	epoka kamienia, okres nowożytny
15.	Szymany Dąbrówka	31	ślady osadnicze, osada	epoka kamienia, epoka żelaza
16.	Szymany Dąbrówka	32	ślady osadnicze	epoka kamienia, średniowiecze
17.	Szymany Dąbrówka	35	ślady osadnicze	epoka kamienia
18.	Szymany Dąbrówka	38	ślady osadnicze	epoka kamienia
19.	Szymany	41	ślady osadnicze	epoka kamienia, epoka brązu
20.	Szymany	42	obozowisko	epoka kamienia
21.	Szymany	43	obozowisko	epoka kamienia
Obszar 28 29				
1.	Dyblą	7	ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
2.	Dyblą	8	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Dyblą	9	osady	średniowiecze
4.	Mareckie	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich
5.	Dyblą	13	ślady osadnictwa	epoka kamienia
Obszar 28 - 80				
1.	Mareckie	2	osada	epoka kamienia
2.	Łosewo	3	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Łosewo	4	osada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
4.	Dyblą	7	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
5.	Ruda	9	osady	średniowiecze
6.	Mareckie	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
7.	Okół	14	o ☐ CheckBox1 sada, ślad osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
8.	Wojewodzin	15	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
9.	Łękowo	17	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
10.	Łękowo	18	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
11.	Kacprowo	21	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
12.	Kacprowo	22	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
13.	Ruda	23	ślad osadnictwa	epoka kamienia
14.	Ruda	24	ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
Obszar 28 - 81				
1.	Kapice Za-	1	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze

	szyjek			
2.	Sojczyn Gradowy	2	ślady osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
Obszar 28 - 82				
1.	Kapice - Osowa Góra	1	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
2.	Kapice - Góra Kapliczka	3	osada	średniowiecze
3.	Kapice - Góra Orłowa	5	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
Obszar 29 - 79				
1.	Godlewo	5	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
2.	Godlewo	6	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
3.	Godlewo	7	osada, ślady osadnictwa	Średniowiecze, nowożytność
4.	Godlewo	8	ślady osadnictwa	epoka kamienia, nowożytność
Obszar 29 - 80				
1.	Białaszewo	1	osada	średniowiecze
2.	Siennickie	4	osada, ślad osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
3.	Lipińskie	6	ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
4.	Grozimy	9	obozowisko	epoka kamienia
5.	Grozimy	10	ślady osadnictwa	epoka kamienia
6.	Modzele	11	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
7.	Modzele	12	osada, ślady osadnictwa	epoka kamienia, średniowiecze
Obszar 29 - 81				
1.	Przechody	1	ślad osadnictwa	epoka kamienia
Obszar 30 - 80				
1.	Białaszewo	7	ślad osadnictwa	epoka kamienia
2.	Zaborowo	2	osada, ślad osadnictwa	średniowiecze, nowożytność
Obszar 30 - 81				
1.	Białogrądy	3	ślad osadnictwa	epoka kamienia
2.	Białogrądy	4	ślad osadnictwa	epoka kamienia

V. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

1. KIERUNKI ROZWOJU KOMUNIKACJI

Głównym założeniem polityki w zakresie rozwoju komunikacji i transportu opartej na strategii zrównoważonego rozwoju jest stworzenie warunków dla sprawnego i bezpiecznego przemieszczania się osób i towarów z jednoczesnym ograniczaniem konfliktów przestrzennych oraz uciążliwości dla środowiska. Cel ten można osiągnąć poprzez:

- zapewnienie optymalnych powiązań z krajowym i regionalnym układem komunikacyjnym oraz systemem transportowym kraju,
- zapewnienie sprawności funkcjonowania układu komunikacyjnego i systemu transportu przy stale rosnącym natężeniu ruchu samochodowego,
- zaspokojenie lokalnych potrzeb przewozowych mieszkańców gminy związanych z pracą, nauką, usługami i wypoczynkiem,
- poprawę standardów podróży i bezpieczeństwa ruchu drogowego w środkach zbiorowej komunikacji, w tym przewozów szkolnych,
- racjonalizację kosztów rozwoju i eksploatacji urządzeń systemu transportowego,
- poprawę warunków i bezpieczeństwa ruchu pieszego oraz rowerowego,
- poprawę warunków parkowania i dostosowania systemów parkowania do potrzeb mieszkańców,
- zapewnienie dostępności komunikacyjnej do celów podróży oraz obsługi nowych terenów budowlanych,
- ograniczanie negatywnego wpływu ruchu drogowego i kolejowego na środowisko i warunki życia mieszkańców.

1.1 Kierunki rozwoju dróg krajowych

Przez teren gminy Grajewo przebiegają dwie drogi krajowe:

- droga nr 61 Warszawa - Jabłonna - Legionowo - Serock - Różan - Ostrołęka – Łomża - Grajewo - Augustów,
- droga nr 65 granica państwa - Gołdap - Olecko - Elk - Grajewo - Białystok - Bobrowniki.

Z uwagi na narastające uciążliwości ruchu samochodowego, a zwłaszcza międzynarodowego i krajowego ruchu tranzytowego ciężarowego oraz niedostosowanie parametrów technicznych dróg do obciążeń ruchu w ciągach dróg krajowych projektuje się budowę dwóch obwodnic miasta Grajewa.

Obwodnica w ciągu drogi nr 61 planowana jest jako droga ekspresowa, docelowo dwujezdniowa, a obwodnica w ciągu drogi nr 65 jako droga klasy ruchu przyspieszonego jedno- jezdniowa. Są to dwa oddzielne przedsięwzięcia, przy czym przebieg jednej z dróg implikuje przebieg drugiej trasy. Nowe przebiegi dróg krajowych powinny docelowo zapewniać bezkolizyjne skrzyżowania i połączenia z drogami niższych klas.

Obwodnica w ciągu drogi krajowej nr 61

Projektowana obwodnica położona jest w gminie Grajewo na odcinku: Popowo - Wojewodzin - Elżbiecin - Koszarówka - Szymany - Toczyłowo. Obwodnica będzie miała parametry drogi ekspresowej (S) o prędkości projektowej V_p - 100 km/godz. oraz prędkości miarodajnej V_m - 110 km/godz., promień łuków poziomych $R = 1500$ m. Na całej długości obwodnica będzie miała kontrolowaną akcesję ograniczającą włączenia do trasy tylko do powiązań na węzłach i obsługi MOP-ów.

Obwodnica w ciągu drogi krajowej nr 65

Projektowana obwodnica położona jest w gminie Grajewo na odcinku: Ruda - Kacprowo - Elżbiecin - Wojewodzin - Konopki - Mierucie oraz na krótkim północnym fragmencie (obejście m. Prostki) na terenie województwa warmińsko - mazurskiego.

Obwodnica będzie miała parametry drogi głównej ruchu przyspieszonego (GP) o prędkości projektowej V_p - 80 km/godz. oraz prędkości miarodajnej V_m - 100 km/godz., promień łuków poziomych $R=1000$ m.

Kierunki rozwoju dróg krajowych:

- Dostosowanie standardów technicznych dróg krajowych do ich klas funkcjonalnych oraz potrzeb ruchu krajowego i międzynarodowego, w tym:
- Poprawę sprawności układu komunikacyjnego i funkcjonowania systemu transportowego poprzez realizację obwodnic miasta Grajewa:

Planowany przebieg dwóch obwodnic miasta przez teren gminy Grajewo ilustruje rysunek studium - kierunki polityki przestrzennej.

Projektowana obecnie obwodnica Grajewa (w ciągu DK 61 i 65) wraz z drogą ekspresową nr 61 (klasy S) o nazwie docelowego – kierunkowego przebiegu drogi S-61: „Ostrów Mazowiecka (S8) – Łomża – Stawiski – Szczuczyn – Elk – Raczek – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Kowno)” krzyżuje się z projektowaną linią elektroenergetyczną 400 kV Elk – Łomża. Skrzyżowania i zbliżenia linii 400 kV należy dostosować do przebiegu projektowanej drogi zgodnie z przepisami szczególnymi w tym zakresie. Opracowywane dokumenty planistyczne dotyczące przebiegu linii elektroenergetycznej muszą zawierać szczegółowe ustalenia w tym zakresie.

1.2 Kierunki rozwoju dróg wojewódzkich

Na terenie gminy Grajewo występuje jedna droga wojewódzka nr 668 Piątница - Przytuły - Osowiec. Droga przebiega przez tereny leśne wzdłuż granicy Biebrzańskiego Parku Narodowego. Droga jest w złym stanie technicznym i wymaga przebudowy.

Podstawowym zadaniem będzie dostosowanie standardów technicznych drogi wojewódzkiej do parametrów drogi klasy Z (zbiorczej), a docelowo do klasy G (głównej). Wiąże się to między innymi z podniesieniem nośności konstrukcji i parametrów geometrycznych, z poszerzeniem jezdni, przebudową niebezpiecznych skrzyżowań, poprawą nawierzchni oraz realizacją ścieżki rowerowej.

1.3 Kierunki rozwoju dróg powiatowych

Drogi powiatowe służą powiązaniom zewnętrznym gminy Grajewo z gminami powiatu grajewskiego i powiatów sąsiednich oraz głównym powiązaniom wewnętrznym. Do dróg powiatowych na terenie gminy zaliczono kilkanaście dróg (wykaz dróg w części I uwarunkowań rozwoju rozdz. XIII).

Zgodnie z wnioskiem Zarządu Dróg Powiatowych w Grajewie w zakresie istniejącej sieci dróg powiatowych przewiduje się systematyczną ich przebudowę poprzez dostosowanie do parametrów technicznych dróg klasy Z (zbiorcze) i L (lokalne).

Zakres przebudowy dróg powinien obejmować: poszerzanie jezdni, poprawę ich nawierzchni, przebudowę niebezpiecznych skrzyżowań i zapewnienia normatywnych warunków widoczności, budowę chodników w obrębie zabudowy oraz realizację ścieżek rowerowych, zwłaszcza w strefie podmiejskiej i na obszarach turystyczno - wypoczynkowych.

1.4 Kierunki rozwoju dróg gminnych

Drogi gminne stanowią część systemu komunikacyjnego zaspokajającego potrzeby w zakresie powiązań wewnętrznych gminy. Do dróg gminnych zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym nie zaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełnienie sieci dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych. Zaliczenie do kategorii dróg gminnych następuje w drodze uchwały Rady Gminy po zasięgnięciu opinii właściwej Rady Powiatu. Przebieg dróg gminnych ustala Rada Gminy. Drogi gminne zaliczane są do klasy L (drogi lokalne) i klasy D (drogi dojazdowe).

W stosunku do dróg gminnych zakłada się adaptację i modernizację istniejących ciągów drogowych, głównie poprzez przebudowę ich nawierzchni ze żwirowej na bitumiczną, odpowiednią przebudowę skrzyżowań i włączeń oraz budowę chodników w obrębie zwartej zabudowy wsi.

Zgodnie z postulatami Wójta na terenie gminy Grajewo przewiduje się następujące inwestycje w zakresie modernizacji dróg gminnych:

- Grozimy - Godlewo,
- Konopki Kolonie - Mierucie,
- Popowo - Kurejwa,
- Popowo - Wojewodzin,
- Popowo - Flesze,
- Ruda - Kacprowo,
- Ruda - Modzelówka,
- Opartowo - Łosewo - Okół,
- Brzozowa Wólka - Kolonia Brzozowa Wólka,
- Lipińskie - Brzozowa,
- Brzozowa Wólka - Sojczynek,
- Kapice - Kolonia Kapice.

Remonty i modernizacje dróg należy wykonywać z uwzględnieniem priorytetów dla:

- odcinków dróg obsługujących największą liczbę mieszkańców gminy i obszary o największej w skali gminy aktywności gospodarczej,
- odcinków dróg o największych zagrożeniach funkcjonowania ruchu, mogących wywołać zakłócenia życia społeczno - gospodarczego części sieci osadniczej,

- odcinków dróg odciażających z ruchu lokalnego drogi krajowe, celem poprawy bezpieczeństwa ruchu i mieszkańców.

Szczegółowe parametry techniczne wymagane dla kategorii dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych, gminnych i wewnętrznych określają przepisy odrębne.

Lokalne układy dróg i ulic wiejskich (drogi klasy L i Z) wymagają realizacji dogodnych połączeń z układem zewnętrznym oraz z układem bezpośredniej obsługi terenu poprzez budowę dróg i ulic dojazdowych klasy D z izolowanym ruchem pieszym i rowerowym.

Wszystkie powyższe kierunki działań planistyczno-gospodarczych w zakresie kształtowania systemów transportowych muszą uwzględniać rachunek ekonomiczny i efektywność możliwych do poniesienia nakładów budżetowych lub pozabudżetowych (fundusze rozwojowe itp.) zarówno w aspekcie skutków docelowych, jak i efektów krótkoetapowych, przy jednoczesnym spełnieniu wymagań ochrony środowiska.

1.5 Komunikacja zbiorowa autobusowa

Komunikacja autobusowa PKS lub innych firm przewozowych pozostanie podstawowym środkiem komunikacyjnym w gminie obsługującym mieszkańców w zakresie przewozu do pracy, szkół, urzędów, usług itp. Przewiduje się utrzymanie obecnego układu komunikacyjnego opartego o dworzec autobusowy w Grajewie i sieć przystanków zlokalizowanych na terenie całej gminy.

Należy zakładać, że układ linii autobusowych będzie podlegał niewielkim zmianom w zależności od potrzeb ludności, stanu technicznego dróg i uwarunkowań ekonomicznych. Dla potrzeb funkcjonowania zbiorczej komunikacji autobusowej należy przewidywać przebudowę przystanków polegających na realizacji zatok i wiat autobusowych.

W celu podnoszenia efektywności przewozów celowe jest dostosowanie wielkości i parametrów transportu do obciążeń sieci komunikacji zbiorowej.

1.6 Komunikacja kolejowa

Przez gminę przebiega pierwszorzędowa jednotorowa zelektryfikowana linia kolejowa PKP Białystok - Elk ze stacją kolejową w Grajewie. Linia posiada kilka przejazdów kolejowych, które wymagają redukcji ich ilości, z preferencją do rozwiązań dwupoziomowych.

Wymagania w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie budowli i budynków, drzew lub krzewów, elementów ochrony akustycznej i wykonywania robót ziemnych w sąsiedztwie linii kolejowych regulują przepisy odrębne.

Obecnie rozważane jest wariantowe poprowadzenie linii kolejowej E75 Warszawa - Białystok - Trakiszki (granica Państwa) będącej częścią Europejskiego Korytarza Transportowego poprzez Białystok, Elk, Suwałki. Projekt przewiduje modernizację istniejącej linii i dostosowanie jej do prędkości 160 - 200 km/h. W związku z powyższym wszelkie przejazdy muszą posiadać charakter skrzyżowań dwupoziomowych.

Modernizacja linii kolejowej pozwoliłaby na przywrócenie ruchu pasażerskiego w Grajewie oraz możliwość realizacji przystanków kolejowych, a tym samym poprawę dostępności komunikacji kolejowej w gminie.

1.7 Ścieżki rowerowe

Na obszarze gminy funkcjonuje obecnie jedna ścieżka rowerowa przebiegająca wzdłuż drogi krajowej nr 61 na odcinku Grajewo - Toczyłowo.

Docelowo proponuje się realizację innych ścieżek rowerowych służących celom rekreacyjno - turystycznym mieszkańcom miasta i gminy oraz przebywającym na wypoczynku turystom krajowym i zagranicznym.

Zaleca się budowę następujących ścieżek rowerowych niezależnych od układu dróg publicznych:

- wzdłuż pieszych szlaków turystycznych w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego,
- w powiązaniu z trasami rowerowymi w mieście Grajewo w kierunkach do terenów wypoczynkowych (Jezioro Toczyłowo, dolina rzeki Elk).

Na najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo - krajobrazowych terenach gminy przy przebudowie lub remoncie dróg publicznych klasy G i Z zaleca się wyznaczenie niezależnego pasa dla rowerów o szerokości nie mniejszej niż 1,5 m. Ruch rowerowy na drogach publicznych klasy L i D może odbywać się bez konieczności wydzielania ścieżki rowerowej.

2. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

2.1 Zaopatrzenie w wodę

Zbiorowymi wodociągami w gminie objętych jest 49 miejscowości, co biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców korzystających z wodociągu zbiorowego, stanowi prawie 100% zwodociągowania.

Podstawowym kierunkiem w zakresie zaopatrzenia w wodę jest zapewnienie ciągłości dostawy wody o jakości zgodnej z obowiązującymi normami sanitarnymi w ilości pokrywającej pełne potrzeby mieszkańców poprzez modernizację istniejących ujęć wody oraz rozbudowę sieci przesyłowej.

Realizacja wyżej wymienionego kierunku na terenie gminy wymagać będzie następujących działań:

- modernizacji i rozbudowy (zbiorniki wyrównawcze) stacji wodociągowych we wsiach: Wojewodzin i Białaszewo,
- zaopatrzenia w wodę kolonijnej zabudowy wsi: Elźbiecin i Podlasek,
- sukcesywnej rozbudowy istniejącej sieci wodociągowej wraz z postępującym zainwestowaniem obszaru.

2.2 Odprowadzanie ścieków

Na obszarze gminy brak jest komunalnych (gminnych) systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki ściekowej. Jedynie Zespół Szkół Rolniczych we wsi Wojewodzin posiada oczyszczalnię ścieków z możliwością podłączenia zabudowań wsi, po wybudowaniu sieci kanalizacji sanitarnej.

Podstawowym kierunkiem w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków jest:

- Zapewnienie normatywnych standardów cywilizacyjnych w tym zakresie.
- Ograniczenie wielkości odprowadzanych ładunków zanieczyszczeń do wód powierzchniowych.

Realizacja wyżej wymienionych kierunków wymagać będzie następujących działań:

- Przyjęcia następujących kryteriów wprowadzenia we wsiach scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej:
  - w miejscowościach posiadających sieć wodociągową,
  - w miejscowościach o największym liczbie ludności oraz o intensywniej gospodarce,
  - we wsiach położonych w obszarach objętych ochroną przyrody,
  - w miejscowościach, w których zlokalizowane są lub będą zakłady obsługi ludności odprowadzające w skali lokalnej znaczne ilości ścieków (między innymi takie jak szkoła),
  - we wsiach, gdzie przewiduje się znaczny rozwój budownictwa bądź turystyki.
- Wskazanie wsi do objęcia zbiorowym systemem odprowadzenia ścieków (w studium przyjęta została z uwzględnieniem powyższych kryteriów następująca kolejność):
  - ze względu na bliskie położenie z miastem - skanalizowanie wsi: Koszarówka, Danówek, Szymany i Koty Rybno z odprowadzeniem do miejskiej oczyszczalni ścieków,
  - budowa kanalizacji sanitarnej wraz z rozbudową oczyszczalni ścieków we wsi Wojewodzin,
  - skanalizowanie wsi położonych w obszarach chronionych (Biebrzański Park Narodowy z otuliną) z odprowadzeniem do projektowanej oczyszczalni ścieków w Białaszewie,
- Objęcie pozostałych wsi systemem indywidualnego odprowadzenia ścieków w postaci przyzagrodowych oczyszczalni ścieków. Nie znaczy to jednak o możliwości zastosowania zbiorowego odprowadzenia ścieków, jeżeli pozwolą na to środki finansowe. Zbiorniki szczelne bezodpływowe należy traktować jedynie jako rozwiązanie przejściowe.

Podjęcie decyzji, co do budowy oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w danej wsi wymagać będzie każdorazowo dokonania wyznaczenia lokalizacji w trybie planowania przestrzennego, ponieważ wskazane w studium propozycje mają charakter orientacyjny.

2.3 Gazownictwo

Istniejący system gazociągów wysokiego ciśnienia na terenie województwa podlaskiego nie pozwala na bezpośrednie zaopatrzenie w gaz przewodowy gminy Grajewo. Według przyjętego schematu zaopatrzenia w gaz w opracowywanym planie zagospodarowania województwa podlaskiego, źródłem zasilania tej części obszaru będzie projektowany gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Zambrów - Łomża - Grajewo - Suwałki o przewidywanej średnicy 500 mm lub alternatywnie gazociąg z kierunku północnego o planowanej średnicy 250 mm (jako odgałęzienie od gazociągu Iwacewicz (Białoruś) - Lipsk - Raczek - Gołdap o średnicy 1000 mm) do Łomży.

Gmina Grajewo posiada alternatywną możliwość zaopatrzenia w gaz przewodowy z projektowanego gazociągu Iwacewicz - Gołdap poprzez projektowany gazociąg połączeniowy z gminy Goniadz lub Mońki.

Główne elementy realizacji systemu gazowniczego (oprócz sieci tranzytowej) zapewniające dostawę gazu ziemnego to budowa: gazociągu podłączeniowego wysokiego ciśnienia (z kierunku północnego - wariant I lub z kierunku południowego - wariant II), stacji redukcyjno - pomiarowej I stopnia

zlokalizowanej przy drodze Grajewo - Białystok pomiędzy wsią Koty Rybno i Ruda oraz sieci gazowej średniego ciśnienia.

Podstawowym kierunkiem w zakresie zaopatrzenia w gaz jest zapewnienie możliwości dostaw gazu ziemnego do wszystkich miejscowości w gminie.

Priorytety zaopatrzenia wsi w gaz przewodowy to:

- miejscowości o największym zadeklarowanym przez mieszkańców zapotrzebowaniu na gaz, w tym położonych najbliżej stacji redukcyjno - pomiarowej i tworzących zwarte ciągi liniowe,
- miejscowości, gdzie przewiduje się duże odbiory gazu na potrzeby ciepłownictwa i urządzeń obiektów komunalnych.

Podstawowym warunkiem budowy nowych gazociągów jest kryterium opłacalności i efektywności inwestycji. Ze względu na dużą odległość czasową budowy systemu zaopatrzenia w gaz przewodowy wskazane jest utrzymywanie i rozwijanie stosowania gazu propan- butan przez mieszkańców gminy.

2.4 Zaopatrzenie w ciepło

Podstawowe kierunki rozwoju ciepłownictwa to sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energii zmniejszających zanieczyszczenie środowiska. Ekologizacja nośników energii powinna być wprowadzana w pierwszej kolejności w obiektach użyteczności publicznej takich jak np. szkoły i instytucje.

Główne zadania w zakresie rozwoju ciepłownictwa:

- Zmniejszanie zużycia ciepła poprzez termorenowację budynków o złych warunkach termoizolacyjnych, propagowanie stosownych dociepleń budynków i wykorzystywanie nowych rozwiązań w technice grzewczej.
- Wprowadzanie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych zwiększających efektywność, ułatwiających obsługę i zmniejszających koszty eksploatacji (dotyczy w szczególności sprawności kotłów i ich automatyzacji).
- Propagowanie i pozyskiwanie czystych ekologicznie odnawialnych źródeł energii.

2.5 Elektroenergetyka

Przesył energii elektrycznej odbywa się w oparciu o istniejące urządzenia elektroenergetyczne:

- napowietrzne linie 110 kV Osowiec - Grajewo 2 - Grajewo 1 - Ełk krajowego systemu WN,
- napowietrzne linie 15 kV oraz linie komunalno - oświetleniowe,
- stacje transformatorowe 110/15 kV GPZ-1 i GPZ-2 w Grajewie oraz sieć stacji transformatorowych 15,0/0,4 kV.

Na poprawę jakości i niezawodności zasilania w gminie Grajewo wpływ będzie miało:

- Dostosowanie systemu elektroenergetycznego do potrzeb odbiorców oraz dostarczanie energii elektrycznej o normatywnym standardzie jakościowym i ilościowym poprzez:
  - adaptację istniejących urządzeń elektroenergetycznych zwracając przy tym uwagę na konieczność zachowania technicznych stref ochronnych od istniejących i projektowanych linii

- napowietrznych i projektowanych obiektów kubaturowych,
- remont i modernizacja części sieci komunalno - oświetleniowych nn,
  - budowę nowej sieci elektroenergetycznej (SN, stacje transformatorowe 15/0,4kV, linie nn) na terenach przewidzianych do zainwestowania,
  - Zmniejszenie uciążliwości urządzeń elektroenergetycznych dla otoczenia dzięki:
    - budowie urządzeń elektroenergetycznych w sposób niekolizyjny z rozwojem osadnictwa i chronionymi elementami środowiska przyrodniczego, zwłaszcza w granicach Biebrzańskiego Parku Narodowego (wskazane kablowanie linii),
    - stosowaniu rozwiązań technicznych i technicznych stref ochronnych projektowanych napowietrznych elektroenergetycznych linii SN realizowanych w sąsiedztwie zabudowy.

Na terenie gminy Grajewo planowana jest budowa napowietrznej dwutorowej linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Ełk-Łomża, która jest częścią rozbudowywanego krajowego systemu energetycznego dla zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii do odbiorców w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim oraz niezbędna do funkcjonowania planowanego połączenia systemów elektroenergetycznych Polski i Litwy.

Zmniejszenie uciążliwości tej linii dla otoczenia zakłada się poprzez wyznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiedniego pasa technologicznego o szerokości 35m od osi linii w obie strony oraz ustalenia stosownych zakazów w obrębie tego pasa a także stosowania dopuszczalnych wskaźników poziomu pola elektromagnetycznego zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami szczególnymi.

Wszystkie skrzyżowania i zbliżenia trasy linii elektroenergetycznej 400kV należy zaprojektować uwzględniając przebieg istniejących i projektowanych elementów infrastruktury technicznej oraz dróg publicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi w tym zakresie. Opracowywane dokumenty planistyczne dotyczące przebiegu linii elektroenergetycznej muszą uwzględniać przede wszystkim skrzyżowanie z projektowaną obwodnicą Grajewa (w ciągu DK 61 i 65) wraz z drogą ekspresową nr 61 (klasy S) o nazwie docelowego – kierunkowego przebiegu drogi S-61: „Ostrów Mazowiecka (S8) – Łomża – Stawiski – Szczuczyn – Ełk – Raczki – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Kowno)”.

Znaczącym przedsięwzięciem będzie realizacja kilkudziesięciu elektrowni wiatrowych zlokalizowanych w południowej części gminy. Program rozwoju energetyki odnawialnej opartej o wykorzystanie wiatru obejmuje następujące miejscowości: Boczek Świdrowo, Chojnówek, Cyprki, Elżbiecin, Flesze, Kacprowo, Konopki, Kurki, Łękowo, Mierucie, Popowo, Uścianki, Wierzbowo i Wojewodzin.

2.6 Telekomunikacja

W zakresie telekomunikacji przyjmuje się następujące kierunki rozwoju:

- Modernizacja i rozbudowa sieci telefonicznej i unowocześnianie telefonicznych central cyfrowych poprzez zastosowanie nowoczesnych rozwiązań technicznych, budowę nowych połączeń światłowodowych, itp.
- Dalszy rozwój i zwiększanie dostępności do telefonii komórkowej.
- Tworzenie systemu łączności teleinformatycznej dla potrzeb struktur administracji samorządowej

i usprawnienie komunikacji pomiędzy obywatelem a urzędem.

- Dopuszczenie lokalizacji inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej zgodnie z przepisami szczególnymi.

2.7 Gospodarka odpadami

Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 – 2017, przyjął lokalizację we wsi Koszarówka północnego regionu gospodarki odpadami (RGO), obejmujący łącznie ponad 277 tys. mieszkańców.

Istniejące wysypisko odpadów komunalnych w Koszarówce wymaga rozbudowy i modernizacji. W ramach inwestycji planowana jest nowych kwater na składowanie odpadów, w tym kwatery na odpady niebezpieczne (azbest, zużyte akumulatory, oleje silnikowe itp.), uszczelnienie dna i skarp wysypiska, wyposażenie obiektu w instalację drenażową z rowem opaskowym i zbiornikiem na odcieki, instalację ze studzienkami odgazowującymi złożę oraz wagę samochodową, wiaty na segregowane surowce wtórne oraz zaplecze techniczne.

Zgodnie z opracowanym raportem ekologicznym prognozowana po rozbudowie uciążliwość składowiska ze względu na zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego będzie wynosić co najmniej 150 m od jego granic (obszar ograniczonego użytkowania).

W zakresie gospodarki odpadami dla osiągnięcia założonych celów konieczne jest podjęcie następujących zadań i kierunków działań:

- Wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów na istniejącym i przewidywanym do rozbudowy na północny region gospodarki odpadami (RGO), składowisku odpadów w Koszarówce.
- Podniesienie skuteczności selektywnej zbiórki odpadów ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju selektywnej zbiórki odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.
- Wdrażanie selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i niebezpiecznych.
- Zintensyfikowanie działań skierowanych na zapobieganie zanieczyszczeniu odpadami terenów przy trasach przelotowych i terenów przylegających do cieków.
- Propagowanie indywidualnego kompostowania odpadów organicznych powstających w gospodarstwach domowych i rolniczych.
- Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy, w szczególności w zakresie minimalizacji wytwarzania odpadów.
- Wspieranie działań zmierzających do stworzenia systemu zbiórki odpadów z produkcji rolniczej i przetwórstwa żywności obejmującego przede wszystkim gospodarstwa i małe przedsiębiorstwa.
- Uściślenie kontroli nad utylizacją odpadów z przemysłu rolno-spożywczego, w tym produkcji zwierzęcej.
- Utworzenie kwatery do składowania odpadów azbestowych w na istniejącym składowisku odpadów komunalnych.
- Likwidacja dzikich wysypisk odpadów celem poprawy stanu sanitarnego środowiska i estetyki

krajobrazu.

Należy podkreślić, że program gospodarki odpadami stałymi realizowany jest w ramach Stowarzyszenia Samorządów Dorzecza Biebrzy.

2.8 Zasady działań w zakresie obrony cywilnej

W gospodarce przestrzennej gminy należy stosować następujące zasady służące zabezpieczeniu potrzeb obrony cywilnej:

- We wszystkich projektowanych budynkach z funkcją usługową lub produkcyjną wymagającą zatrudnienia powyżej 15 osób należy przewidzieć możliwość wykonania ukryć w okresie podwyższonej gotowości obronnej RP,
- Stacje transformatorowe należy dostosować do systemu wygaszania oświetlenia zewnętrznego.
- Bez względu na typ zabudowy zarezerwować należy tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej (7,5 l na osobę/ dobę). Odległość studni od budynków mieszkalnych lub zgrupowań ludności powinna wynosić najwyżej 800 m,
- Istniejące studnie powinny być zabezpieczone przed likwidacją i przystosowane do sprawnego uruchomienia i eksploatacji w sytuacjach kryzysowych,
- Oświetlenie zewnętrzne (ulice, zakłady pracy) należy przystosować do zaciemniania i wygaszenia,
- Należy uwzględnić system alarmowania i powiadamiania mieszkańców w wypadku zagrożeń poprzez syreny alarmowe przyjmując promień słyszalności syreny do 300 m,
- W zakresie ochrony przeciwpożarowej przy projektowaniu i realizacji obiektów budowlanych zaliczanych do kategorii zagrożenia ludzi należy spełnić wymagania, m.in. w zakresie dojazdów pożarowych oraz zaopatrzenia w wodę do celów przeciwpożarowych, określone w przepisach szczególnych,
- Układ projektowanych i modernizowanych dróg i ulic powinien spełniać następujące warunki:
  - szerokość ulicy powinna uniemożliwić ewentualne zagruzowanie,
  - powinny być połączenia z traktami przelotowymi – zapewniające sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia,
  - należy wyznaczyć trasy przejazdu dla pojazdów z toksycznymi środkami przemysłowymi.
- Wszelkie projektowane na obszarze gminy obiekty o wysokości równej i większej od 50 m npt oraz każdorazowo przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę należy zgłaszać do Sił Powietrznych RP,
- Należy zachować istniejące lub projektowane obiekty obrony cywilnej nie dopuszczając do ich likwidacji,
- Wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego należy przed ich uchwaleniem przez Radę Gminy uzgadniać z odpowiednim organem Zarządzania Kryzysowego Urzędu Wojewódzkiego.

VI. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM

Inwestycjami celu publicznego są działania stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. Nr 46 z 2000 roku z późniejszymi zmianami).

Cele publiczne o znaczeniu lokalnym realizowane będą w granicach następujących obszarów:

- Wydzielanie gruntów pod drogi publiczne i drogi wodne, budowa i utrzymywanie tych dróg, a także łączności publicznej i sygnalizacji.
- Modernizacja sieci dróg gminnych, w tym drogi:
  - Grozimy - Godlewo,
  - Konopki Kolonie - Mierucie,
  - Popowo - Kurejwa,
  - Popowo - Wojewodzin,
  - Popowo - Flesze,
  - Ruda - Kacprowo,
  - Ruda - Modzelówka,
  - Opartowo - Łosewo - Okół,
  - Brzozowa Wólka - Kolonia Brzozowa Wólka,
  - Lipińskie - Brzozowa,
  - Brzozowa Wólka - Sojczynek,
  - Kapice - Kolonia Kapice.
- Budowa i remonty przystanków komunikacji zbiorowej (wiaty, zatoki autobusowe).
- Budowa i utrzymywanie ciągów drenażowych, przewodów i urządzeń służących do przesyłania płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także innych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z tych przewodów i urządzeń:
- Budowa i przebudowa linii elektroenergetycznych SN i NN oraz transformatorów 15/0,4 kV.
- Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie całej gminy.
- Budowa i utrzymywanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania.
- Budowa, przebudowa i modernizacja ujęć wody i stacji wodociągowych w Białaszewie i Wojewodzinie oraz pompowni wody w Popowie, Szymanach i Sojczynie Borowym wraz z siecią wodociagową.
- Budowa oczyszczalni ścieków wraz ze scentralizowaną siecią kanalizacji sanitarnej w Białaszewie.
- Modernizacja oczyszczalni ścieków z rozbudową sieci kanalizacyjnej w Wojewodzinie.
- Budowa oraz utrzymywanie obiektów i urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego:

- Renowacja zbiorników wodnych gromadzących wody na cele gospodarcze i przeciwpożarowe w Boczkach Świdrowo, Fleszach, Kurejwie i Wierzbowie.
- Opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- Ochrona i opieka obiektów objętych gminną ewidencją zabytków.
- Ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady - nie występują.
- Budowa i utrzymywanie pomieszczeń dla administracji, szkół publicznych, a także publicznych: obiektów ochrony zdrowia, przedszkoli.
- Modernizacja budynków szkolnych w Białaszewie, Rudzie i Wierzbowie oraz gimnazjum w Danówku, w tym termomodernizacja obiektów szkolnych w Białaszewie i Wierzbowie.
- Budowa sal sportowych przy szkołach podstawowych w Białaszewie i Wierzbowie.
- Budowa i utrzymywanie obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa i ochrony granicy państwowej, a także do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.
- Rozbudowa i modernizacja obiektów i urządzeń ochotniczej straży pożarnej na terenie całej gminy.
- Poszukiwanie, rozpoznawanie, wydobywanie i składowanie kopalin stanowiących własność Skarbu Państwa.
- Zakładanie i utrzymywanie cmentarzy - Białaszewo, Kapice i Przechody,
- Ustanawianie i ochrona miejsc pamięci narodowej - opieka i utrzymanie cmentarzy wojennych w Ciemnoszyjach, Kapicach i Sojczynku.
- Ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt lub siedlisk przyrody.
- Tereny projektowanych form ochrony przyrody: użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne w gminie poza terenami Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny.
- Inne cele publiczne określone w odrębnych ustawach:
- Budowa świetlicy wiejskiej w Toczyłowie i Konopkach, oraz remont i przebudowa wraz z termomodernizacją świetlic wiejskich w Białogrodach, Boczkach Świdrowo, Kapicach, Sojczynie Borowym, Szymanach i Wojewodzinie,
- Adaptacja budynków byłych zlewni mleka w Godlewie, Przechodach oraz byłych sklepów GS w Grozimach i Kurejewce na świetlice wiejskie.
- Wyznaczenie i urządzenie terenów rekreacyjno - turystycznych z przystanią kajakową nad Jeziorem Toczyłowskim w Toczyłowie.
- Wyznaczenie miejsc kąpieliskowych nad zbiornikami wodnymi w Kurejwie i Wierzbowie,
- Urządzenie kąpieliska z plażą nad rzeką Ełk w Danówku,
- Rozbudowa gminnego centrum sportowo - rekreacyjnego w Popowie.

VII. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM ZGODNIE Z USTALENIAMI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA I USTALENIAMI PROGRAMÓW

Zgodnie z art. 2, pkt 5 ustawy z dnia 23 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym inwestycjami celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym) są działania stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami.

Inwestycjami celu publicznego o znaczeniu ponadregionalnym zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego oraz ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1 ustawy są:

- Wydzielanie gruntów pod drogi publiczne i drogi wodne, budowa i utrzymywanie tych dróg, a także łączności publicznej i sygnalizacji:
  - budowa, rozbudowa i modernizacja dróg krajowych nr 61 Warszawa - Łomża - Augustów i drogi nr 65 Gołdap - Ełk - Białystok - Bobrowniki, w tym budowa obwodnic miasta Grajewa w ciągach obu dróg.
  - przebudowa drogi wojewódzkiej nr 668 Piątница - Przytuły - Osowiec.
  - budowa, rozbudowa i modernizacja dróg powiatowych na terenie gminy Grajewo.
  - realizacja systemu ścieżek rowerowych, w tym międzynarodowej ścieżki rowerowej R-11.
- Wydzielenie gruntów pod linie kolejowe oraz ich budowa i utrzymanie:
  - przebudowa linii kolejowej na odcinku Białystok - Ełk jako linii E75 „Rail Baltica” z dostosowaniem jej do prędkości 160 - 200 km/h oraz zabezpieczenie miejsc na budowę dwupoziomowych skrzyżowań.
- Budowa i utrzymywanie ciągów drenażowych, przewodów i urządzeń służących do przesyłania płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także innych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z tych przewodów i urządzeń:
  - budowa i modernizacja linii elektroenergetycznej 110 kV Białystok - Ełk.
  - budowa dwutorowej linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Ełk – Łomża.
  - budowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN 100 Zambrów - Raczki.
- Budowa i utrzymywanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania:
- Rozbudowa komunalnego wysypiska odpadów stałych w Koszarówce na północny region gospodarki odpadami (RGO), obejmujący powiaty: augustowski, grajewski, moniecki i sokólski o łącznej liczbie mieszkańców 277 557 w roku 2011, wraz z ich sortownią oraz wdrożenie programu segregacji odpadów - zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 – 2017.

- Budowa oraz utrzymywanie obiektów i urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego.
- Ustanowienie obszaru ochronnego głównego zbiornika wód podziemnych nr 217 „Dolina rzeki Biebrza”.
- Doprowadzenie jakości wód Elku do II klasy czystości poprzez realizację sieci oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacji sanitarnej.
- Renaturyzacja układu wodnego: Kanał Rudzki - rzeka Elk poprzez zabudowę Kanału Rudzkiego budowlami regulacyjnymi (Modzelówka, Przechody, Białogrądy) i konserwację martwego koryta rzeki Elk.
- Opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- Ochrona i opieka zabytków wpisanych do rejestru konserwatora zabytków - zespół podworski w Kurejwie, zabytkowe cmentarze w Białaszewie, Lipińskich i Rudzie.
- Rozszerzenie granic ochrony zespołu dworskiego w Kurejwie poprzez wyznaczenie strefy ochrony konserwatorskiej obejmującej pozostałości kompozycji zieleni - starodrzew, szpalery itp. na działkach nr 194, 196 i 197.
- Ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady - nie występują.
- Budowa i utrzymywanie pomieszczeń dla urzędów organów władzy, administracji, sądów i prokuratur, państwowych szkół wyższych, szkół publicznych, a także publicznych: obiektów ochrony zdrowia, przedszkoli, domów opieki społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych.
- Modernizacja budynków Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Wojewodzinie.
- Budowa i utrzymywanie obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa i ochrony granicy państwowej, a także do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.
- Poszukiwanie, rozpoznawanie, wydobywanie i składowanie kopalin stanowiących własność Skarbu Państwa.
- Ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt lub siedlisk przyrody.
- Opracowanie planu ochrony Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny oraz projektowanego rezerwatu przyrody „Brajmura”.
- Ochrona pomnika przyrody (aleja drzew) w Wojewodzinie.
- Wdrożenie projektowanego obszaru chronionego krajobrazu doliny Elku.
- Inne cele publiczne określone w odrębnych ustawach.
- Ochrona lasów i zadrzewień oraz wzbogacanie ich walorów - sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych zgodnie z Krajowym programem zwiększania lesistości.

**VIII. OBSZARY, DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE
MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE
PRZEPROWADZENIA SCALEŃ I PODZIAŁU NIE-RUCHOMOŚCI, A TAKŻE
OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI
SPRZEDAŻY POWYŻEJ 2000 m² ORAZ OBSZARY PRZESTRZENI PUBLICZNEJ**

**1. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEPROWADZENIA SCALEŃ I PODZIAŁU
NIERUCHOMOŚCI**

Na terenie gminy Grajewo nie występują obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i wtórnego podziału nieruchomości. Są to wyłącznie obszary przestrzeni publicznej.

**2. OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI
SPRZEDAŻY POWYŻEJ 2000 M²**

Na terenie gminy Grajewo nie przewiduje się rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².

3. OBSZARY PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Zgodnie z art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 23 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obszarem przestrzeni publicznej jest obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno- przestrzenne.

Obszarami przestrzeni publicznej na terenie gminy są:

- plac z miejscami parkingowymi przed kościołem parafialnym w centrum Białaszewa (ulica Nowa i część działki nr 823/4),
- centrum sportowo - rekreacyjne w Popowie,
- teren nad zbiornikiem wodnym w Boczkach Świdrowo.

W studium wyznacza się nowe obszary przestrzeni publicznej:

- projektowane tereny kąpieliska i plaży w Toczyłowie,
- projektowane tereny sportowo - rekreacyjne nad rzeką Ełk w Danówku,
- teren kąpieliska nad zbiornikiem wodnym w Kurejwie,
- tereny rekreacyjne z kąpieliskiem nad zbiornikiem wodnym w Wierzbowie.

IX. OBSZARY, DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE

Gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Dla terenów położonych w granicach administracyjnych wsi Toczyłowo – plan w opracowaniu (uchwała nr 95/XX/04 Rady Gminy Grajewo z dnia 2 czerwca 2004 r.).

Plan powinien określić:

- przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów zabudowy z zaleceniem uwzględnienia:
  - funkcjonowania i rozwoju istniejącej zabudowy w tym zagrodowej, mieszkaniowej i usługowej,
  - realizacji zespołów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
  - realizacji zabudowy usługowej i usługowo - produkcyjnej, w tym zaplecza obsługi turystyki z usługami handlu, gastronomii, hotelarskimi i obsługi komunikacji,
  - wyznaczenia terenów pod realizację elementów zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego, w tym przystań, plaża, zespoły zabudowy letniskowej,
  - minimalnej powierzchni nowej działki w zabudowie mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej 800 m², w zabudowie usługowo-produkcyjnej i letniskowej – 1000 m², w zabudowie zagrodowej – 1500 m²,
  - ograniczenia wysokości zabudowy mieszkaniowej i usługowej do 2 kondygnacji, zabudowy letniskowej do 1 kondygnacji,
  - minimalnych wskaźników miejsc parkingowych : 2 mp na 1 budynek mieszkalny, 3 mp na 100 m² powierzchni usług,
- rezerwę terenu pod budowę obwodnicy Grajewa,
- tereny rolnicze i leśne z zakazem zabudowy,
- zasady obsługi komunikacyjnej z uwzględnieniem ograniczeń w dostępności do drogi krajowej,
- zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

2. Dla terenów położonych w granicach administracyjnych wsi Popowo – plan w opracowaniu (uchwała nr 96/XX/04 Rady Gminy Grajewo z dnia 2 czerwca 2004 r.).

Plan powinien określić:

- przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów zabudowy z zaleceniem uwzględnienia:
  - funkcjonowania i rozwoju istniejącej zabudowy,
  - realizacji zespołów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
  - realizacji zabudowy usługowej i usługowo - produkcyjnej, w tym z zakresu obsługi turystyki z usługami handlu, gastronomii, hotelarskimi,
  - określenia terenów publicznych, w tym sportowo-rekreacyjnych,
  - minimalnej powierzchni nowej działki w zabudowie mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej 800 m², w zabudowie usługowo-produkcyjnej – 1000 m², w zabudowie zagrodowej – 1500 m²,

- ograniczenia wysokości zabudowy mieszkaniowej i usługowej do 2 kondygnacji, zabudowy, letniskowej do 1 kondygnacji,
- minimalnych wskaźników miejsc parkingowych : 2 mp na 1 budynek mieszkalny, 3 mp na 100 m² powierzchni usług,
- tereny eksploatacji surowców mineralnych, w tym tereny górnicze,
- rezerwę terenu pod budowę obwodnicy Grajewa,
- tereny lokalizacji elektrowni wiatrowych oraz ograniczenia w zagospodarowaniu terenów położonych w zasięgu ich oddziaływania,
- tereny rolnicze i leśne z zakazem zabudowy,
- zasady obsługi komunikacyjnej z uwzględnieniem ograniczeń w dostępności do drogi krajowej
- zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,

3. Dla terenów położonych we wsi Ruda:

- 1) Teren położony po wschodniej stronie drogi krajowej, w sąsiedztwie istniejącego osiedla zabudowy mieszkaniowej,
  - 2) teren położony po zachodniej stronie drogi krajowej o wiodącej funkcji mieszkaniowej,
- (w granicach określonych orientacyjnie na rysunku studium), z zaleceniem uwzględnienia:

- realizacja zabudowy mieszkaniowej w formie jednorodzinnej,
- dopuszczenie realizacji zabudowy usługowej – zalecana lokalizacja od strony drogi krajowej,
- uwzględnienie ograniczeń w zagospodarowaniu wynikających z położenia terenów w sąsiedztwie drogi krajowej, projektowanej obwodnicy oraz linii kolejowej,
- określenie zasad obsługi komunikacyjnej z uwzględnieniem ograniczeń w dostępności do drogi krajowej,
- zapewnienie powiązań funkcjonalno-przestrzennych z istniejącą ukształtowaną strukturą osiedla mieszkaniowego,
- określenie zasad i warunków podziału na działki budowlane, przy zachowaniu: minimalnej powierzchni działki w zabudowie mieszkaniowej 800 m², w zabudowie mieszkaniowo-usługowej i usługowej – 1000 m²,
- określenie zasad kształtowania zabudowy z ograniczeniem wysokości do 2 kondygnacji, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 10 m,
- określenie zasad parkowania pojazdów w dostosowaniu do programu zagospodarowania z uwzględnieniem minimalnych wskaźników: 2 mp na 1 budynek mieszkalny, 3 mp na 100 m² powierzchni usług,

Plan powinien określać zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

4. Dla terenu położonego we wsi Koszarówka: w kierunku wschodnim od drogi krajowej, pomiędzy ul. Topolową, a projektowaną obwodnicą miasta (w granicach określonych orientacyjnie na rysunku studium) – o wiodącej funkcji mieszkaniowej, z zaleceniem uwzględnienia:

- funkcje dopuszczalne – zabudowa usługowa, usługowo-produkcyjna i zagrodowa,
- realizacja zabudowy mieszkaniowej w formie jednorodzinnej,
- wyznaczenie ogólnodostępnego terenu zieleni urządzonej,

- uwzględnienie ograniczeń w zagospodarowaniu wynikających z położenia terenu w sąsiedztwie drogi krajowej i projektowanej obwodnicy Grajewa,
- określenie zasad obsługi komunikacyjnej z uwzględnieniem ograniczeń w dostępności do drogi krajowej,
- określenie zasad funkcjonowania i kierunków przekształceń istniejącego zainwestowania,
- określenie zasad i warunków podziału na działki budowlane, przy zachowaniu: minimalnej powierzchni działki w zabudowie mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej 800 m², w zabudowie usługowo-produkcyjnej – 1000 m²,
- określenie zasad kształtowania zabudowy z ograniczeniem wysokości do 2 kondygnacji, lecz nie więcej niż 10 m,
- określenie zasad parkowania pojazdów w dostosowaniu do programu zagospodarowania z uwzględnieniem minimalnych wskaźników: 2 mp na 1 budynek mieszkalny, 3 mp na 100 m² powierzchni usług i 3 mp na 10 zatrudnionych,

Plan powinien określać zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

5. Dla terenu położonego we wsi Koszarówka: pomiędzy drogą krajową, ul. Topolową i granicą administracyjną miasta Grajewo - opracowanie planu w porozumieniu z miastem Grajewo, z zaleceniem uwzględnienia:

- podstawowa funkcja terenu – zabudowa mieszkaniowa,
- dopuszczenie realizacji zabudowy usługowej,
- realizacja zabudowy mieszkaniowej w formie jednorodzinnej,
- określenie zasad i warunków podziału na działki budowlane, przy zachowaniu: minimalnej powierzchni działki 800 m²,
- określenie zasad kształtowania zabudowy z ograniczeniem wysokości do 2 kondygnacji, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 9,5 m.

6. Dla obszarów wymagających zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, w tym: położonych we wsi Szymany (w granicach określonych orientacyjnie na rysunku studium) - o wiodącej funkcji mieszkaniowej, z zaleceniem uwzględnienia:

- realizacja zabudowy mieszkaniowej w formie jednorodzinnej,
- dopuszczenie realizacji zabudowy usługowej,
- uwzględnienie możliwości rozwoju zabudowy na przyległych terenach rolniczych,
- określenie zasad i warunków podziału na działki budowlane, przy zachowaniu: minimalnej powierzchni działki w zabudowie mieszkaniowej 800 m², w zabudowie mieszkaniowo-usługowej 1000 m²,
- określenie zasad kształtowania zabudowy z ograniczeniem wysokości do 2 kondygnacji, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 9,5 m,
- określenie zasad obsługi komunikacyjnej oraz zasad parkowania pojazdów z uwzględnieniem minimalnych wskaźników: 2 mp na 1 budynek mieszkalny, 3 mp na 100 m² powierzchni usług.

Plany powinny określać zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

7. Elektrownie wiatrowe - dla obszarów położonych w strefie dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych, plany sporządzane będą sukcesywnie w zależności od potrzeb inwestycyjnych.

Plany powinny określać :

- lokalizacje elektrowni wiatrowych, z uwzględnieniem między innymi warunków ochrony zabudowy i środowiska przyrodniczego,
- zasady obsługi komunikacyjnej i infrastruktury technicznej,
- ograniczenia w zagospodarowaniu terenów położonych w zasięgu oddziaływania elektrowni wiatrowych, w tym zakaz zabudowy,
- zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

8. Dla terenu położonego we wsi Kacprowo – położonego w południowej części wsi na lokalizację usług z zakresu ochrony zdrowia i zabudowy mieszkaniowej oraz zachowanie i ochronę gruntów leśnych (zakaz zabudowy) zgodnie z przepisami odrębnymi.

9. Dla terenu położonego w południowo-wschodniej części wsi Koszarówka:

Plan powinien określić:

- przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów zabudowy z zaleceniem uwzględnienia:
  - realizacji zespołu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z dopuszczeniem usług,
  - minimalnej powierzchni nowej działki w zabudowie mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej 800 m²,
  - ograniczenia wysokości zabudowy mieszkaniowej i usługowej do 2 kondygnacji,
  - minimalnych wskaźników miejsc parkingowych: 1 mp na 1 mieszkanie, 2 mp na 100 m² powierzchni usług,
- zasady obsługi komunikacyjnej i uzbrojenia w media,
- określenie zasad i warunków podziału na działki budowlane, przy zachowaniu: minimalnej powierzchni działki 800 m²,
- zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

10. Dla terenu położonego we wsi Danówek, przy drodze do wsi Szymany.

Plan powinien określić:

- przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów zabudowy z zaleceniem uwzględnienia:
  - podstawowa funkcja terenu - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
  - minimalnej powierzchni nowej działki w zabudowie mieszkaniowej 800 m²,
  - ograniczenia wysokości zabudowy mieszkaniowej do 2 kondygnacji, w tym poddasze,
  - minimalnych wskaźników miejsc parkingowych : 1 mp na 1 mieszkanie, 2 mp na 100 m² powierzchni usług,
- zasady obsługi komunikacyjnej i uzbrojenia w media,
- zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

11. Tereny obiektów produkcyjnych, składów, magazynów oraz zabudowy usługowej we wsi Elżbiecin, Kacprowo i Łękowo.

Plan powinien określić:

- przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów,
- rezerwę terenów pod budowę obwodnic Grajewa i węzłów dróg krajowych Nr 61 i Nr 65,
- zasady obsługi komunikacyjnej z uwzględnieniem ograniczeń w dostępności do dróg krajowych,
- zasady obsługi i uzbrojenia w media,
- zasady i warunki zagospodarowania zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Gmina zamierza sporządzić zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uchwalonego Uchwałą Nr 98/XVIII/12 Rady Gminy Grajewo z dnia 7.09.2012 r. w części dotyczącej wyznaczenia terenów powierzchniowej eksploatacji kruszywa naturalnego w obrębie gruntów wsi Wierzbowo.

Plan powinien określić:

- przeznaczenie i warunki zagospodarowania terenów z zaleceniem uwzględnienia,
  - powierzchniowej eksploatacji kruszywa naturalnego,
  - ograniczeń wynikających z położenia w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanej elektrowni wiatrowej,
  - warunków eksploatacji kopaliny,
  - zachowania pasów ochronnych od sąsiednich terenów nienależących do inwestora,
  - ochrony środowiska,
- zasady obsługi komunikacyjnej.

X. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, W TYM BEZ PRAWA ZABUDOWY

1. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Przez rolniczą przestrzeń produkcyjną należy rozumieć ogół warunków przyrodniczych i technicznych pozwalających na zachowanie odpowiedniego poziomu produkcji rolnej na danym obszarze.

Kierunki i zasady kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

- Właściwe wykorzystanie naturalnych warunków użytkowych rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:
  - dostosowanie kierunków produkcji rolnej do naturalnych warunków i predyspozycji środowiska przyrodniczego,
  - ograniczenie przeznaczania gruntów wysokich klas bonitacyjnych na cele nierolnicze,
  - zapobieganie degradacji i dewastacji użytków rolnych,
  - dalszy rozwój produkcji zwierzęcej w zakresie hodowli bydła mlecznego i trzody chlewnej w kierunku nowoczesnych metod,
  - wydzielenie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej pod zalesienia lub zmiany sposobu

użytkowania na inne cele.

- Poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:
  - rekultywację gruntów zdegradowanych i zagospodarowanie nieużytków na cele rolnicze,
  - wykorzystanie i zagospodarowanie odchodów zwierzęcych jako nawozu organicznego do nawożenia gruntów rolnych w stosownych terminach nawożenia i właściwych dawkach, zgodnie z przepisami odrębnymi,
  - budowę szczelnych zbiorników na gnojówkę i gnojownicę oraz płyt na obornik w celu wyeliminowania źródeł zagrożeń wód powierzchniowych i podziemnych oraz poprawę stanu sanitarnego środowiska,
  - meliorację użytków rolnych wymagających melioracji oraz modernizację istniejących urządzeń melioracyjnych w celu poprawy stosunków wodnych w obrębie użytków rolnych,
  - realizację programu małej retencji wodnej (renowacja i powiększenie zbiorników wodnych),
  - wprowadzanie zadrzewień i zakrzaceń śródpolnych w celu wzbogacania wartości użytkowych gleb i walorów krajobrazowych,
  - zmiany struktury agrarnej poprzez dążenie do zwiększania wielkości gospodarstw rolnych oraz scalenia i wymianę gruntów.
- Rozwój infrastruktury rolniczej i technicznego uzbrojenia rolnictwa poprzez:
  - rozbudowę wodociągów wiejskich,
  - budowę przyzagrodowych oczyszczalni ścieków,
  - reelektryfikację obszarów wiejskich,
  - utrzymanie należytego stanu dróg publicznych oraz dróg rolniczych.
- Porządkowanie i kształtowanie zabudowy zagrodowej w obrębie wyznaczonych terenów oraz dążenie do powiększania wielkości siedlisk celem dostosowania nowej zabudowy rolniczej do wymogów nowoczesnego rolnictwa.

2. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI LEŚNEJ

W rozumieniu ustawy z dnia 28 września 1991 roku o lasach (Dz. U. Nr 101, poz. 444 z późn. zm.) lasem jest grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha pokryty roślinnością leśną lub przejściowo jej pozbawiony, teren przeznaczony do produkcji leśnej lub związany z gospodarką leśną.

Podstawowym przeznaczeniem terenów leśnych jest produkcja leśna. Na terenach leśnych dozwolona jest lokalizacja budynków i obiektów służących gospodarce leśnej, urządzeń infrastruktury technicznej, dróg i parkingów oraz urządzeń turystyki i rekreacji.

Na terenach leśnych obowiązują zasady gospodarki i ochrony wynikające z planów urządzenia lasów, w tym ustaleń zawartych w studium w pkt 1.1.7 Ochrona szaty roślinnej.

Gmina Grajewo zaliczona jest do obszarów objętych Krajowym Programem Zwiększania Lesistości, w których przewidywane jest sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych dla potrzeb produkcji rolnej

i zgodnie z granicami polno - leśnymi, zwłaszcza na terenach:

- deficytu wód podziemnych i powierzchniowych,
- poprawiających ciągłość i zwartość kompleksów leśnych,
- rekreacji zbiorowej w strefach podmiejskich miast,
- turystyczno - wypoczynkowych o zbyt małym udziale lasów,
- korytarzy migracyjnych zwierząt i węzłów hydrograficznych,
- narażonych na procesy erozji wodnej i wietrznej.

Studium dopuszcza zalesienie wszystkich gruntów rolnych i nieużytków, które spełniają wymagania zawarte w przepisach odrębnych na wniosek właścicieli gruntów.

Z częściowego zalesienia wyłączone są tereny położone w strefie ograniczonego zalesienia w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego. Zakaz zalesiania nie dotyczy obszarów na glebach pochodzenia mineralnego. Na terenach tych wprowadza się wymóg uzgodnienia zalesienia z Dyrektorem Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Kierunki i zasady kształtowania przestrzeni leśnej:

- Ochrona lasów i gruntów leśnych poprzez ograniczanie przeznaczania ich na cele nieleśne, zwłaszcza lasów ochronnych, z wyłączeniem pod realizację urządzeń infrastruktury technicznej.
- Zwiększanie różnicowania przyrodniczego lasów, w tym zwiększanie udziału gatunków liściastych, udziału drzewostanów wielogatunkowych oraz wprowadzanie podszytów liściastych do drzewo-stanów sosnowych na siedliskach boru świeżego i boru mieszanego.
- Zwiększanie zdrowotności i odporności drzewostanów na abiotyczne i biotyczne czynniki szkodliwe poprzez upowszechnienie biologicznych i ekologicznych metod ochrony
- Odcłodzenie od zrębów zupełnych wszędzie tam, gdzie możliwe jest uzyskanie odnowienia naturalnego na rzecz rębni udoskonalonych.
- Prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami leśnymi z ograniczeniem wielkości pozyskiwania drewna poniżej zdolności produkcyjnej lasów.
- Uwzględnienie w zagospodarowaniu przestrzennym gminy optymalnych granic polno - leśnych, struktury przestrzennej lasów w krajobrazie, korytarzy ekologicznych między kompleksami leśnymi oraz usuwanie barier ekologicznych, a w szczególności zewnętrznych presji na ekosystemy leśne przez przyjazne lasom zagospodarowanie terenów przyległych do lasów.
- Zachowanie licznych walorów lasów przez ukierunkowanie ruchu turystycznego i rekreacyjnego w lasach oraz ochrona bazy produkcyjnej runa leśnego.
- Zwiększanie udziału lasów ochronnych (glebochronnych, wodochronnych), zwłaszcza na obszarach prawnej ochrony przyrody.
- Zwiększanie lesistości w miarę przekazywania do zalesienia gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa i osiąganie przestrzennie optymalnej struktury lasów w krajobrazie przez ochronę i pełne wykorzystanie produkcyjnych możliwości siedlisk.

- Udostępnianie i przystosowywanie kompleksów leśnych do celów turystyczno-wypoczynkowych, zwłaszcza na obszarach ochrony przyrody.
- Specjalistyczne zagospodarowywanie lasów o funkcjach społecznych (krajobrazowe, lasy podmiejskie, rejonu intensywnej rekreacji i turystyki, lasy doświadczalne) w sposób łagodzący potencjalne konflikty z pozostałymi funkcjami tych lasów i funkcjami lasów przyległych.

XI. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

1. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI

Na terenie gminy Grajewo obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi występują:

- w dolinie Elku w obrębie wsi: Danówek, Szymany, Toczyłowo, Koty Rybno, Ruda i Sojczyn Grądowny,
- w dolinie Biebrzy we wsi Białogrądy.

Na największe zagrożenie powodziowe narażony jest jaz na rzece Elk zlokalizowany w Modzelówce oraz tereny nadbiebrzańskie. W obrębie wsi Białogrądy położonej w dolinie Biebrzy, corocznie zalewom podlega 13 gospodarstw oraz około 90 ha użytków rolnych.

Przyczynami powodzi są wezbrania spowodowane wzrostem poziomu wód w rzekach wywołane przez ulewne deszcze, wiosenne roztopy i zatory lodowe.

Zasady gospodarowania na obszarach zagrożeń powodziowych regulują przepisy odrębne - ustawa Prawo wodne.

Na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodziowego zabrania się wykonywania robót oraz czynności, które mogą utrudnić ochronę przed powodzią, w tym:

- wykonywania urządzeń wodnych i wznoszenia innych obiektów budowlanych,
- sadzenia drzew lub krzewów z wyjątkiem plantacji wikliny na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służących do umacniania brzegów, obwałowań lub odsypisk,
- zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód.

Na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi obowiązuje zakaz wszelkiej zabudowy poza budowlami służącymi gospodarce wodnej.

2. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

Na analizowanych terenach nie występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych w postaci osuwania się mas ziemnych. Zjawiska ruchów masowych mogą pojawiać się w trakcie ulewnych deszczów w obrębie skarp i ścian wyrobisk na terenach eksploatacji kopalin w Popowie, Danówku, Łosewie, Elżbiecinie i innych planowanych kopalniach oraz podcięć rzecznych. Mają one wymiar

lokalny i incydentalny.

W celu przeciwdziałania skutkom niebezpieczeństwa osuwania się mas ziemnych na terenach zagrożeń obowiązuje zakaz wszelkiej zabudowy.

XII. OBIEKTY LUB OBSZARY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU FILAR OCHRONNY

Zgodnie z art. 53, ust. 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96 z późn. zm.) dla obszarów górniczych wyznacza się filary ochronne, w granicach których ze względu na ochronę oznaczonych dóbr, wydobywanie kopalin nie może być prowadzone albo może być dozwolone tylko w sposób zapewniający ochronę tych dóbr.

W granicach gminy znajdują się następujące udokumentowane w kategorii B i C₂ złoża kruszywa naturalnego, dla których z uwagi na występowanie w bezpośrednim sąsiedztwie złóż terenów rolnych i leśnych oraz dróg i napowietrznych linii elektroenergetycznych wyznaczono filary ochronne:

- złożo „Danówek I”,
- złożo „Łosewo”,
- złożo „Popowo Pole I”,
- złożo „Popowo Pole II”.

Złoża te znajdują się obecnie w fazie eksploatacji.

Szerokość filarów ochronnych wyrobisk uzależniona jest od rodzaju chronionych dóbr i zgodnie z normą branżową w górnictwie odkrywkowym. Filar ochronny może być użytkowany jako ogólnie dostępny teren użyteczności publicznej. Użytkowanie pasa ochronnego do innych celów nie może utrudniać lub opóźniać prac związanych z użytkowaniem wyrobiska lub obiektów chronionych.

W wyniku intensywnych prac poszukiwawczych w gminie Grajewo udokumentowano złoża surowców mineralnych, dla których przed podjęciem eksploatacji wyznaczono filary ochronne. Są to następujące złoża kruszywa naturalnego: „Elźbiecin”, „Łosewo”, „Popowo”, „Danówek I”, „Mareckie” i „Wierzbowo”.

Obszary perspektywnego występowania kruszywa naturalnego o znaczeniu przemysłowym do udokumentowania rozpoznano w wsi: Kurejwa, Kurejewka, Koszarówka, Kacprowo, Dybła, Mareckie, Łosewo, Grozimy, Łojki, Toczyłowo, Szymany oraz jedno złożo surowców ilastych (gliny) w Konopkach.

Wszystkie złoża kruszywa naturalnego i pospółki położone są poza obszarami prawnej ochrony przyrody.

W granicach gminy znajduje się 69 rejonów objętych dokumentacją złóż torfu. Większość z nich leży w granicach otuliny Biebrzańskiego Parku Narodowego lub w dolinie Ełku.

XIII. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH ORAZ OBOWIĄZUJĄCE NA NICH OGRANICZENIA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Na terenie gminy Grajewo nie występują obszary pomników zagłady i ich strefy ochronne, o których mowa w art. 10, ust. 2, pkt 13 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o zagospodarowaniu i planowaniu przestrzennym.

XIV. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI

W obrębie gminy Grajewo występują obszary wymagające przekształceń lub rehabilitacji, do których zaliczyć należy przekształcenie sieci hydrograficznej w basenie dolnym Biebrzy. Dotyczy to terenów tzw. węzła Modzelówka obejmującego Kanał Rudzki oraz część koryta rzeki Elk.

Projektowana inwestycja ma na celu spowodowanie zmiany rozrządu wody i przywrócenie stosunków wodnych, jakie miały miejsce przed wybudowaniem kanału. Wynika ona z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego cennej bagiennej doliny Biebrzy.

Przebudowa węzła polegać będzie na przerzucie wody oraz udrożnieniu martwego odcinka koryta rzecznego powstałego w wyniku budowy Kanału Rudzkiego i połączenia go z Biebrzą. W ten sposób odcięty został odcinek rzeki Elk od węzła Modzelówka do ujścia do Biebrzy o długości 36,8 km. W strefie węzła koryto rzeczne na długości około 300 m praktycznie przestało istnieć. W ramach przedsięwzięcia planowane jest wykonanie łącznika o długości około 9,6 km pomiędzy ujęciem brzegowym a początkiem zachowanego koryta Martwego Elku. Renaturalizacja sieci hydrograficznej terenów nadbiebrzańskich pozwoli na odtworzenie stosunków wodnych, zwiększenie uwilgotnienia gleb, korzystne przekształcenia gleb organicznych, przeobrażenia świata roślinnego i zwierzęcego.

Obszarami wskazanymi do rekultywacji są:

- teren komunalnego składowiska odpadów stałych w Koszarówce z przeznaczeniem pod zalesienie po zakończeniu poszczególnych sektorów wysypiska,
- tereny nielegalnych składowisk śmieci występujących na terenie całej gminy,
- tereny nielegalnych punktów eksploatacji surowców mineralnych (piaskownie i żwirownie) oraz organicznych (potorfia) z przeznaczeniem pod zalesienie lub inną formę użytkowania,
- **tereny poeksploatacyjne kopalin (Danówek, Popowo, Łosewo, Wierzbowo. Wojewodzin),**
- tereny nieużytkowanych obiektów (pustostany) z przeznaczeniem pod inne funkcje lub rozbiórkę i uporządkowanie terenu (np. tereny w strefie brzegowej jeziora w Toczyłowie).

XV. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH

Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne terenami zamkniętymi są tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa.

W granicach administracyjnych gminy Grajewo do kategorii terenów zamkniętych zaliczone zostały

jedynie tereny PKP położone wzdłuż linii kolejowej Białystok - Grajewo - Elk.

W obrębie terenów zamkniętych obowiązują odrębne przepisy prawne. Tereny kolejowe nie posiadają stref ochronnych.

XVI. INNE OBSZARY PROBLEMOWE

Przez obszar problemowy należy rozumieć obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych wskazany w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria na obszarze gminy Grajewo dają się wyróżnić dwa obszary:

- obszar problemowy „Biebrzańskiego Parku Narodowego z otuliną”,
- obszar problemowy „Strefy dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych”.

1. OBSZAR PROBLEMOWY „BIEBRZAŃSKI PARK NARODOWY Z OTULINĄ”

Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego część terenu gminy położona jest w granicach obszaru problemowego „Biebrzański Park Narodowy z otuliną”. Główne konflikty i zjawiska przestrzenne na tym obszarze to:

- duży udział gruntów prywatnych w strukturze użytkowania utrudniający realizację głównych celów statutowych Parku, przy braku środków finansowych na zakup gruntów,
- niski stopień wyposażenia osadnictwa w urządzenia infrastruktury technicznej (brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków, gazu przewodowego),
- niezadowalający stan sanitarny i zagrożenia środowiska przyrodniczego na obszarze otuliny, w tym wód powierzchniowych i powierzchni ziemi,
- zaniechanie systematycznego wykaszania łąk w kontekście zachodzących niekorzystnych zmian w ekosystemach torfowiskowych,
- brak dostatecznego zagospodarowania (bazy noclegowej i gastronomicznej, stanic wodnych, szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych) dla kształtowania turystycznej funkcji obszaru, tj. rozwoju turystyki kwalifikowanej i edukacyjnej,
- postępujący proces starzenia się ludności na wsi i niski poziom warunków życia,
- mało alternatywnych źródeł utrzymania mieszkańców terenów bagien biebrzańskich (np. w obsłudze ruchu turystycznego, agroturystyce, wikliniarstwie),
- zły stan dróg oraz brak zaplecza technicznego motoryzacji (np. parkingów),
- ograniczenia rozwoju i intensyfikacji rolnictwa wynikające z zakazów stosowania niektórych środków chemicznych i biologicznych w produkcji rolnej, lokalizacji dużych ferm hodowlanych itp.,
- brak dostatecznego rozpoznania zasobów o wartościach kulturowych,

- przebiegi ciągów komunikacji i infrastruktury technicznej prowadzące do fragmentacji środowiska przyrodniczego Parku i jego otuliny (droga krajowa nr 65 Grajewo - Białystok, linia kolejowa Ełk - Białystok, linia elektroenergetyczna 110 kV Ełk - Białystok).

Na obszarze przyjęto następujące kierunki polityki przestrzennej:

- Tworzenie warunków rozwoju alternatywnych źródeł dochodów miejscowej ludności, w tym agroturystyki.
- Rozwój rolniczej funkcji obszaru poprzez preferowanie hodowli bydła mlecznego oraz upowszechnianie rolnictwa ekologicznego.
- Rozwój funkcji turystycznej poprzez realizację bazy noclegowej i gastronomicznej oraz infrastruktury turystycznej.
- Rozwój infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich poprawiającej stan sanitarny środowiska przyrodniczego i likwidującej źródła jego zagrożeń, z priorytetem realizacyjnym dla systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej oraz gromadzenia i utylizacji odpadów stałych.
- Poprawa dostępności infrastruktury turystycznej obszaru poprzez modernizację sieci drogowej oraz realizację zaplecza technicznego motoryzacji.
- Minimalizowanie konfliktów przestrzennych w relacji ochrona środowiska - infrastruktura techniczna i komunikacja poprzez stosowanie bezpiecznych przebiegów i rozwiązań technicznych w obszarach parku i otuliny.
- Poprawa stanu sanitarnego poprzez zmniejszenie obciążeń środowiska (wyeliminowanie zrzutów ścieków, stymulowanie wykorzystania odnawialnych i proekologicznych źródeł energii i itp.) na obszarze otuliny parku.
- Wdrożenie ustaleń planu ochrony parku w kompleksowym studium zagospodarowania przestrzennego oraz w „studiach gminnych” i planach miejscowych.

2. OBSZAR PROBLEMOWY „STREFY DOPUSZCZENIA LOKALIZACJI ELEKTROWNI WIATROWYCH”

W północno - zachodniej części gminy Grajewo w obrębie wsi: Boczki Świdrowo, Cyprki, Flesze, Kacprowo, Kurejewka, Kurejwa, Kurki, Łekowo, Popowo, Uścianki, Wierzbowo i Wojewodzin wyznaczono strefę dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych, w której obowiązuje zakaz zabudowy. Dopuszczalna jest jedynie lokalizacja budynków gospodarczych i składowych. Obiekty te powinny znajdować się w odpowiedniej odległości od zabudowy, napowietrznych linii elektroenergetycznych oraz od obszarów leśnych i zadrzewionych.

Zgodnie z przepisami odrębnymi elektrownie wiatrowe należą do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (instalacje wykorzystujące siłę wiatru do produkcji energii o całkowitej wysokości nie niższej niż 30 m) i wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć, w tym opracowania raportu, w którym może zostać określony obszar ograniczonego użytkowania.

XVII. UZASADNIENIE ZAWIERAJĄCE OBJAŚNIENIA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM

Projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo opracowano zgodnie z wymogami ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, opublikowanej w Dzienniku Ustaw Nr 80, poz. 717 z późniejszymi zmianami.

W studium przyjęto rozwiązania planistyczne wynikające z szeregu uwarunkowań o charakterze lokalnym i ponadlokalnym oraz zasad i kierunków polityki przestrzennej określonych między innymi w:

- przepisach prawnych w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska przyrodniczego, dziedzictwa narodowego, gospodarki gruntami itp.,
- dokumentach planistycznych, w tym w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego, strategii rozwoju województwa podlaskiego, strategii rozwoju gminy Grajewo, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Grajewa,
- programach branżowych i dokumentacjach technicznych, w tym programie ochrony środowiska gminy Grajewo, programie gospodarki odpadami gminy Grajewo, dokumentacjach geologicznych, studium techniczno - ekonomicznym obwodnicy miasta,
- wnioskach instytucji, przedsiębiorstw i organizacji społecznych, postulatów wójta gminy oraz wniosków osób fizycznych zgłoszonych do studium oraz do projektów planów miejscowych wsi Popowo i Toczyłowo.

Główną funkcją gminy Grajewo pozostanie rolnictwo wykorzystujące lokalne zasoby środowiska przyrodniczego. Północno - zachodnia część gminy posiada predyspozycje do rozwoju rolnictwa intensywnego o kierunku produkcji zbóż, ziemniaków oraz hodowli trzody chlewnej i bydła mlecznego. W części północnej i wschodniej o przewadze użytków zielonych preferowany jest kierunek rozwoju rolnictwa w zakresie hodowli bydła mlecznego i w mniejszym stopniu produkcji zbóż i ziemniaków. Ze względu na występowanie obszarów ochrony przyrody (Natura 2000) zakłada się rozwój rolnictwa ekologicznego.

Uzupełniającymi funkcjami gminy będą usługi na rzecz ludności, drobna działalność produkcyjno - usługowa oraz turystyka bazująca na walorach Biebrzańskiego Parku Narodowego, Jeziora Toczyłowskiego i kompleksów leśnych Nadleśnictwa Rajgród. Zakłada się systematyczny wzrost udziału tych działów w strukturze funkcjonalnej gminy kosztem funkcji rolniczej.

System osadniczy gminy Grajewo tworzyć będą:

- miasto Grajewo jako ośrodek gminny dla mieszkańców gminy, stanowiący odrębną jednostkę administracyjną oraz siedzibę urzędu i władz gminnych,
- Białaszewo i Ruda o funkcjach wspomagających ośrodek gminny między innymi w zakresie oświaty, handlu, gastronomii, kultury i sportu,
- Ciemnoszyje, Popowo, Szymany, Wierzbowo i Wojewodzin jako ośrodki usługowe na poziomie podstawowym,
- Danówek (szkolnictwo gimnazjalne), Wojewodzin (szkolnictwo ponadgimnazjalne), Toczyłowo i Przechody (turystyka, wypoczynek) jako ośrodki specjalistyczne,

- pozostałe jednostki wiejskie posiadające podstawową funkcję rolniczą z możliwością rozwoju funkcji pozarolniczych w zakresie usług elementarnych i agroturystyki.

Analiza uwarunkowań środowiska przyrodniczego i kulturowego, warunków i jakości życia mieszkańców, stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, powiązań funkcjonalnych oraz kierunków rozwoju społeczno - gospodarczego, pozwoliła na wyodrębnienie w strukturze funkcjonalno - przestrzennej gminy Grajewo następujące strefy zagospodarowania:

- Strefa I rolnicza obejmująca tereny położone w zachodniej i środkowej części gminy, z podstrefą IA (północno - zachodnia część) i podstrefą IB (pas środkowy),
- Strefa II ekologiczna obejmująca tereny w granicach obszaru Natura 2000 z podstrefą IIA (tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego) i podstrefą IIB (tereny położone w pozostałej części obszarów Natura 2000, w tym otulina Parku).

Głównymi kierunkami rozwoju przestrzennego gminy Grajewo będą:

- Poprawa struktur demograficznych miejscowej gminy poprzez zahamowanie spadku urodzeń na wsi oraz odpływu ludności do miast i za granicę.
- Rozwój rolnictwa w oparciu o lokalne zasoby środowiska przyrodniczego, głównie zwarte kompleksy gleb III i IV klasy bonitacyjnej gruntów ornych występujące w północno - zachodniej części obszaru oraz zmeliorowane kompleksy użytków zielonych położonych we wschodniej części gminy.
- Zwiększanie lesistości gminy do ponad 1/3 jej powierzchni poprzez zagospodarowanie gleb marginalnych i nieużytków. Studium dopuszcza zalesienie wszystkich gruntów rolnych i nieużytków, które spełniają wymagania zawarte w przepisach odrębnych na wniosek właścicieli gruntów.
- Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej stanowiącej podstawowy warunek poprawy sytuacji, zwłaszcza na lokalnym rynku pracy i alternatywne w stosunku do rolnictwa źródło dochodów miejscowej ludności. Obejmuje ona rzemiosło usługowe i drobną wytwórczość o charakterze produkcyjno - usługowym i składowo - magazynowym (m. in. tartaki, kopalnie kruszywa, elektrownie wiatrowe, zakłady remontowo - budowlane, hurtownie) i dotyczy takich miejscowości, jak: **Elżbiecin, Łekowo, Kacprowo, Danówek**, Ruda, Koszarówka, Szymany, Koty Rybno, Popowo, Ciemnoszyje.
- **Racjonalne wykorzystanie miejscowych zasobów surowców mineralnych poprzez wyznaczenie terenów eksploatacji kruszywa naturalnego, głównie we wsiach: Popowo, Mareckie, Wierzbowo, Wojewodzin.**
- Rozwój turystycznej funkcji gminy z preferencją turystyki specjalistycznej przyrodniczo - edukacyjnej na obszarze parku narodowego (piesza, rowerowa, konna) oraz wypoczynku pobyтового w oparciu o domy letniskowe i agroturystykę w otulinie parku narodowego, nad Jeziorem Toczyłowskim oraz w sąsiedztwie lasów Nadleśnictwa Rajgród.
- Rozwój funkcji rekreacyjno - wypoczynkowej poprzez zagospodarowanie terenów w Toczyłowie (plaża, przystań kajakowa, kąpielisko), Danówku (kąpielisko, przystań kajakowa), Mieruciach, Wierzbowie, Popowie i Białogładach.

- Kształtowanie systemu osadniczego poprzez poprawę funkcjonowania sieci usług oraz dostępności komunikacyjnej i internetowej.
- Przyrost pozarolniczych źródeł utrzymania ludności oraz rosnąca tendencja do osiedlania się ludności Grajewa w strefie podmiejskiej (Koszarówka, Elżbiecin, Danówek, Uścianki, Konopki) oraz w większych wsiach gminy (m.in. Białaszewo, Ruda, Ciemnoszyje, Popowo) przyczynią się do rozwoju budownictwa jednorodzinnego, a tym samym zapotrzebowania na tereny budowlane.
- Ochrona zasobów dóbr kultury materialnej w tym obiektów objętych ochroną wojewódzkiego konserwatora zabytków (cmentarze w Białaszewie, Lipińskich i Rudzie oraz zespół podworski w Kurejwie i aleja dojazdowa w Wojewodzinie) i gminną ewidencją zabytków.
- Ochrona obszarów ochrony przyrody w tym Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny, obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PLB 200006 Ostoja Biebrzańska, specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 200008 Dolina Biebrzy.

Rozwój obszarów zabudowanych oraz przeznaczonych pod zabudowę wynikać będzie ze stanu zagospodarowania i wykształconych funkcji jednostek osadniczych, uwarunkowań środowiska oraz zakładanych kierunków rozwoju gminy. Rozwój ukierunkowany będzie na podnoszenie ładu przestrzennego w kształtowaniu zagospodarowania gminy przy zachowaniu walorów przyrodniczych i kulturowych środowiska, przy zapewnieniu walorów krajobrazowych zagospodarowania oraz efektywności wykorzystania zasobów.

Wraz z intensyfikacją i koncentracją produkcji rolniczej następować będą przekształcenia zabudowy zagrodowej w kierunku powiększania wielkości siedlisk celem dostosowania nowej zabudowy rolniczej do wymogów nowoczesnego rolnictwa.

Lokalizowanie zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej i usługowej następować będzie w wyznaczonych strefach zabudowy wsi z zachowaniem odpowiednich wskaźników dotyczących nowej zabudowy.

W strefach zabudowy wsi dopuszczona będzie realizacja nieuciążliwych zakładów produkcyjno - usługowych oraz jednoczesny zakaz realizacji nowych obiektów inwentarskich powyżej 40 DJP i realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których obowiązuje opracowanie raportu w strefach zabudowy wsi, z wyłączeniem rozbudowy istniejącego gospodarstwa.

Obszarami wyłączonymi spod zabudowy będą:

- tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego z wyjątkiem zabudowy i urządzeń służących celom statutowym Parku,
- obszary występowania złóż surowców mineralnych,
- tereny o niekorzystnych dla zabudowy warunkach fizjograficznych,
- obszary stanowiące system powiązań przyrodniczych,
- strefy ochrony sanitarnej cmentarzy grzebalnych,
- strefy dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych,
- strefy zagrożenia od projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia,

- pas technologiczny dwutorowej linii elektroenergetycznej 400 kV Ełk – Łomża,
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w dolinach rzeki Biebrzy i Ełku,
- obszary narażone na osuwanie się mas ziemnych,
- obszary ograniczonego użytkowania,
- tereny rolne i leśne.

Z uwagi na narastające uciążliwości tranzytowego ruchu samochodowego oraz niedostosowanie parametrów technicznych dróg do obciążeń ruchu w ciągach dróg krajowych projektuje się budowę dwóch obwodnic miasta Grajewa:

- obwodnicę na odcinku: Popowo -Wojewodzin - Elżbiecin - Koszarówka - Szymany -Toczyłowo w ciągu drogi nr 61 jako droga ekspresową, docelowo dwujezdniową,
- obwodnicę na odcinku: Ruda - Kacprowo - Elżbiecin - Wojewodzin - Konopki - Mierucie oraz na krótkim północnym fragmencie (obejście m. Prostki) w ciągu drogi nr 65 jako drogę klasy ruchu przyspieszonego jednojezdniową.

Obecnie rozważane jest wariantowe poprowadzenie linii kolejowej PKP Warszawa - Białystok - Trakiszki (granica Państwa) będącej częścią Europejskiego Korytarza Transportowego poprzez Białystok, Grajewo, Ełk, Suwałki z dostosowaniem jej do prędkości 160 - 200 km/h oraz zabezpieczenie miejsc na budowę dwupoziomowych skrzyżowań.

Na terenie gminy planowana jest budowa napowietrznej dwutorowej linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Ełk-Łomża, która jest częścią rozbudowywanego krajowego systemu energetycznego dla zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii do odbiorców w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim oraz niezbędna do funkcjonowania planowanego połączenia systemów elektroenergetycznych Polski i Litwy.

Znaczącym przedsięwzięciem będzie realizacja kilkudziesięciu elektrowni wiatrowych zlokalizowanych w południowej i zachodniej części gminy. Program rozwoju energetyki odnawialnej opartej o wykorzystanie wiatru obejmuje następujące miejscowości: Boczki Świdrowo, Cyprki, Flesze, Kacprowo, Kurejwa, Kurki, Łekowo, Popowo, Uścianki, Wierzbowo i Wojewodzin.

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w gaz będzie projektowany gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Zambrów - Łomża - Grajewo - Suwałki o średnicy 500 mm lub alternatywnie gazociąg z kierunku północnego o średnicy 250 mm (jako odgałęzienie od gazociągu Iwacewicz (Białoruś) - Lipsk - Raczki - Gołdap o średnicy 1000 mm) do Łomży.

Podstawowym kierunkiem rozwoju ciepłownictwa jest sukcesywne zwiększanie udziału proekologicznych nośników energii zmniejszających zanieczyszczenie środowiska.

W zakresie gospodarki odpadami głównym zadaniem będzie rozbudowa i modernizacja komunalnego wysypiska odpadów stałych w Koszarówce na region gospodarki odpadami (RGO), obejmujący powiaty: augustowski, grajewski, moniecki i sokólski o łącznej liczbie mieszkańców 277 557 w roku 2011, wraz z ich sortownią, wdrożenie programu segregacji odpadów oraz wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów - zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 – 2017.

W studium wskazuje się obszary do opracowania planów miejscowych, między innymi w Koszarówce (cała miejscowość, a dla części terenów położonych na północ od ulicy Topolowej opracowanie planu miejscowego wspólnie z miastem Grajewo), Rudzie (tereny powiększenia osiedla zabudowy jednorodzinnej oraz tereny projektowanej zabudowy jednorodzinnej położone pomiędzy drogą krajową nr 65 i linią kolejową), w Danówku, Kurejwie, Mieruciach i Wierzbowie (tereny wypoczynkowo - rekreacyjne), w strefach dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych.

W obrębie gminy Grajewo występują obszary wymagające przekształceń lub rehabilitacji, do których zaliczyć należy: przekształcenie sieci hydrograficznej obejmującej Kanał Rudzki oraz część koryta rzeki Elk, teren komunalnego składowiska odpadów stałych w Koszarówce, tereny nielegalnych składowisk śmieci, tereny nielegalnych punktów eksploatacji surowców mineralnych, tereny górnicze po zakończeniu eksploatacji kopalni (Danówek, Popowo, Łosewo), tereny nieużytkowanych obiektów.

W gminie Grajewo występują obszary występowania szczególnych zjawisk i konfliktów przestrzennych (obszary problemowe) wymagające odrębnego zagospodarowania. Są to: obszar problemowy „Biebrzańskiego Parku Narodowego z otuliną” oraz obszar problemowy „Strefy dopuszczenia lokalizacji elektrowni wiatrowych”.

XVIII. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Uchwała Nr 139/XXIII/13 Rady Gminy Grajewo z dnia 6 marca 2013 roku w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo.
2. Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gm. Grajewo – Uchwała NR 179/XXXV/09 Rady Gminy Grajewo z dnia 28.10.2009 roku.
3. Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gm. Grajewo – Uchwała NR 105/XIX/12 Rady Gminy Grajewo z dnia 30 października 2012 r. – Tekst jednolity.
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm).
5. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233).
6. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego zatwierdzony Uchwałą Nr IX/80/03 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 roku (Dz. Urzędowy Woj. Podlaskiego Nr 108, poz. 2026).
7. Raport o stanie środowiska woj. Podlaskiego w latach 2009 – 2010. – Inspekcja Ochrony Środowiska
8. Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 – 2017.
9. Przepisy prawa z zakresu ochrony środowiska, w tym między innymi:
  - Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku - Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),
  - Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (t. j. Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.),

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880),
  - Ustawa z dnia 3 lutego 1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t. j. Dz. U. Nr 121, poz. 1266 z późn. zm.),
  - Ustawa z dnia 28 września 1991 roku o lasach (Dz. U. Nr 101, poz. 444 z późn. zm.),
  - Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.),
  - Rozporządzenie Ministra Środowiska z 5 września 2007 roku w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 179, poz. 1274).
10. Strategia rozwoju gminy Grajewo na lata 2001 - 2015 (Agencja Prawno - Ekonomiczna „Consulting”, Suwałki, 2001).
  11. Strategia rozwoju powiatu grajewskiego (Starostwo Powiatowe w Grajewie, Grajewo, 2001).
  12. Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2020 roku (Urząd Marszałkowski w Białymstoku, Białystok 2006).
  13. Plan rozwoju lokalnego gminy Grajewo.
  14. Program ochrony środowiska gminy Grajewo do 2014 roku (L. Magrel i inni, 2004).
  15. Program gospodarki odpadami gminy Grajewo na lata 2004 - 2014.
  16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9IX1993 roku w sprawie utworzenia Biebrzańskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 86).
  17. Plan ochrony Biebrzańskiego Parku Narodowego, projekt.
  18. Wykaz obiektów wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Podlaskiego Konserwatora Zabytków w Białymstoku.
  19. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Grajewo (Urząd Gminy, Grajewo, 2006).
  20. Raporty o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięć: komunalne wysypisko odpadów stałych w Koszarówce.
  21. Roczniki statystyczne województwa podlaskiego 2004, 2005 (Urząd Statystyczny w Białymstoku).
  22. Roczniki statystyczne województw 2004, 2005, 2006 (Główny Urząd Statystyczny, Warszawa).
  23. Dokumentacje i opinie geologiczne złóż kruszywa naturalnego oraz plany ruchu zakładów górniczych Danówek I, Łosewo, Elżbiecin, Mareckie, Mareckie - Łękowo, Popowo Pole I, Popowo Pole II, Popowo Pole III.
  24. Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu grajewskiego za rok 2006.
  25. Studium techniczno - ekonomiczne na budowę obwodnicy Grajewo w ciągach dróg krajowych Nr 61 Warszawa - Augustów i Nr 65 Granica Państwa - Ełk - Białystok - Bobrowniki (Biuro Rozwoju Warszawy S. A., 2007).
  26. Materiały wejściowe - pomocnicze opracowane przez Urząd Gminy w Grajewie.
  27. Mapa topograficzna w skali 1: 25 000 pochodząca z państwowego zasobu geodezyjnego i kartogra-

ficznego.

28. Zarządzenie Nr 298/06 Wójta Gminy z dnia 5 czerwca 2006 roku w sprawie rozpatrzenia wniosków wniesionych po zawiadomieniu o przystąpieniu do opracowania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grajewo dla obszaru w granicach administracyjnych gminy

